Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

ЗБІРНИК
наукових праць

VI Міжнародної науково-практичної
конференції

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

26 травня 2023
Суми

Міністерство освіти і науки України
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)
E-SCIENCE SPACE (Польща)
Варшавський університет (Польща)
Баликесир Університет (Туреччина)
Східно-Казахстанський державного університет імені С. Аманжолова (Казахстан)
Академія Збройних Сил Республіки Узбекистан (Узбекистан)
Пульський університет імені Юрая Добріле (Хорватія)
Туркменський державний педагогічний університет імені Сейітназара Сейді (Туркменістан)
Одеський університет внутрішніх справ (Україна)
Сумський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України (Україна)
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (Україна)
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Матеріали
VI Міжнародної науково-практичної конференції

26 травня 2023 року

Суми – 2023

УДК 340.12:316.42 (477)
Р 38

Рекомендовано до друку вченою радою
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка
(протокол № 10 від 24 квітня 2023 р.)

Редакційна колегія:

Іваній Олена Миколаївна – завідувач кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент.

Кучук Андрій Миколайович – професор кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, доктор юридичних наук, професор.

Р 38 Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 26 травня 2023 р.). Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2023. 172 с.

У збірнику викладено матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Збірник буде корисним для науково-педагогічних працівників, які цікавляться питаннями права, а також для здобувачів вищої освіти при підготовці до навчальних занять з правничих дисциплін і їх поглибленого вивчення.

Матеріали подано в редакції авторів тез. Оргкомітет не несе відповідальності за їх зміст та автентичність

УДК 340.12:316.42 (477)

© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2023
© Колектив авторів, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.
ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА 9

Білозьоров Є.В.
Діяльнісний підхід як складова методології сучасного правознавства 9
Власенко В.М.
До біографії професора Сергія Комарецького 11
Павлов Н.С.
Концепція «rule of law»: «верховенство права» чи «правовладдя» 16
Сердюк І.А.
Зміст поняття правотворчої діяльності в інтерпретації розробників проекту Закону України «Про правотворчу діяльність» 18

СЕКЦІЯ 2.
СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ 23

Завгородня Ю.С.
Права дитини: проблема сприйняття 23
Кучук А.М.
Правовладдя: аксіологічний аспект 25
Легка О.В.
Захист права на доступ до інформації в Україні: проблеми та перспективи 28
Сердюк Л.М.
Законодавча дефініція поняття референдум з погляду її відповідності припису статті 69 Конституції України 32

СЕКЦІЯ 3.
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 37
Ветошко К.В.
Мобінг як негативне явище у трудовому праві 37
Сігалова Ю.О.
«Глобалізація та трудове право: взаємозязок між міжнародними стандартами праці, транскорпоративними виборчими ланцюгами та національними системами трудового права» 41
Ташкінова І.М.
Роботодавець як суб`єкт трудових правовідносин 46

СЕКЦІЯ 4.
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ …. 50
Ганжа В.В., Іваній О.М.
Проблемні аспекти управління системою освіти територіальних громад 50
Касяненко О.В., Мирославський С.В.
Юридичні ризики якості в механізмі державного адміністрування аудиторських послуг 53
Кириченко О. О.
Гендерний аспект у культурі державного управління..... 56
Садовий К.В.
Ефективність управління системою освіти 58
Таратун І.О.
Гендерні стереотипи і їх вплив на діяльність державних службовців..... 61

СЕКЦІЯ 5.
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО..... 63
Булгаков А.О.
Проблеми відшкодування шкоди за псування земельного фонду внаслідок військової агресії РФ..... 63
Гусаров К.В.
Особливості відліку початку цивільних процесуальних правовідносин у виконавчому провадженні..... 65
Котенко Р.С.
Інтернаціоналізація цивільного права: вплив глобальних стандартів на національні системи права..... 68
Мальована Н.В.
Цивільний процес в умовах воєнного стану 72
Трубіцина Г.Ю.
Доказування в міжнародному комерційному арбітражі..... 74
Щербак С.В.
Електронний суд та електронне виконавче провадження у цивілістичному процесі 77

СЕКЦІЯ 6.
ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ В СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ 81

Кравенць В.І.
Шляхи вдосконалення механізмів протидії організованій злочинності в Україні …… 81

Мамалига В.В.
Кримінальне право в аспекті моралі 85
Онофрейчук О.С., Мойсей Г.Г.
Особливості превентивного затримання в українському законодавстві..... 88
Шестопалов Р.М.
Організаційно-правові засади протидії злочинам у сфері національної безпеки 92

СЕКЦІЯ 7.
КРИМІНАЛІСТИКА. СУДОВО-ЕКСПЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ 97

Іваненко Г.В., Іванова С.Б.
Кримінальна відповідальність як інструмент захисту прав і свобод людини 97
Михайличенко К.В.
Непроцесуальні форми використання спеціальних знань у судово-експертній діяльності 102
Ропицька Н.В.
Товарознавча експертиза в судово-експертній діяльності 105
Ткачов І.А.
Окремі виробничі ознаки підошов взуття 109

СЕКЦІЯ 8.
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 113
Божкова В.В., Білуха М.А.
Основні проблеми розвитку франчайзингу в Україні як інноваційної форми дистрибуції на споживчому ринку 113
Ковтун Г.
Реалізація державної політики регіонального розвитку в Україні … 116
Лисий В.В., Іваній О.М.
Популяризація та просування медіації за допомогою громадських організацій 121
Озерський І.В.
Підстави припинення чи відмови у наданні послуги дистанційного психологічного консультування 124
Ордюнова А.С.
Захист прав дітей під час військової агресії РФ проти України 129

СЕКЦІЯ 9.
ЄВРОПЕЙСЬКА ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ 135
Лукашенко С.О.
Організаційні засади реалізації освітньої програми 135

Матієнко В.Л.
Нормативно-правове забезпечення державної політики України у сфері вищої освіти 139
Орлова О.О., Павленко А.В.
Юридичне консультування як основний напрям діяльності юридичних клінік …….. 142
Соколовська Е.В.
Розвиток освіти в Україні в контексті європейської інтеграції ……. 146
Тихонов Є.А., Желдак Д.Р.
Глобалізаційні тенденції загальної середньої освіти в Україні ……. 149

СЕКЦІЯ 10.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ В КРАЇНАХ СВІТУ 153
Павленко А.О.
Причини походження та загальна проблематика «македонського питання» на сучасному етапі міждержавних відносин 153

СЕКЦІЯ 11.
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ 159
Ананченко М.О.
Defining The Essence And Content Of Regional Developmen Tin The Context Of Its Public Administration 159

Вознєсєнскій В.В.
Tools For Marketing Initiative Project Innovations..... 161

Гордієнко В.В.
Соціальні стандарти в сфері фізичної культури і спорту: проблеми реалізації та перспективні інноваційні інструменти 163

Кальченко І.В.
Законодавче забезпечення стратегічного розвитку регіонів України .. 165

Ковтун О.А.
Проблеми українського бізнесу в умовах війни 166

Колоколов С.В.
Principles Of Intersectoral Cooperation In The Public Administration System In Ukraine..... 167

Мироненко А.І.
Partnership Of Public Administration Entities As An Innovative Approach To Public Governance In The Region 170

Шановні учасники міжнародної конференції!

Сьогодні ми черговий раз звертаємось до проблематики розбудови правової держави. Для України актуальність цієї тематики обумовлена поєднанням низки історичних, соціальних, політичних та геополітичних факторів. Розвиток правової держави є важливим завданням для України, будучи чинником стабільності, розвитку демократії та захисту прав і свобод людини.

Україна пройшла складний шлях від тоталітарного державно-правового режиму до демократичної держави. Після отримання незалежності у 1991 році, українське суспільство почало розбудову правової держави, спираючись на загальнолюдські правові принципи (у тому числі й принцип верховенства права), цінності демократичних інститутів та захист прав і свобод громадян. Завдяки проведеним реформам в Україні, у національну систему праву були імплементовані основі положення правової держави.

Водночас, Україна і на сьогодні здійснює активну діяльність з реформування судової системи, правоохоронних органів, прокуратури та інших важливих інститутів правової системи. Ці реформи спрямовані на забезпечення незалежності, прозорості та ефективності правоохоронних органів, зміцнення верховенства права та ефективне забезпечення прав та основоположних свобод людини.

Не можна не відзначити, що Україна стикається зі значними викликами у сфері корупції, порушеннями прав людини та недотриманням закону. Це ставить на порядок денний питання створення ефективної правової системи, яка боротиметься з корупцією, забезпечить права громадян та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

Розбудова України як правової держави є засобом реалізації обраного нашим суспільством курсу на євроінтеграцію. Так, Україна веде активну політику з європейською інтеграцією, включаючи підписання Угоди про асоціацію з Європейським

Союзом, а також подання заявки на членство України в Європейському Союзі. Це передбачає впровадження європейських стандартів в українське законодавство та судову систему, а також забезпечення прав і основоположних свобод людини відповідно до міжнародних норм.

Таким чином, вказане ставить питання про правову державу в центр уваги, оскільки саме правова держава є однією з важливих передумов подальшої європейської інтеграції.

Юрій ЛЯННОЙ
ректор Сумського державного
педагогічного університету
імені А.С. Макаренка,
доктор педагогічних наук, професор

СЕКЦІЯ 1.
ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Білозьоров Євген Вікторович,
заступник директора Навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, м. Київ, Україна

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ЯК СКЛАДОВА МЕТОДОЛОГІЇ СУЧАСНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

Дослідження методології правознавства є надзвичайно важливим завданням для тих, хто прагне зрозуміти сутність права та його роль в сучасному суспільстві. Методологія правознавства досліджує принципи, підходи та методи, за якими проводяться наукові дослідження в галузі права. Вона дозволяє розуміти, яким чином формулюються правові норми, як вони інтерпретуються та застосовуються.

Актуальність дослідження методології правознавства полягає в тому, що вона є необхідною складовою професійної підготовки майбутніх юристів. Це пов'язано з тим, що правова наука постійно розвивається та удосконалюється, тому юристи повинні мати достатній рівень методологічної грамотності, щоб змогти використовувати нові підходи та методи в своїй практиці.

Крім того, дослідження методології правознавства є важливим для розуміння проблем, пов'язаних з використанням правових норм та їх застосуванням на практиці. Методологічний підхід дозволяє розглядати правові питання не тільки з точки зору юридичного тексту, а й з точки зору їхнього суспільного значення та взаємодії з іншими галузями права та соціальними процесами.

Також дослідження методології правознавства допомагає формувати критичне мислення та розуміння того, як можна досягти рішень у правових спорах. Це дозволяє юристам бути більш обізнаними та компетентними в розв'язанні складних правових питань.

Зважаючи на вказане особливого значення набуває питання адекватності тих методологічних засобів, що використовуються для

пізнання правових явищ. Так, очевидним є положення, відповідно до якого для отримання об'єктивних знань про предмет дослідження необхідно використовувати адекватні засоби пізнання.

Право та правові явища є динамічними та функціонуючими. Згадаємо, що ті норми, які не застосовуються у суспільних відносинах є «мертвим» правом. Саме тому його (право) слід вивчати через відповідні теорії, які ураховують іманентність праву функціональності.

Саме зважаючи на вказане особливої уваги потребує діяльнісний підхід. «Нині діяльнісний підхід широко використовується у різних галузях знань про суспільство, дозволяючи виявляти тенденції, загальні закономірності або особливості здійснення певного виду соціальної діяльності, охарактеризувати детермінанти соціального розвитку, поставити першочергові дослідницькі завдання. Однак, слід звернути увагу і на той факт, що у всіх випадках використання даної методики перед дослідником постають завдання її методичного пристосування відповідно до сфери життєдіяльності суспільства та особливостей предмета» [1, с. 30].

Теорія діяльності - це наукова теорія, яка вивчає людську діяльність та її взаємодію з навколишнім середовищем. Вона заснована на припущенні, що людина взаємодіє з оточуючим світом шляхом активної діяльності, і що процес цієї взаємодії може бути вивчений на основі методів наукового аналізу.

Теорія діяльності виникла на початку XX століття як реакція на здебільшого пасивні підходи до вивчення людини та її поведінки. Ця теорія акцентує увагу на активності людини, її спрямованості та меті. Вона стверджує, що людина завжди діє з певною метою, і що мета формується на основі її потреб, прагнень та цінностей.

Головними поняттями теорії діяльності є діяльність, діяльнісна система та діяльнісна культура. Діяльність - це процес, за допомогою якого людина змінює світ навколо себе, щоб задовольнити свої потреби. Діяльнісна система - це система елементів, які взаємодіють між собою, щоб забезпечити реалізацію діяльності. Діяльнісна культура - це система знань, цінностей та навичок, які визначають спосіб, яким людина діє.

Теорія діяльності розглядає діяльність як систему, що складається з трьох елементів: об'єкту діяльності, засобів діяльності та суб'єкта діяльності.

Теорія діяльності може бути корисною для дослідження права, оскільки вона дозволяє розглядати правову систему як систему діяльності, яка забезпечує взаємодію між людьми.

Згідно з теорією діяльності, правова система складається з об'єкту діяльності (правового об'єкту), засобів діяльності (норм права, судової практики, правозастосування) та суб'єкта діяльності (суддів, адвокатів, інших суб’єктів правозастосування).

Об'єкт діяльності правової системи - це правовий об'єкт, тобто те, що захищається правом. Засоби діяльності правової системи - це норми права, які визначають правові відносини та спосіб їх врегулювання, судова практика, яка інтерпретує та застосовує ці норми, та правозастосування, яке забезпечує виконання рішень суду та дотримання права.

Суб'єкти діяльності правової системи - це особи, які здійснюють правову діяльність, такі як судді, адвокати та інші учасники правових відносин. Суб'єкти діяльності взаємодіють з об'єктом діяльності та засобами діяльності, щоб забезпечити виконання права.

Таким чином, теорія діяльності дозволяє аналізувати правову систему як систему діяльності, що дозволяє виявляти проблеми, які виникають у процесі правозастосування. Наприклад, засоби діяльності правової системи можуть бути неадекватними відносно потреб та інтересів людей, що призводить до недосягнення мети прав.

Список використаних джерел:

1. Гусарєв С.Д. Діяльнісний підхід у структурі методології сучасного правознавства. *Альманах права*. 2011. Вип. 2. С. 29-33.

Власенко Валерій Миколайович,
доцент Сумського державного університету, м. Суми, Україна

ДО БІОГРАФІЇ ПРОФЕСОРА СЕРГІЯ КОМАРЕЦЬКОГО

Кілька років тому в нашій країні відзначили 100-річчя Української революції 1917-1921 рр., під час якої відбувався процес державотворення. Існувало кілька національних держав – Українська Народна Республіка періоду Центральної Ради, Українська Держава

(гетьманат П. Скоропадського), Українська Народна Республіка періоду Директорії та Західноукраїнська Народна Республіка. Чимало наших співвітчизників брало участь у розбудові державних інституцій цих утворень. Згодом частина з них змушена була емігрувати. Але і поза межами батьківщини вони виявили себе на ниві будівництва українських громадських організацій, освітніх і наукових інституцій. До таких належить і громадський діяч, хімік, професор кількох українських вищих шкіл у міжвоєнній Чехословаччині та післявоєнній Німеччині Сергій Данилович Комарецький. В Енциклопедії історії України гасла про нього немає, а в Енциклопедії українознавства та Енциклопедії Сучасної України (ЕСУ) хоча і є біографічні нариси, але бракує інформації про участь С. Комарецького у розбудові державних інституцій періоду революції. Нещодавно знайдені документи його особової справи 1920-1921 рр., що зберігаються у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, розкривають нові епізоди його біографії часів Директорії [1]. Мета автора – ввести до наукового обігу документи щодо діяльності С. Комарецького у Міністерстві народного господарства УНР. Пропонуються наступні тези:

1. Особова справа С. Комарецького містить такі документи: його заява міністру народного господарства УНР про прийом на роботу від 7 листопада 1920 р., персональна картка, рекомендаційний лист проректора Кам’янець-Подільського державного університету Василя Біднова від 10 листопада 1920 р., наказ по міністерству № 238 від 18 листопада 1920 р. про призначення на посаду старшого діловода по департаменту внутрішнього торгу з 11 листопада того ж року, наказ по міністерству № 26 від 2 лютого 1921 р. про повернення С. Комарецького з відрядження до Торговельно-економічної місії УНР в Речі Посполитій 23 січня 1921 р., рапорт директору департаменту внутрішнього торгу про повернення з відрядження 23 січня 1921 р. та відновлення виконання обов’язків у департаменті у м. Ченстохова, заява директору департаменту внутрішнього торгу від 29 січня 1921 р. про надання відпустки для виїзду до Варшави та відповідний наказ про дозвіл на відпустку з 31 січня, рапорт С. Комарецького та наказ по департаменту про повернення з відпустки 7 лютого 1921 р., рапорт директора департаменту до міністра з пропозицією перевести

С. Комарецького на посаду начальника відділу виставок, музеїв та інформації від 16 квітня 1921 р. (у резолюції зазначено: Про Комарецького доклад до Гол[ови] Ради Міністрів) та дві «опросні» картки без дат (ймовірно, весна 1921 р.).

2. У заяві про прийом на роботу С. Комарецький вказав, що після закінчення Харківського університету і до моменту подачі заяви весь час працював у Катеринославі (нині м. Дніпро), де у середніх школах викладав хімію, товарознавство та природознавство [1, арк. 1]. В ЕСУ зазначено, що у 1903 р. він закінчив Полтавську духовну семінарію [2].

3. З персональної картки випливає, що С. Комарецький народився 25 березня 1881 р. у с. Ірклій на Полтавщині (с. Ірклііів Золотоніського пов. Полтавської губ., нині Золотоніського р-ну Черкаської обл.). Віросповідання – православний; освіта – Харківський університет; фах – товарознавство та хімія; родинний стан – неодружений, на його утриманні перебували сестра і брат; відношення до військової повинності – не служив, оскільки як вчитель середніх шкіл був звільнений від служби; які посади обіймав – з 1909 р. учителював у Катеринославі; адреса проживання – Кам’янець-Подільский, вул. Гунська, буд. 4 [1, арк. 2]. Зауважимо, що в енциклопедичних виданнях згадується його робота в Катеринославському гірничому інституті імені Петра Великого (Катеринославське вище гірниче училище, нині – Національний технічний університет «Дніпровська політехніка») з 1914 р. [2]. У персональній картці ця інформація відсутня.

4. У рекомендаційному листі професор В. Біднов запевняв, що С. Комарецькій «людина певна в українській справі», учителював у середніх школах, зокрема й українських, «на урядовій службі може бути корисним робітником» [1, арк. 3].

5. В «опросній» картці зазначено, що С. Комарецький вступив на службу в УНР 11 жовтня 1920 р., при собі мав посвідчення Катеринославської української гімназії, працював у Головній управі Українського Червоного Хреста, ймовірно, напередодні служби в Міністерстві народного господарства УНР або у 1921 р. Вказав, що згоден виїхати за кордон, знав ремесло миловаріння, міг би працювати на хімічному заводі, учителював 15 років. Наприкінці листопада 1920 р.

у складі Уряду УНР вийшов на територію Польщі і перебував у м. Ченстохова [1, арк. 12-13]. У посмертній згадці професор М. Зайцев зазначав, що він очолював Головну управу Українського Червоного Хреста [3, с. 57], але цей факт не підтверджується іншими джерелами.

6. Коли після ІІ Зимового походу Армії УНР восени 1921 р. стало зрозуміло, що повернення в Україну відкладається надовго, українці намагалися адаптуватися до нових умов. Шукали роботу за фахом. Після відкриття у Чехословаччині українських вищих шкіл С. Комарецький переїхав до цієї країни, де з квітня 1922 р. працював в Українській господарській академії (УГА) в Подєбрадах. Був доцентом, професором (не раніше 1927 р.), деканом інженерного факультету (один з ініціаторів створення такого факультету), директором Матуральних курсів (курси засвідчення середньої освіти) при УГА, членом-фундатором Спілки професорів УГА, членом термінологічної комісії факультету та співавтором словника української хімічної термінології, головою Комітету допомоги студентам при УГА, завідував кафедрою аналітичної хімії [4, с. 40, 111], брав участь у ІІ Українському науковому з'їзді, що відбувся 1932 р. в Празі, де на пленарному засіданні виголосив доповідь «Праця української еміграції в галузі теоретичної та прикладної хімії».

У 1932 р. при УГА (проіснувала до 1935 р.) було відкрито Український технічно-господарський інститут позаочного навчання (УТГІ), де С. Комарецький працював професором, згодом був головою (деканом) інженерно-технологічного відділення (факультету), 1941-1945 рр. – директором. За іншими даними, очолював УТГІ з 1943 р. [3, с. 57]. Після переїзду частини викладачів УТГІ до Німеччини у Реґенсбурзі було відновлено діяльність інституту, в якому С. Комарецький був професором, деканом інженерного факультету [2], а також керівником Матуральних курсів при УТГІ. Мав статус переміщеної особи (ДіПі, англ. Displaced Person). У 1948 р. його обрали членом Наукового товариства імені Тараса Шевченка, нетривалий час очолював його математично-природничо-медичну секцію [3, с. 57-58].

Найбільш плідним у науковому плані виявився чехословацький період життя С. Комарецького. У Подєбрадах побачили світ такі його видання, як «Конспект по аналітичній хемії: якісний аналіз» (1923),

«Аналітична хемія: якісний аналіз» (1924), «Неорганічна хемія: скорочений курс» (1937), «Органічна хемія: курс лекцій» (1942), «Практичний курс аналітичної хемії» (1944) та інші. Був членом редколегії видання «Записки Української господарської академії в Чехословацькій республіці» й автором статті у ньому. Склав бібліографічні покажчики праць вчених-хіміків УГА та професора Івана Горбачевського. Два його навчальних посібники з неорганічної й органічної хімії для студентів УГА Держвидав України без дозволу автора та належного гонорару перевидав для вищих шкіл УСРР [3, с. 58]. Вчений був також фундатором Хімічно-технологічного гуртка в Подєбрадах, члени якого перебували не тільки в Чехословаччині, але й у Китаї, Німеччині, Польщі, Румунії та Франції.

Помер Сергій Комарецький 1 серпня 1952 р. у лікарні комуни Гаар поблизу Мюнхена, де і похований на тамтешньому кладовищі.

Отже, вищевикладене свідчить про державну службу С. Комарецького в період Української революції 1917-1921 рр. і потребує внесення доповнень до відповідних гасел в енциклопедично-довідкових виданнях. Перспективними, на думку автора, є дослідження його біографії першого року перебування в еміграції в Польщі та останнього періоду життя в Німеччині.

Список використаних джерел:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 9. Оп. 2. Спр. 94. 13 арк.

2. Железняк М. Г., Шушківський А. І. Комарецький Сергій Данилович. *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ : Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2014. URL: https://esu.com.ua/article-3184 (дата звернення 14.05.2023).

3. Зайцев М. Професор Сергій Данилович Комарецький (посмертна згадка). *Вісті УТГІ*. Мюнхен, 1953. Ч. 16-18 (квітень). С. 57-58.

4. Українська господарська академія в Ч.С.Р. 1922-1935. Нью-Йорк: видання абсольвентів УГА та УТГІ, 1959. 247 с.

Павлов Нікіта Сергійович,
аспірант кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка,

КОНЦЕПЦІЯ «RULE OF LAW»: «ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА» ЧИ «ПРАВОВЛАДДЯ»

У вітчизняних наукових колах точаться активні дискусії стосовно проблематики інтерпретації понять «верховенства права» і «правовладдя». Загалом головною проблемою тлумачення зазначених понять була відсутність чіткого закріплення критеріїв за якими можна охарактеризувати зазначені дефініції, оскільки навіть на рівні вищих органів Європейського Союзу не було однозначного розуміння цих понять, не кажучи вже про національні правові системи. Але у 2011 р. на 86-му пленарному засіданні Венеційською комісією було проведено осмислення значення концепції верховенства права (правовладдя) на сучасному етапі розвитку європейської правової системи та узагальнено критерії на яких і базується зазначена вище концепція.

У вітчизняній науці існують два підходи до тлумачення поняття "rule of law": поелементний і інтегральний. Перший полягає в тому що прихильники цього підходу намагаються розуміти поняття верховенства права через почергове дослідження обох самостійних понять: «право» і «верховенство», тобто визначити що ж таке право, а вже потім через визначення права прийти до розуміння його верховенства. Особливість другого підходу полягає, по-перше, у запереченні можливості дати формальне визначення поняття верховенства права й, по-друге, у розкритті змісту верховенства права лише шляхом вказівки на його складові «елементи».[1, с. 3-15] Зазначені складові шляхом досягнення консенсусу були визначені у 2011 р. на 86-му пленарному засіданні Венеційською комісією: a. Законність, включаючи прозорий, підзвітний та демократичний процес введення в дію приписів права; b. Юридична визначеність; c. Заборона свавілля; d. Доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю; e. Дотримання прав людини; f. Заборона дискримінації та рівність перед законом[2]

Аналіз рішень Європейського суду з прав людини і доповідей Венеційської комісії дає змогу прийти до висновку про те що ці органи також притримуються інтегрального підходу до тлумачення поняття «rule of law»

Щодо вітчизняних правників, найбільш аргументованою видається позиція прихильника інтегрального підходу С. Головатого, який у своїй фундаментальній праці «Верховенство права: Монографія: У 3- кн.» першим з українських правників спробував заперечити поелементний підхід, і запропонував замість поняття «верховенства права» використовувати більш широке «правовладдя». Щодо цього він зазначав: «Отже, слід сприйняти практично за аксіому: будь-які спроби вітчизняних науковців дати «формальне визначення» і надалі будуть приречені. Саме елементи (як би їх не назвали — «істотні», «обов'язкові», «стрижневі», «ключові») є тим, що наповнює поняття «верховенство права» сутністю правовладдя і уможливлює його повноцінне теоретичне осягнення та дієве практичне застосування. Власне, до цього й зводився головний висновок монографічного дослідження, коли було запропоновано поняття «верховенство права» розуміти як термін, придатний для передавання в узагальненому вигляді поєднання ідеалів і досягнутого на практиці юридичного досвіду стосовно принципів, інститутів, механізмів і процедур, які є істотно важливими для захисту особи від свавільної влади держави і які надають особі можливість володіти людською гідністю».[3, с. 165]

Основні переваги інтегрального підходу до тлумачення поняття "rule of law" наступні:

1. Ширший охоплюючий підхід. Інтегральний підхід до тлумачення "rule of law" дозволяє розглядати цей концепт як складову частину більшої системи, що забезпечує дотримання прав і свобод громадян, а також розвиток суспільства.

2. Комплексний підхід. Інтегральний підхід до тлумачення поняття "rule of law" включає в себе аналіз не тільки законодавства, а й практики його застосування, забезпечення дієвого доступу до правосуддя, наявності незалежних і неупереджених судів і т.д.

3. Більш точне та повне розуміння. Інтегральний підхід дозволяє отримати більш повне і точне розуміння поняття "rule of law", оскільки дозволяє враховувати всі його аспекти та складові частини.

4. Дозволяє забезпечити дієве застосування права. Інтегральний підхід дозволяє не тільки розуміти поняття "rule of law", а й забезпечити дієве застосування права на практиці, що є важливим для забезпечення розвитку суспільства і дотримання прав і свобод громадян

Підсумовуючи, можна відмітити що переклад концепції «rule of law» українською мовою як «правовладдя» дає змогу більш точно розуміти його як з точки зору синтаксису, так і в контексті відповідності розумінню європейською правовою наукою.

Список використаних джерел:

1. Рабінович П., Луців О. Верховенство права: сучасні вітчизняні підходи до інтерпретації. *Вісник академії правових наук України.* 2012. № 2. С. 3-16. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=L (дата звернення: 14.05.2023 р.)

2. Верховенство права: Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf (дата звернення: 14.05.2023 р.)

3. Сергій Головатий. Верховенство права (правовладдя): як його тлумачить Венеційська Комісія. *Право України*. 2011. № 10. С. 154-184. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/golovatyy_s._verhovenstvo_prava_pravovladdya_2011_0.pdf (дата звернення: 14.05.2023 р.)

Сердюк Ігор Анатолійович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ РОЗРОБНИКІВ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ПРАВОТВОРЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ»

Загальновідомо, що показником техніко-юридичної досконалості законів та інших нормативно-правових актів, які визнаються джерелами об’єктивного права в державі, є законодавчі дефініції. У межах своєї

доповіді я акцентую увагу на тій із них, яка вперше знайшла своє закріплення в письмовому юридичному документі, що в найближчій перспективі може набути юридичної сили закону. Мається на увазі проект Закону України «Про правотворчу діяльність» [4], який минулого року пройшов перше читання у Верховній Раді України.

При підготовці тез цієї доповіді автор визначив за мету оцінити зміст поняття правотворчої діяльності в інтерпретації розробників вищезгаданого законопроекту з погляду положень сучасних теорій правотворчості та юридичної техніки.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність використання герменевтичного методологічного підходу та спеціально-юридичного методу пізнання [3, с. 60-78], що дозволяють розкрити зміст припису ненормативного характеру, закріпленого в ч. 1 ст. 2 вищезгаданого законопроекту.

Важливе значення в плані здійснення методологічної функції у межах цього дослідження має наукова стаття автора «Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «правотворчість» [5], в якій обґрунтовано низку проміжних висновків, що мають методологічне значення:

1) по-перше, правотворчість як цілісний динамічний елемент правової системи з погляду філософських категорій «змісту» та «форми» можна розглядати і як діяльність (зміст правотворчості), і як правову форму діяльності (власне форму правотворчості);

2) по-друге, в умовах формування громадянського суспільства та розбудови України як правової держави, вважаємо неприпустимим обмеження кола суб'єктів правотворчості лише державними органами (або компетентними органами, або уповноваженими органами), адже роль правової держави в цьому процесі зводиться до виявлення та формального закріплення створених суспільством правил поведінки й їх захисту, на чому слушно наголошував один із фундаторів концепції правової держави, Роберт фон Моль;

3) по-третє, об'єктивованим результатом правотворчості є не лише закон як різновид нормативно-правового акта, але й інші джерела об'єктивного права;

4) по-четверте, підґрунтям для функціонування правотворчості, як різновиду юридично-значущої діяльності, є накопичений попередніми

поколіннями соціально-правовий досвід у цій сфері [5, с. 74-75].

Зважаючи на вищенаведені теоретичні положення, запропоновано такий авторський концепт правотворчості: *«це заснована на соціально-правовому досвіді пізнавальна за змістом та правова за формою юридично-значуща діяльність уповноважених суб'єктів права (переважно органів публічної влади, їх посадових осіб), що носить вольовий характер, плин якої проходить у процедурно-процесуальному порядку, спрямована на виявлення потреб і інтересів суспільства, закономірностей його розвитку та їх переведення на мову юридичних принципів і норм, які отримують своє зовнішнє вираження і закріплення в нормативно-правовому акті чи іншому джерелі об'єктивного права»* [5, с. 76].

Принагідно відзначити, що законодавчі дефініції, на думку Т Подорожної, являють собою вихідні (основоположні), самостійні та специфічні державно-владні приписи, що є короткими визначеннями понять, які використовують у законодавстві. Це особливі елементи механізму правового регулювання, за допомогою яких стають зрозумілими, власне, регулювальні й охоронні приписи суб'єкта законотворчості, закріплені в спеціалізованих нормах права. Дефініція посідає центральне місце у структурі всього тексту нормативно-правового акта: вона його смисловий центр [2, с. 149-150],

Аналіз судження, що розкриває зміст досліджуваного поняття, свідчить про те, що законодавчі дефініції є короткими визначеннями понять [2, с. 151], Водночас, у науковій літературі відзначається, що законодавчі дефініції повинні не просто визначати поняття в тексті закону, а й відображати його суттєві ознаки, давати вичерпне тлумачення. Вирішити таке завдання фактично означає знайти необхідний баланс між лаконічністю судження про явище правової дійсності та його повнотою в плані вмісту суттєвих ознак поняття, зміст якого розкривається в цьому судженні.

Як нами зазначалося вище, в ч. 1 ст. 2 проекту Закону України «Про правотворчу діяльність» закріплена дефініція категорії правотворча діяльність, що тлумачиться її авторами як діяльність із планування, розробки проекту нормативно-правового акта (його концепції) та прийняття (видання) нормативно-правового акта, метою якої є правове врегулювання та/або охорона суспільних відносин» [4].

Аналіз цього судження розробників законопроекту, що розкриває зміст поняття правотворчої діяльності, свідчить про наявність таких його недоліків:

по-перше, при формулюванні вищенаведеної дефініції її автори допустили очевидну тавтологію (правотворча діяльність – це діяльність …), що є порушенням правила формальної логіки (визначення не повинно містити в собі кола);

по-друге, пропонована дефініція відображає не стільки сутнісний аспект правотворчої діяльності, скільки технологічний, що вказує на необхідні процедури, які має здійснити суб'єкт правотворчості задля досягнення визначеної мети. Тому небезпідставним буде умовивід про підміну авторами законопроекту поняття правотворча діяльність іншим – правотворчий процес;

по-третє, у визначенні категорії правотворча діяльність відсутня будь-яка згадка про суб'єктів, наділених повноваженнями у сфері правотворчості;

по-четверте, суттєво обмежує обсяг досліджуваного поняття визнання об'єктивованим результатом правотворчості лише нормативно-правового акта. У такий спосіб відбувається методологічно некоректне ототожнення категорій правотворчість і нормотворчість (остання, наприклад, трактується О. Дашковською як врегульована законодавством діяльність уповноважених державних органів щодо розробки та прийняття *нормативно-правових актів*, які містять загальні правила поведінки [1, с. 273]). Більше того, поза увагою розробників законопроекту залишається договірна правотворчість, результат якої об'єктивується у формі нормативно-правового договору (або договору з нормативним змістом).

Усе вищевикладене свідчить про недостатню техніко-юридичну досконалість дефініції поняття правотворчої діяльності, запропонованої авторами законопроекту «Про правотворчу діяльність», а також необхідність її суттєвого корегування з урахуванням усталеної в загальнотеоретичній юридичній науці парадигми, функцію якої виконують визнані науковим загалом положення сучасної теорії правотворчості.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права : підручник / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.

2. Подорожна Т. С. Законодавчі дефініції: поняття, структура, функції : монографія. Львів : ПАІС, 2009. 196 с.

3. Правозастосовна діяльність Національної поліції. Збірник тестових завдань : навч.-метод. посібник / І. А. Сердюк, Л. М. Сердюк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр.. справ, 2022. 128 с.

4. Проект Закону України «Про правотворчу діяльність» URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72355

5. Сердюк І. А. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «правотворчість». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2017. № 2. С. 73-80.

СЕКЦІЯ 2.
СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Завгородня Юлія Степанівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

ПРАВА ДИТИНИ: ПРОБЛЕМА СПРИЙНЯТТЯ

Протягом останніх десяти років в українській правничій науці актуалізувались дослідження прав дитини. На нашу думку, одним з факторів цього є намагання імплементувати в національну систему права вимоги принципу верховенства права, складовою якого є рівність та недискримінація, що, у свою чергу, включає також і проблематику рівності у правах, не зважаючи на вік носія права. Відповідно до ч. 3 ст. 51 Конституції України «сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою» [1].

Варто вказати, що загалом права дитини – це одна з найбільш актуальних тем нашого часу. Інтерес до цієї теми зумовлений тим, що діти є найвразливішими членами суспільства та потребують особливого захисту. Дослідження прав дитини допомагають визначити та забезпечити захист цих прав. «Питанням прав дитини присвячена значна кількість міжнародних документів, що не мають статусу міжнародних договорів, – декларацій і резолюцій міжнародних організацій, підсумкових документів, спільних заяв-платформ тощо. Такі міжнародні документи, особливо ті, які носять універсальний характер, не слід недооцінювати, оскільки в них висловлена певна позиція значної кількості держав, що засвідчує їх ставлення до відповідних проблем» [2].

Перш за все, дослідження прав дитини дає змогу встановити, які конкретні права мають діти та як вони забезпечуються. Знання про ці права дозволяє не лише гарантувати захист дітей, а й виховувати в них усвідомлення своїх прав та свобод.

Дослідження прав дитини також допомагають збільшити увагу до проблем, пов’язаних із порушенням прав дітей. Це можуть бути

проблеми, пов'язані із дитячою працею, насильством, сексуальними злочинами, торгівлею людьми, дитячим браком, а також недостатньою доступністю освіти та охорони здоров'я. Дослідження цих проблем дає змогу вжити необхідних заходів для їх розв'язання.

Інше важливе завдання досліджень прав дитини – це визначення потреб та інтересів дітей. Дослідження можуть допомогти з'ясувати, які потреби та інтереси мають діти в різному віці та як їх можна задовольнити. Врахування цих потреб та інтересів дає змогу забезпечити повноцінний розвиток дитини та її задоволення з життя.

Дослідження прав дитини є важливим елементом розвитку держави. Вони дозволяють побачити проблеми та визначити шляхи їх розв'язання.

Однак, ми хочемо наголосити на необхідності комплексного дослідження наступного аспекту окресленої проблематики: права дитини розглядаються як можливості дитини. Прийнято спочатку Декларацію про права дитини, а згодом – Конвенцію про права дитини, що вказує на міжнародно-правовий аспект цієї тематики. Однак, права дитини пов'язуються саме з людиною, що не досягла повноліття. При цьому у різних державах існують різні підходи до визначення правосуб'єктності дитини. То ж наскільки правильно прив'язувати права дитини до певного віку носія цих прав? Особливо якщо урахувати випадки коли повна дієздатність може наставати до досягнення особою повноліття, наприклад, укладення трудового договору або укладення шлюбу.

Вкажемо, що такий аспект означеної тематики на сьогодні не став предметом пізнання вітчизняної правничої науки. Однак, на нашу думку, це одне з ключових питань, оскільки від його розв'язання залежить усебічне встановлення сутнісних характеристик прав дитини, створення відповідних гарантій їх реалізації.

На нашу думку, права дитини – це не щось, що залежить від віку у тому сенсі, що ці права повинні бути гарантовані кожній дитині, незалежно від її віку чи інших обставин. У багатьох країнах світу визнається принцип того, що дитина є повноцінним членом суспільства та має право на повноцінне життя. Це означає, що права дитини не можуть бути прив'язані до конкретного віку, оскільки діти різних вікових груп мають різні потреби та інтереси.

Проте, варто зазначити, що вік може впливати на забезпечення прав дитини, оскільки діти різного віку мають різні потреби та інтереси. Тому, при гарантуванні прав дитини, слід враховувати вікові особливості та потреби дитини.

Права дитини, які забезпечуються міжнародними документами та законодавством багатьох країн, не зникають після досягнення дитиною повноліття. Ці права зберігаються і залишаються невід'ємною частиною правового статусу кожної людини, яка досягла повноліття.

Однак, після досягнення повноліття людина отримує більш широкий спектр прав та свобод, які пов'язані з її статусом дорослої людини. Наприклад, право на голосування, право на працю, право на шлюб тощо. Водночас, після досягнення повноліття особа зберігає право на захист від будь-якої форми насильства, експлуатації та дискримінації, що є головними принципами прав дитини.

Таким чином, можна зробити висновок, що права дитини є універсальними та невід'ємними, і не залежать від віку особи. Після досягнення повнолітнього віку, людина отримує додаткові права та свободи, але права дитини залишаються чинними і зберігають свою актуальність. Важливо пам'ятати, що гарантування прав дитини - це відповідальність усіх членів суспільства, адже добробут кожної дитини - це гарантія майбутнього нашого світу.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Стешенко В.М. Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір. 2-е вид. Харків: Право, 2019. 392 с.

Кучук Андрій Миколайович,
професор кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, доктор юридичних наук, професор,

ПРАВОВЛАДДЯ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У 1996 році у національне законодавство було введено поняття верховенства права, зокрема, через закріплення однойменного принципу у тексті Конституції України (не беремо до уваги конституційний договір, що мав тимчасовий характер). Доречно вказати, що наступним кроком у реалізації цього принципу у вітчизняну

систему права стало приєднання України до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, що передбачає імплементацію практики Європейського суду з прав людини (окрім цього у преамбулі цієї Конвенції верховенство права називається як спільне надбання європейських держав, як цінність).

Однак, тривалий час конституційний припис про визнання верховенства права залишався формальним (de iure), що пояснюється низкою причин, зокрема, і превалюванням юридичного позитивізму. На підтвердження цієї тези слід вказати на прийняття у 2006 році окремого закону, який визначав серед іншого порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини та подальші зміни національного законодавства, починаючи з прийняття Кримінально-процесуального кодексу України.

Додам, що у вітчизняній правничій науці переважно зміст цього принципу розкривався по різному, більш того, на позначення відповідного явища використовувались терміни, що спотворювали сутність правовладдя (так, для прикладу, згадаємо терміни «верховенство закону» та «верховенство правового закону»), одним з чинників чого також було, як я вже зазначив вище, превалювання юридичного позитивізму, який ґрунтується на інших положеннях, ніж доктрина верховенства права.

Саме тому важливим методологічним підґрунтям адекватного сприйняття змісту принципу верховенства права є урахування аксіологічних аспектів як його сприйняття, так і розуміння самого правовладдя як аксіологічної складової системи національного права.

Наведене визначає актуальність проблематики висвітлення верховенства права як аксіологічної складової вітчизняного права.

У цілому слід вказати, що тематика верховенства права, особливо в останні десять років систематично перебуває в центрі уваги вітчизняних правників.

Серед авторів, чиї роботи висвітлюють окремі аспекти правовладдя слід вказати таких як К. Горобець, Д. Гудима, О. Кібенко, М. Козюбра, М. Корнієнко, А. Мелешевич, О. Мінченко, Л. Наливайко, О. Орлова, П. Рабінович, М. Савчин та ін.

Окремо слід вказати на те, що фундаментальне дослідження верховенства права, починаючи від його витоків (від ідеї) і до

концептуального оформлення та нормативного закріплення, здійснив С. Головатий, виклавши результати роботи у монографії, що включає три томи і дає загальне уявлення та доволі змістовне розуміння сутності правовладдя [1].

Ця робота стала першою в Україні, яка надавала можливість вітчизняним правникам зрозуміти зміст закріпленого у ст. 8 Конституції України принципу верховенства права. До цього вчені висловлювали окремі думки щодо сприйняття правовладдя. Так, згадаю наукову статтю М. Козюбри [2, с. 24-32].

Висвітлюючи питання останніх публікацій за тематикою верховенства права не можна не згадати і коментар С. Головатого до «Мірила правовладдя», документу Венеційської комісії, прийнятому у 2016 році, у якому детально аналізуються ті положення, що складають зміст верховенства права та дозволяють визначити рівень правовладдя у державі за низкою показників [3]. У цій роботі С. Головатий обґрунтовує і безпосередньо використовує термін «правовладдя» замість терміну «верховенство права» [3, с. 68-73].

Доречно наголосити, що С. Головатий відзначає наступне: «Узагалі застосування словосполучення «верховенство права» українською годі було бачити до першої половини 1993 року. Навіть у двомовному (українсько-англійському) виданні бюлетеня «Правничі вісті/Legal News» Української правничої фундації (УПФ) – на тоді першого, в середовищі громадянського суспільства, і послідовного обстоювача ідеї the rule of law, цю англомовну фразу було подано українською то як «правна держава» або як «верховенство закону», то як «принцип законності» [3, с. 68-69].

Однак, варто наголосити, що верховенство права не є статичним явищем (як демократія та стан забезпечення людських прав). Маю на увазі те, що перманентно верховенство права зазнає різних викликів. Так, показники індексу демократії протягом останніх показує негативну тенденцію до зростання авторитаризму та, відповідно, зниження рівня демократії, що не може не позначатися на людських правах (їх забезпеченню) та верховенству права.

Відтак, наведене дозволяє зробити висновок про необхідність систематичного моніторингу окресленої тематики, що визначає актуальність теми цього дослідження.

Список використаних джерел:

1. Головатий С.П. Верховенство права. У 3-х книгах. Київ: «Фенікс», 2006. 1730 с.
2. Козюбра М. Принцип верховенства права і конституційна юрисдикція. *Вісник Конституційного Суду України*. 2000. № 4. С. 24-32.
3. Головатий С. Мірило правовладдя. Коментар. Глосарій. Rule of Law Checklist. Київ: BAITE, 2017. 163 с.

Легка Оксана Володимирівна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
Університету митної справи та
фінансів, м. Дніпро, Україна

ЗАХИСТ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Невід’ємною складовою економічного розвитку будь-якої сучасної країни є активна інформатизація. З кожним роком зростає кількість адміністративних послуг, які надаються онлайн, упроваджуються електронні сервіси, мобільні додатки, функціоналом яких передбачено збір та обробку персональних даних у різних сферах, «перетворюючи їх на цифровий продукт, який може використовуватися з різною метою, в тому числі незаконною і шкідливою» [1]. Слушною у даному контексті є наукова думка О. Золотаря: «… сучасне інформаційне суспільство є контекстом формування нової загрози права людини на безпеку» [2].

Саме тому на сьогодні досить актуальним є розгляд питання щодо проблем та перспектив захисту прав на доступ до інформації в Україні. Адже захист права на доступ до інформації є не просто обов'язком держави і предметом державно-правового регулювання, його необхідно розглядати у поєднанні із захистом прав людини.

У жовтні 2022 року на розгляд Верховної Ради України подано проєкт Закону України «Про захист персональних даних» № 8153. «Завданням законопроекту є приведення нормативного регулювання України в сфері захисту персональних даних у відповідність до нових міжнародних стандартів в цій сфері, які передбачені Конвенцією про

захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Загальним регламентом про захист персональних даних, а також врегулювати правові відносини, пов'язані з обробкою персональних даних, які не врегульовані чинним законом» [3]. Адже наразі правове регулювання в сфері захисту персональних даних не охоплює цілий ряд питань та правовідносин, які виникають на практиці, що зумовлено значним технологічний розвитком, який суттєво випереджає законодавство.

Крім того, Стратегією інтеграції України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу («Дорожня карта»), узгодженою з ЄС, визначено, що «законодавче закріплення права на захист персональних даних серед основних прав і свобод фізичних осіб, а також положення про вільний рух персональних даних, приведення у відповідність до права ЄС принципів обробки персональних даних, та термінології має відбутись до грудня 2023 року» [3].

Наступним механізмом у напрямі покращення ефективності захисту інформації в Україні є дієвий контроль з боку незалежного наглядового органу з питань захисту персональних даних, діяльність якого ґрунтуватиметься на дотриманні законодавчих норм з урахуванням кращих міжнародних практик та стандартів, відображених в GDPR. Про це, зокрема, наголошено і у звіті експерта Ради Європи «Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та законодавство у сфері доступу до публічної інформації», в якому, зокрема, вказується, що «… найважливішою рекомендацією для України є створення незалежного (спеціального) інституту Інформаційного комісара або комісії, який має бути єдиним органом другої інстанції з розгляду звернень/скарг щодо порушення права на доступ до інформації. З урахуванням того, що стандарти ЄС вимагають від кожної держави-члена створити незалежну установу із захисту даних, наполегливо рекомендується створити єдину незалежну установу, яка матиме подвійні повноваження: забезпечувати реалізацію права на доступ до публічної інформації та захист персональних даних. Як свідчить досвід багатьох сучасних демократичних держав, така модель є найбільш ефективною» [4].

На сьогодні зазначені функції в Україні відносяться до повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(далі – Уповноважений). Пунктом 7 ст. 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» передбачено, що метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є «сприяння правовій інформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу» [5]. Порядок проведення Уповноваженим, його представником та іншими визначеними Уповноваженим службовими особами перевірок додержання законодавства про захист персональних даних визначено Порядком здійснення Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних [6].

Реалізація ефективного контролю Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, відповідно до норм міжнародних стандартів, неможлива. Адже поєднання функцій контролю з правами, передбаченими мандатом Омбудсмана, впливає на зниження ефективності їх реалізації. Зазначене є також порушенням норм Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Загального регламенту захисту персональних даних.

У жовтні 2021 року у Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації» (№ 6177), яким запропоновано створити Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації (орган утворюється Кабінетом Міністрів України, якому підзвітний, підконтрольний Верховній Раді України), «… як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, який не лише забезпечить реалізацію державної політики у сфері захисту персональних даних та доступу до публічної інформації, але й державний контроль щодо дотримання законодавства про захист персональних даних та/або доступ до публічної інформації» [7].

Потребує також удосконалення і вітчизняний механізм права на захист інформації «право бути забутим». Право на забуття (англ. right to be forgotten) – право, яке дозволяє особі вимагати, за певних умов, видалення своїх особових даних із загального доступу через пошукові системи, тобто посилань на ті дані, які, на її думку, можуть завдати їй шкоди.

У жовтні 2022 року на розгляд Верховної Ради України подано проєкт Закону України «Про захист персональних даних» № 8153, який розроблено з урахуванням основних вимог Загального регламенту ЄС про захист даних 2016/679. Даним законопроєктом суттєво розширено права суб'єктів персональних даних, а також посилено вимоги до обробки персональних даних володільцями та розпорядниками персональних даних та відповідальність за порушення вимог законодавства у даному напрямі. У контексті «права бути забутим» п. 2 ч. 4 ст. 17 «Використання технологій відстеження дій суб'єктів персональних даних у електронних комунікаціях та сервісах» законопроєкту № 8153 передбачено: «контролери та оператори, які здійснюють обробку персональних даних, передбачених частиною першою цієї статті, повинні забезпечити безумовну автоматизовану можливість внесення суб'єктом персональних даних будь-яких змін до його персональних даних, що обробляються, включаючи їх видалення» [8]. Зважаючи на зазначене, ми дійшли висновку, що «право бути забутим» існує там, де право на приватність обмежує право на свободу вираження поглядів.

Таким чином, захист прав на доступ до інформації повинен відповідати нормам міжнародних стандартів, необхідно піднімати на більш високий рівень обізнаність громадян щодо конфіденційності даних та правових засад обробки та захисту персональних даних.

Список використаних джерел:

1. Рекомендації Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з питань додержання конституційного права людини і громадянина на доступ до інформації. URL: https://rm.coe.int/recomendations-final-10-02-21/1680a165f7.

2. Золотар О. Права людини – від епохи просвітництва до інформаційного суспільства. 2017. № 38/3. С. 7–20.

3. Висновок комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу щодо проєкту Закону України «Про захист персональних даних». URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/1562145.pdf.

4. Повноваження Уповноваженого Верховної Ради з прав людини та законодавство у сфері доступу до публічної інформації. Аналіз

законодавства та рекомендації: звіт. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://rm.coe.int/report-access-to-public-information-ukr/1680992d5b.

5. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР (у редакції від 31.01.2023) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80.

6. Порядок здійснення Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних: наказ Уповноваженого ВРУ з прав людини «Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних» від 08.01.2014 № 1/2-14. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1_02715-14#Text.

7. Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації: пояснювальна записка до проєкту Закону України № 6177. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72992.

Сердюк Лілія Миколаївна,
доцент кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,

ЗАКОНОДАВЧА ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ РЕФЕРЕНДУМ З ПОГЛЯДУ ЇЇ ВІДПОВІДНОСТІ ПРИПИСУ СТАТТІ 69 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

При підготовці тез цієї доповіді автор поставила за мету визначити відповідність законодавчої дефініції поняття референдум правовому припису, закріпленому в ст. 69 Основного Закону Української держави.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність використання герменевтичного методологічного підходу та спеціально-юридичного методу пізнання [4, с. 60-78], що дозволяють розкрити зміст приписів ненормативного характеру, закріплених у ст. 69 Конституції України, ч. 1 ст. 1 Виборчого кодексу України, а також ст. 1 Закону України «Про всеукраїнський референдум».

Відповідно до ст. 69 Конституції України народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії [1], Здійснюючи доктринальне тлумачення конституційно-правової норми, закріпленої в ст. 69 Основного Закону Української держави, Ю. Барабаш зауважив: «Коментована стаття має своїм призначенням акцентування уваги на формах безпосередньої реалізації народного суверенітету. Перелік таких форм є відкритим, оскільки після згадування таких інститутів демократії, як вибори і референдум, використовується граматична конструкція «та інші форми безпосередньої демократії», що має на меті підкреслити можливість існування інших каналів народного волевиявлення» [2, с. 503-504].

Посилаючись на існуючу в науці позицію, правник констатує, що такими формами можуть бути народні законодавчі ініціативи, мирні зібрання, місцеві ініціативи, консультативні референдуми й інші заходи, які не мають своїм наслідком ухвалення імперативних для органів влади рішень [2, с. 504].

Така позиція, вважає вчений, хоча й має право на існування, проте не може повною мірою стосуватись норми ст. 69 Конституції України. У ній ідеться виключно про ті форми, які пов’язані із волевиявленням народу, тобто ті з форм безпосередньої демократії, результати яких є обов’язковими, остаточними і не потребують затвердження або схвалення будь-якими органами державної влади України [2, с. 504].

Не вступаючи в полеміку з приводу визначення вичерпного переліку інших форм безпосередньої демократії у розумінні ст. 69 Конституції України, лише зауважу, що суб’єкт законотворчості передусім акцентував увагу на виборах і референдумі. Такий наголос законодавця не випадковий, і обумовлений суспільною значущістю саме цих форм безпосередньої демократії, адже вони легітимують в суспільній правосвідомості як самі представницькі органи публічної влади, сформовані в результаті виборів, так і важливі рішення, ухвалені безпосередньо народом або територіальними громадами в результаті проведення всеукраїнського чи місцевого референдумів.

Що ж до обов’язковості й остаточності їх результатів, то необхідно зробити одне важливе уточнення: такі риси притаманні лише тим результатам виборів і референдумів, які проведені згідно з вимогами

чинного національного законодавства, що до того ж відповідає кращим європейським стандартам здійснення демократії. Йдеться, зокрема, про ті акти безпосереднього волевиявлення народу, які мають властивості правових, і породжують правопевні для учасників суспільно-політичного життя юридичні наслідки [6],[7].

Таке уточнення вважаю необхідним, адже як не прикро констатувати, але в новітній історії України мали місце непоодинокі факти фальсифікації результатів проведених виборів та місцевих референдумів, що викликали справедливе обурення наших співвітчизників та їх невизнання не лише українцями, але й більшістю демократичних держав світу. Саме через ці обставини в лексиконі українців з'явилися терміни «фейкові вибори» та «фейковий референдум».

В аспекті предмета дослідження не можна залишити поза увагою і питання про те, яка із двох вищезгаданих форм безпосередньої демократії є основною, а отже, більш важливою. Аналіз змісту ст.. 69 Конституції України свідчить про їх рівнозначність (однакову важливість), що підтверджується відсутністю будь-яких термінологічних уточнень чи застережень із боку законодавця.

Зовсім інший підхід реалізований суб'єктом законотворчості у чинних станом на сьогоднішній день Виборчому кодексі України та Законі України «Про всеукраїнський референдум». Підтвердженням цьому слугують законодавчі дефініції терміно-понять «вибори» і «референдум», що знайшли своє відображення у вищезгаданих нормативно-правових актах вищої юридичної сили.

Згідно з ч. 1 ст. 1 Виборчого кодексу України «Вибори в Україні є *основною* формою народного волевиявлення, способом безпосереднього здійснення влади Українським народом» [3].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про всеукраїнський референдум» «референдум є формою безпосередньої демократії в Україні, способом здійснення влади безпосередньо Українським народом, що полягає у прийнятті (затвердженні) громадянами України рішень шляхом голосування у випадках і порядку, встановлених Конституцією України та цим Законом» [5].

На мою думку, такий підхід суб'єкта законотворчості є помилковим і необґрунтованим, адже визнання на законодавчому рівні лише виборів

основною формою демократії певною мірою нівелює значення референдуму і фактично означає, що останній є неосновною (другорядною, менш важливою) формою здійснення народовладдя, аналогічною тим, які не мають своїм наслідком ухвалення імперативних для органів влади рішень (народні законодавчі ініціативи, мирні зібрання, місцеві ініціативи, консультативні референдуми й інші заходи).

З метою утвердження принципу верховенства Конституції України та реалізації її положення про вибори і референдум як форми безпосередньої демократії (причому, рівно важливі та рівнозначні – авт. Лілія Сердюк), закріплене в ст. 69 Основного Закону нашої держави, вважаю за необхідне внести зміни до ст. 1 Закону України «Про всеукраїнський референдум» і викласти її в такій редакції:

«Референдум є основною формою безпосередньої демократії в Україні, способом здійснення влади безпосередньо Українським народом, що полягає у прийнятті (затвердженні) громадянами України рішень шляхом голосування у випадках і порядку, встановлених Конституцією України та цим Законом».

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254.

2. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол. : В. Я. Тацій, О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України. 2-е вид., переробл. і доп. Харків : Право, 2011. 1128 с.

3. Виборчий Кодекс України: Закон України від 19 груд. 2019р. № 396-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text .

4. Правозастосовна діяльність Національної поліції. Збірник тестових завдань : навч.-метод. посібник / І. А. Сердюк, Л. М. Сердюк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр.. справ, 2022. 128 с.

5. Про всеукраїнський референдум : Закон України від 26 січня 2021 року № 1135-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text.

6. Сердюк І.А. Відповідність принципу правопевності як суттєва ознака категорії «правовий акт». *Практика Європейського суду з прав людини як джерело національного права* : матеріали круглого столу

(м.Дніпро, 24 листоп. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. С. 43-45.

7. Сердюк І.А. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «правовий акт». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* Дніпропетровськ, 2016. № 1. С. 76-83.

СЕКЦІЯ 3.
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Ветошко Катерина Віталіївна,
студентка 3 курсу Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка

МОБІНГ ЯК НЕГАТИВНЕ ЯВИЩЕ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Конституцією України громадянам гарантоване право на повагу до гідності, право на працю та безпечні й здорові умови праці [3]. Злагоджена робота у трудовому колективі є невід'ємною складовою трудових відносин, що гарантує ефективне і продуктивне виконання працівниками трудових обов'язків. Роботодавець зобов'язаний забезпечити працівникам всі умови для комфортної праці. Для створення умов праці, що позитивно вливатимуть на працівників підприємства, установи чи організації, необхідно забезпечити психологічну комфортність праці. Психологічний стан всередині колективу є дуже важливим, адже саме через настрій на роботі можуть виникати певні негативні явища. Одним з таких явищ є мобінг, що супроводжується зниженням ефективності та продуктивності праці. Мобінг, або як його ще називають утиски, цькування на робочому місці – це поширене явище у всіх країнах світу.

Засновником поняття «мобінг» можна вважати шведського ученого Хайнца Лейманнга. Він перший, хто використав дане поняття для опису «психологічного терору», який систематично вчинявся проти працівників на роботі [4]. Започаткувавши дане поняття в науковій літературі, мобінг став актуальною темою дослідження інших учених, що надалі допомогло винести його на законодавчий рівень.

Мобінг – це систематична форма психологічного насильства проти працівників на робочому місці. Він може включати в себе інтимне насильство, знущання, залякування, ізоляцію від колег та інші форми психологічного тиску.

Не так дано в законодавстві України офіційно з'явилося визначення поняття «мобінг» - 7 грудня Президент підписав Закон від 16.11.2022 р. №2759-IX "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії порушенню прав у сфері праці". Відповідно до ст. 2-2 Кодексу законів України про працю мобінг – це систематичні (повторювані) тривалі умисні дії або бездіяльність роботодавця, окремих працівників або групи працівників трудового колективу, які спрямовані на приниження честі та гідності працівника, його ділової репутації, у тому числі з метою набуття, зміни або припинення ним трудових прав та обов'язків, що проявляються у формі психологічного та/або економічного тиску, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, створення стосовно працівника напруженої, ворожої, образливої атмосфери, у тому числі такої, що змушує його недооцінювати свою професійну придатність [2].

На відміну від українського законодавства, міжнародне вже давно офіційно закріпило дане поняття і різними способами унеможливлює дискримінацію працівників, зокрема і Міжнародна організація праці пояснює, що психічний терор це образливе, мстиве, жорстоке, злостиве або принизливе поводження з окремою особою або групою працівників, що охоплює колективний пресинг (ganging up) або мобінг проти обраного працівника, який стає об'єктом психічного тиску [4]. Законодавство багатьох країн включає положення про запобігання дискримінації та мобінгу працівників у трудовому середовищі.

Основними елементами даного виду правопорушення є об'єкт, суб'єкт та мета. Об'єкт – це особа, яка страждає від дій іншої сторони чи сторін в наслідок психологічного, чи економічного тиску. Суб'єкт – це особа, яка вчиняє даний тиск на об'єкт (жертву). Мета мобінгу спрямована на приниження честі та гідності працівника, його ділової репутації, для набуття, зміни або припинення ним трудових прав та обов'язків.

Під психологічним тиском, як фактором впливу на працівника, розуміються певні негативні дії кривдника, що проявляється у вигляді психологічного дискомфорту, економічний же тиск проявляється в нерівній оплаті за працю рівної цінності, безпідставному позбавленні частини виплат (премій, бонусів тощо).

Зазвичай мобінг поділяють на вертикальний та горизонтальний. Вертикальний мобінг проявляються у моральному переслідуванні суб'єктами своєї жертви. Він може виражатися у двох формах: вертикальний згори мобінг (босинг) та вертикальний знизу мобінг (стафінг). Суб'єктом босингу є керівник, а об'єктом – працівник. В стафінгу ж навпаки суб'єктом є працівник або трудовий колектив, а об'єктом – керівник.

Горизонтальний мобінг виражається у здійсненні психологічного чи економічного тиску трудового колективу на окремого працівника.

Необхідно також зазначити, що існує безліч причин, що «провокують» виникнення мобінгу в трудовому колективі. Звісно, що він залежить від самого колективу і від суб'єкта, що вчиняє відповідний тиск на іншу особу. Якщо розглянути мобінг горизонтальний, то причинами такого мобінгу може бути помста, заздрість, злоба, потреба у самоствердженні чи навіть проста нудьга. Те що причин у мобінгу існує велика кількість, означає, що стати жертвою мобінгу може кожен співробітник, починаючи від звичайного працівника і закінчуючи керівником.

Зазвичай жертвами мобінгу часто стають ті, хто займає високооплачувану або відносно високу посаду, тобто місце, яке мріє зайняти кожен працівник підприємства. І таке сліпуче бажання провокує вчинення мобінгу.

Причиною вертикального згори мобінгу, тобто цькування керівником працівника, може бути бажання керівника залякати свого підлеглого і таким чином підвищити собі авторитет в очах інших співробітників. Також причиною цькування керівником працівника може бути конфлікт, який виник між ними на роботі або за її межами, що стає причиною помсти.

Цькування працівником чи трудовим колективом свого керівника не так поширений, як два інших, але також займає суттєве місце. Особливо він може проявлятися при зміні керівника новим, який вносить зміни в повсякденний розпорядок дня трудового колективу.

У ст. 2-2 Кодексу законів України про працю виділені форми здійснення мобінгу на роботі [2]. Відповідно до даної статі мобінг може мати різні форми – від прямих образ до ізоляції та ігнорування на робочому місці.

Не потрібно недооцінювати значення мобінгу в трудових відносинах. Він може мати серйозні наслідки для здоров'я та добробуту працівника, включаючи депресію, тривожність, психосоматичні захворювання та навіть самогубство. Крім того, він спричиняє негативну дію на клімат трудового колективу, що може проявлятися у зниженні продуктивності праці, недотримання трудової дисципліни, звільнення і т. д.

Законодавством України гарантовано правовий захист від мобінгу (цькування), дискримінації, упередженого ставлення у сфері праці, захист честі та гідності працівника під час здійснення ним трудової діяльності. Відповідальність за мобінг несуть як працівники, так і керівництво. Керівництво повинно забезпечувати безпеку та здоров'я працівників від мобінгу. Працівники мають поважати права та гідність інших колег.

У разі вчинення мобінгу працівник має право: звернутись з скаргою до Управління Державної служби з питань праці; звернутись з позовною заявою до суду щодо визнання фактів цькування та їх усунення; отримати відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок мобінгу у розмірі витрат, які понесла особа під час лікування. Також зауважимо, що за вчинення мобінгу передбачена адміністративна відповідальність, стаття 173-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зазначаємо, що недотримання відповідальності за мобінг може мати серйозні наслідки для працівників та організації в цілому.

Підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновки, що мобінг завжди мав місце на роботі серед трудового колективу. Це одна з найпоширеніших трудових проблем, яка впливає на весь робочий процес. Мобінг є проблемою трудового права, оскільки він порушує права працівників на безпечне та здорове робоче середовище.

Поняття «мобінг» в українському законодавстві з'явилося нещодавно, саме тому ми повинні шукати шляхи удосконалення захисту працівників від такого небезпечного явища, як мобінг. Адже забезпечення прав і свобод людини є однією із основних цінностей, що закріпленні в установчих актах ЄС, а праця, яка відповідає високим вимогам поваги до людської гідності, безпеки працівника, комфортним умовам праці, є невід'ємною складовою частиною правової, соціальної держави.

Список використаних джерел:

1. Гаращенко Л. П. Правове регулювання заборони мобінгу в законодавстві зарубіжних країн. Юридичний вісник. 2016. № 3 (40). 95–98 с.

2. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII : станом на 27 січ. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text

3. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 17.05.2023).

4. Пилипенко В.О., Кичко А.М. Мобінг як проблема трудового права Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 3, 2021. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2021/3/12.pdf

5. Сидоренко А.С., Галєєв Я.В. Мобінг як особливий вид трудового конфлікту. 2019. Т. 11, № 75. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-87

Сігалова Юлія Олександрівна,
студентка 3 курсу Навчально наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

«ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ТРУДОВЕ ПРАВО: ВЗАЄМОЗЯЗОК МІЖ МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ПРАЦІ, ТРАНСКОРПОРАТИВНИМИ ВИБОРЧИМИ ЛАНЦЮГАМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ СИСТЕМАМИ ТРУДОВОГО ПРАВА»

Глобалізація стала неодмінною частиною сучасного світу, що дає змогу змінювати та перетворювати багато аспектів нашого життя. Одним з суттєвих сфер, що піддається впливу глобалізації є трудове право. У світі, де корпорації та виробничі ланцюги стають все більш транскорпоративними та перетинають національні межі, необхідно розглядати взаємозв'язок між міжнародними стандартами праці, транскорпоративними виробничими ланцюгами та національними системами трудового права.

Цей взаємозв'язок має велике значення для забезпечення справедливих трудових умов, захисту прав працівників і створення стабільного економічного середовища. Міжнародні стандарти праці, розроблені Міжнародною організацією праці (МОП), виступають як ключовий інструмент для сприяння соціально-економічному прогресу та гармонізації трудових норм у всьому світі. Проте, зростаючий вплив транскорпоративних виробничих ланцюгів і глобальних корпорацій на трудове право поставив перед національними системами трудового права нові виклики. Стандарти праці, які регулюються національними законами, можуть зазнавати тисків та змін через глобалізацію.

Глобалізація суттєво впливає на трудове право, створюючи нові виклики та можливості. Вона призводить до перетинання національних кордонів у виробництві, переміщення робочої сили та зміни умов праці. Це може призводити до появи нерівностей, недостатнього захисту працівників та порушень трудових прав. Міжнародні стандарти праці, встановлені Міжнародною організацією праці (МОП), відіграють важливу роль у регулюванні трудових відносин у контексті глобалізації. Вони визначають мінімальні стандарти трудових прав та соціальних гарантій, які мають бути забезпечені працівникам у всіх країнах [1 с. 344-347].

Міжнародна організація праці (МОП) є ведучою міжнародною установою у сфері трудового права та соціальних відносин. Вона була заснована в 1919 році і налічує 187 держав-членів. Головна мета МОП полягає в просуванні справедливості і гідної праці шляхом розробки та встановлення міжнародних стандартів праці та сприяння їх виконанню. МОП розробляє та приймає Конвенції та Рекомендації, які стають основою міжнародних стандартів праці. Конвенції є правовими документами, які мають бути ратифіковані державами-членами та втілені в національне законодавство. Основні принципи на яких ґрунтується робота МОП, включають свободу асоціації та захист прав на колективне переговори, заборону примусової праці, заборону дискримінації у сфері праці, а також гарантування гідних умов праці [3 с. 346-351].

МОП діє як форум для співпраці між урядами, роботодавцями та профспілками з метою вирішення проблем трудових відносин та соціального забезпечення. Вона також здійснює моніторинг виконання

міжнародних стандартів праці та надає технічну допомогу державам у розробці та реалізації національних політик у сфері праці. МОП виконує важливу роль у сприянні прогресу та гармонізації трудового права та соціальних стандартів у всьому світі. Її робота спрямована на покращення умов праці, захист прав працівників та побудову справедливих трудових відносин у глобальному масштабі. Міжнародні стандарти праці включають Конвенції та Рекомендації МОП. Деякі з найважливіших стандартів праці включають:

1 Свобода асоціації та захист прав на колективне переговори: Забезпечує право працівників на створення профспілок та проведення колективних переговорів з роботодавцями.

2 Заборона примусової праці: Забороняє використання примусової праці, включаючи рабство, примусову працю під загрозою покарання та работоргівлю.

3 Заборона дискримінації у сфері праці: Гарантує рівні можливості та рівні права для всіх працівників, без будь-якої форми дискримінації.

4 Години праці та умови праці: Встановлює стандарти щодо робочого часу, відпочинку, безпеки та гігієни праці, а також визначає мінімальну оплату праці[4 с57-61]. Реалізація міжнародних стандартів праці в межах транскорпоративних виробничих ланцюгів та національних систем трудового права стає важливим завданням для забезпечення додержання прав працівників і побудови справедливого та стабільного глобального економічного порядку.

Транскорпоративні виробничі ланцюги - це складна мережа виробничих процесів, яка охоплює кілька компаній різного рівня і знаходиться у міжнародному аспекті. Ці ланцюги передбачають взаємозв'язок між підприємствами, де окремі етапи виробництва товару або надання послуги відбуваються в різних країнах. Транскорпоративні виробничі ланцюги мають декілька переваг, включаючи зниження витрат на виробництво, доступ до міжнародних ринків, збільшення ефективності та інноваційності. Однак, вони також стикаються з викликами, такими як складність управління ланцюгом, проблеми з контролем якості, нерівність у розподілі прибутків та вплив на трудові стандарти.

Транскорпоративні виробничі ланцюги мають значний вплив на трудове право. Це стосується як працівників у країнах де відбувається виробництво, так і впливу на національні системи трудового права.

Зміщення виробництва в інші країни може призводити до незабезпечення мінімальних стандартів праці, використання некоректних трудових практик або недостатнього захисту прав працівників. В той же час, транскорпоративні виробничі ланцюги можуть також стимулювати усвідомлення і необхідність додержання міжнародних стандартів праці та соціальної відповідальності компаній.

Національні системи трудового права відіграють важливу роль у регулюванні трудових відносин у кожній країні. Вони встановлюють правила та норми, що стосуються зайнятості, умов праці, захисту прав працівників, колективного переговорного процесу та соціального забезпечення. Національні системи трудового права відображають особливості культурного, історичного та економічного контексту країни. Національні системи трудового права встановлюють правила та процедури, за допомогою яких здійснюється регулювання трудових відносин в межах країни[2 с. 13-18].

Глобалізація має значний вплив на національні системи трудового права, оскільки трудові відносини стають більші та перетинаються з міжнародними та включають у себе різні країни та їхні законодавства. Це ставить перед національними системами трудового права виклик адаптації до нових реалій та вирішення питань, що пов'язані з міжнародними стандартами праці, захистом прав працівників у транс-корпоративних виробничих ланцюгах та забезпеченням соціального захисту. Міжнародні стандарти праці, які розробляються та впроваджуються Міжнародною організацією праці (МОП), мають великий вплив на транскорпоративні виробничі ланцюги. Вони надають норми та принципи, які повинні бути дотримані щодо умов праці, захисту прав працівників, безпеки та гігієни праці тощо.

Транскорпоративні виробничі ланцюги також мають вплив на міжнародні стандарти праці. З одного боку вони можуть сприяти поширенню та впровадженню цих стандартів в різних країнах, оскільки вони вимагають взаємодії та вирішення проблем у сфері трудових стандартів на міжнародному рівні. З іншого боку, транскорпоративні виробничі ланцюги можуть ставити виклики перед міжнародними стандартами праці, особливо щодо контролю та додержання стандартів у виробничих ланцюгах, які охоплюють кілька країн з різними національними системами трудового права.

Отже зробимо висновок, що дана тема підкреслює важливість взаємодії між глобальними, регіональними та національними рівнями регулювання трудових стандартів. Глобалізація спричиняє значні зміни в сфері трудового права, прискоривши інтеграцію економік, зростання транскорпоративних виробничих ланцюгів та міжнародну торгівлю. Як наслідок з'являється необхідність розвитку міжнародних стандартів праці, які встановлюють мінімальні норми і правила, спрямовані на захист прав працівників та забезпечення достойних умов праці в усіх країнах.

Міжнародна організація праці відіграє ключову роль у розробці та впровадженні міжнародних стандартів праці, координуючи зусилля урядів, роботодавців та профспілок. Ці стандарти є важливим інструментом для забезпечення соціальної справедливості, рівності та безпеки на робочому місці. Транскорпоративні виробничі ланцюги стали невід'ємною частиною глобальної економіки. Вони принесли багато економічних переваг, проте також поставили виклики перед трудовим правом. Компанії, що діють у транскорпоративних ланцюгах, повинні враховувати вимоги міжнародних стандартів праці та національних систем трудового права, забезпечуючи дотримання прав працівників у всіх країнах, де вони працюють.

Національні системи трудового права грають важливу роль у регулюванні трудових відносин у відповідних країнах. Вони забезпечують захист прав працівників, створюють умови для справедливого оплати праці та забезпечують безпеку на робочому місці. Проте, під впливом глобалізації, національні системи трудового права також змушені адаптуватися та відповідати міжнародним стандартам праці та вимогам транскорпоративних виробничих ланцюгів.

Взаємозв'язок між міжнародними стандартами праці, транскорпоративними виробничими ланцюгами та національними системами трудового права вимагає постійного діалогу, співпраці та згуртованості всіх сторін – міжнародних організацій, урядів, роботодавців та профспілок. Тільки шляхом спільних зусиль можна створити ефективну систему, яка захищатиме права працівників, просуватиме соціальний прогрес та забезпечуватиме сталий розвиток умов праці у всьому світі.

Список використаної літератури

1. Борохов О.В. Міжнародне право і процес глобалізації. *Young Scientist*. № 11 (51). С. 844 -847.

2. Бутинська Р. Я.- Сучасні тенденції розвитку трудового права України в умовах глобалізації. Збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару 11 листопада 2021 року. С. 13-18.

3. Волохов О.С. Міжнародно-правове регулювання праці: поняття та принципи. *Юридичні і політичні науки.* С. 346-351.

4. Клемпарський М., Назимко О. Способи застосування міжнародних трудових стандартів і національного законодавства. *Трудове право*. 2021. № 5. С. 57-61.

5. Ровінська В.В., Амелічева Л. П. Тенденції розвитку трудового права в умовах упровадження концепцій гідної праці та сталого розвитку. Том 2, № 14 (2022). С. 93-97.

Ташкінова Інна Миколаївна,
студентка 3 курсу Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

РОБОТОДАВЕЦЬ ЯК СУБ`ЄКТ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Постановка проблеми. Особливістю трудових правовідносин є те, що існує досить широке коло суб'єктів, які можуть бути їх учасниками. Складність структури трудових правовідносин фактично і породжує їх численний суб’єктний склад. Це не різновид трудових правовідносин – це нові суб’єкти.

Але саме характерне, що практично у всіх видах трудових правовідносин постійними учасниками є роботодавці. Така універсальність його участі у трудових правовідносинах зумовлена головним чином тим, що виникнення та існування самих трудових правовідносин є результатом того, що власник/ підприємець/ здійснює право наймати робочу силу для досягнення поставленої мети.

Законодавство України приділяє велике значення працівникам, які є учасниками трудових правовідносин, і роботодавцям, які є юридичними особами. Що стосується фізичних осіб-роботодавців, то їх

правовому статусу не приділялося належної уваги вчених- правознавців, принаймні, фізичні особи-роботодавці поступаються тільки юридичним особам як рівноправним учасникам трудових правовідносин.

Метою дослідження є проведення комплексного спеціального дослідження роботодавця як суб`єкта трудових правовідносин.

Виклад основного матеріалу. Познайомтеся з основними матеріалами. Як суб'єкт трудового права, роботодавець насамперед фізична особа (юридична), згідно з трудовим договором, у будь-якій формі, передбачених законодавством, у тому числі при обранні або призначенні на посаду.

Як зазначали Грузінова Л., Короткін В., роботодавець - це власник підприємства, установи, організації (незалежно від форми власності, виду діяльності та галузевої приналежності) або уповноваженої установи або фізичної особи, які використовують найману працю відповідно до законодавства.

Законом України від 5 червня 1995 р. «Про внесення змін і доповнень до Кодексу законів про працю України» внесено зміни до ч. 1 ст. 21 КЗпП України, якими передбачено, що крім юридичних осіб роботодавцями можуть бути і фізичні особи.

Фізичні особи-роботодавці поділяються на фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності без створення юридичної особи з правом наймання працівників та фізичних осіб, які використовують найману працю, пов'язану з наданням особистих послуг (кухарі, няньки, водії тощо). Незалежно від організаційно-правової форми створення, форми власності, галузевої належності, підпорядкування та інших ознак юридична особа може бути роботодавцем [1].

Всіх роботодавців, які володіють трудовою правосуб'єктністю, можна розділити на різні групи:

1. зокрема роботодавці, як фізичні особи;
2. роботодавці такі, як юридичні особи і відокремлені підрозділи юридичних осіб;
3. та роботодавці - державні органи.

Найбільша група роботодавців - юридичні особи, включаючи підприємства, установи та організації. Взагалі кажучи, трудова

правосуб'єктність юридичних осіб за загальним правилом виникає з моменту їх державної реєстрації.

До основних ознак правосуб’єктності роботодавців належать:

1. можливість наймати та звільняти працівників;
2. майнова самостійність роботодавця (тобто виплата заробітної плати не нижче рівня, передбаченого законом, та сплата страхових внесків у разі безробіття тощо)
3. здатність забезпечити необхідні умови праці для виконання роботи, передбаченої трудовим законодавством, колективними договорами та угодами між сторонами (роботодавець зобов'язаний забезпечити безпечні та нешкідливі умови праці, а також всі гарантії, передбачені трудовим кодексом).

Роботодавці у трудових правовідносинах мають певні суб’єктивні права і несуть суб’єктивні обов’язки.

Зокрема, роботодавець має право:

1. укладати, змінювати і розривати трудові договори з працівниками;
2. вести колективні переговори і укладати колективні угоди;
3. заохочувати працівників за сумлінну працю;
4. приймати локальні нормативноправові акти;
5. вимагати від працівників виконання трудових обов’язків, дотримання внутрішнього трудового розпорядку, дбайливого ставлення до власності роботодавця;
6. створювати та брати участь в організаціях роботодавців для представництва та захисту своїх інтересів.

Суб’єкт трудового права - це лише потенційний учасник трудових правовідносин. Він стає суб'єктом тільки, як вступить у правовідносини. Поняття «суб’єкт трудового права» і «суб’єкт трудових правовідносин» тісно пов'язані, але не зовсім одне і те ж. Суб’єкт трудового права визначається у нормах чинного законодавства, а саме у трудових відносинах суб’єкт трудового права набуває для себе і реалізовує свої трудові права і обов’язки, тобто стає суб’єктом трудових правовідносин. У цьому полягає різниця між суб'єктом трудового права і суб'єктом трудових правовідносин [2].

Висновки. Отже, роботодавець зобов'язаний забезпечити робоче місце, що відповідає умовам, передбаченим державними стандартами організації та безпеки праці та колективним договором, а також виплачувати заробітну плату в повному обсязі та своєчасно відповідно до кваліфікації працівника, складністю праці, кількістю та якістю виконаної роботи. Якщо власник або уповноважена ним організація не дотримується умов трудового законодавства, колективних або трудових договорів, працівник має право розірвати трудовий договір відповідно до своїх власних вимог протягом визначеного ним строку.

Список використаних джерел

1. Суб’єкти трудового права України: автореферат, д-р юридичних наук, спец. – Трудове право; право соціального забезпечення / А.М. Слюсар. – Х.:Нац. Ун-т «Юридична академія України ім. Я.Мудрого». – 2011. – С.40.

2. Трудове право України: сучасний стан та перспективи: матеріали наук. практ. конф./ Сімферополь.: 22-24 травня 2008р./ Українська асоціація фахівців трудового права. Крим. Юрид. інт.- Сімферополь.:, 2008.-309с.

3. Слюсар А. Сутність і правова природа категорії «роботодавець». Питання трудового права. 2010. Вип. 3 (62). С. 205– 215.

4. Чорна К. П. Працівник як суб’єкт правовідносин у сфері безпеки та гігієни праці. Публічне право. 2013. № 3. С. 349-355.

СЕКЦІЯ 4.
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

Ганжа Владислав Вікторович,
аспірант Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, Україна

Іваній Олена Миколаївна,
завідувач кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент, м. Суми, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

З 2020 року на карті України з’явилися нові територіальні громади, а органи місцевого самоврядування, які представляють інтереси цих громад, отримали нові повноваження, у тому числі й щодо управління освітою.

Органи управління освітою в громаді стали реальними суб’єктами реалізації освітньої політики на місцевому рівні. Від їх злагодженої діяльності, ефективного використання ресурсів, активної співпраці з громадськістю залежить розвиток освіти. Саме на них покладається важлива місія – створення освіти рівних можливостей, освіти нової якості – демократичної та інноваційної [1].

У грудні 2022 року управління Державної служби якості освіти України в областях проаналізували діяльність 21 місцевого органу управління освітою територіальних громад. Вивчалися питання, пов’язані з формуванням мережі закладів дошкільної, загальної середньої і позашкільної освіти [2].

Результати аналізу показали, що загалом місцеві органи створюють належні умови для забезпечення доступності освіти. Близько 70% місцевих органів забезпечують підвезення учнів до місця навчання. Поступово збільшується кількість дітей з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в закладах освіти, та зростає кількість інклюзивних класів. Місцеві органи послідовно узгоджують назви й установчі документи (статути) закладів загальної середньої освіти з вимогами частини першої статті 35 Закону України «Про повну загальну середню освіту» та переоформлюють ліцензії на надання освітніх послуг на певному рівні освіти.

Разом із тим у частині громад не розроблено стратегічний документ, що передбачає розвиток мережі закладів освіти та освітньої системи. Непоодинокі випадки, коли реорганізація закладів загальної середньої освіти у сільській місцевості здійснена без процедури громадського обговорення проєкту відповідного рішення засновника, що є порушенням вимог частини другої статті 32 Закону України «Про повну загальну середню освіту». Крім того, засновник після реорганізації не передбачив заходів для забезпечення учням можливості продовжити здобуття загальної середньої освіти на відповідному рівні освіти.

Актуальним залишається питання створення інклюзивного освітнього середовища, забезпечення надання особам з особливими освітніми потребами необхідних психолого-педагогічних та корекційно-розвиваючих послуг, зокрема і шляхом утворення інклюзивно-ресурсних центрів.

Усупереч вимогам частини другої статті 14 Закону України «Про дошкільну освіту» у більшості закладів дошкільної освіти, особливо у містах, перевищено норми наповнюваності груп. Така ж ситуація спостерігається й у міських закладах загальної середньої освіти, коли наповнюваність ледь не вдвічі більша проєктної потужності. При цьому кількість учнів, які навчаються в другу зміну, щороку пропорційно зростає. Водночас у сільській місцевості показник наповнюваності класів значно нижчий від проєктної потужності, що зумовлює значне зростання видатків на одного учня та створює надмірне фінансове навантаження на бюджет громад.

Гостро, на думку експертів, постає й проблема доступності позашкільної освіти, рівень якої значно знизився під час війни.

Особливо це стосується сільської місцевості, де взагалі відсутні навіть заклади позашкільної освіти. Деякі громади виходять із даної ситуації, створюючи дитячі хаби та клуби за інтересами при сільських будинках культури.

Як бачимо, надання якісних освітніх послуг та створення ефективної системи управління в цій сфері на сьогоднішній день має низку проблем та викликів, які потребують комплексного стратегічного підходу до їх вирішення. Ця сфера є особливо важливою не тільки з огляду на її затратність, а, в першу чергу, з огляду на її соціальну значущість та необхідність для мешканців громади. Складності додає факт впровадження низки змін у самому процесі освіти, трансформації до вимог Нової української школи, підвищення стандартів освіти та необхідності впровадження інноваційних методів ведення освітнього процесу, що також часто вимагає додаткових заходів і фінансових затрат [3].

Територіальні громади мають створити: систему управління у сфері освіти; умови для професійного розвитку педагогічних працівників; безпечне і здорове освітнє середовище у підпорядкованих закладах та установах освіти; інклюзивне освітнє середовище універсального дизайну та розумного пристосування; забезпечити доступність освіти та сформувати мережу, яка відповідає запитам і потребам громади; дбати про належне утримання та розвиток закладів і установ системи освіти на відповідній території; бути прозорими й відкритими у діяльності та співпрацювати з громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Повноваження ОМС щодо забезпечення якісної освіти: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад / Байтемірова Н., Гурак Р., Бондар А., Вергун Ю. / за заг. ред. Протасової Н., Полторак В., Жабенко Л., Михайлової Т. Київ : Швейцарсько-український проєкт DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», 2021. 52 с.

2. Формування оптимальної мережі закладів освіти: результати аналізу діяльності місцевих органів управління освітою. URL: https://sqe.gov.ua/formuvannya-optimalnoi-merezhi-zakla/

3. Управління системою освіти територіальних громад: досвід країн Вишеградської четвірки для України: методичний посібник із збір-

кою кращих практик/ А. Кавунець, А. Ланова, О. Гуменна, О. Черній, Р. Шарлея, Л. Грегуркова, Л. Одор, Л. Лакатош, Ш. Кьолеш, Е. Бураш. Вінниця: ТОВ «Твори», 2018. 120 с.

Касяненко Олександр Васильович,
аспірант кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна

Мирославський Сергій Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна

ЮРИДИЧНІ РИЗИКИ ЯКОСТІ В МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

В сучасних реаліях агресії Російської Федерації, знищення промислових об'єктів та об'єктів цивільної інфраструктури, процес відновлення та відбудови України, стимулювання ділової активності та економіки потребуватиме значних фінансових ресурсів. Основна мета держави в цьому процесі полягатиме в адмініструванні процесу залучення коштів та контролем за їх використанням. Одним із напрямків контролю є незалежний аудит.

Держава відіграє важливу роль у регулюванні та адмініструванні аудиторської діяльності, забезпечуючи дотримання встановлених законів, правил та стандартів. Аналіз вимог Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 № 2258-VIII [0] дозволяє узагальнити способи, якими держава впливає на аудиторську діяльність, включають:

1. Встановлення правил та стандартів. Держава встановлює правила та стандарти, які аудиторські фірми та аудитори повинні дотримуватися в ході своєї роботи. Ці стандарти охоплюють всі аспекти аудиту, від організації робочих процесів до проведення самого аудиту.

2. Регулювання діяльності. Держава вимагає включення аудиторських фірм та аудиторів до відповідних розділів реєстрів та встановлює кількісні та якісні характеристики до суб'єктів аудиторської діяльності що дозволяє забезпечити високу якість послуг, наданих цими фірмами та особами.

3. Нагляд та контроль. Держава забезпечує нагляд та контроль за діяльністю аудиторських фірм та аудиторів, щоб забезпечити виконання встановлених стандартів та правил. Цей нагляд здійснюється через спеціально створений державний інститут – Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю.

4. Розроблення політики. Держава розробляє політику щодо регулювання аудиторської діяльності та надання аудиторських послуг. Ця політика може включати в себе встановлення правил щодо повідомлень про порушення клієнтами вимог законодавчих та нормативних актів до державних регуляторів.

5. Встановлення санкцій. Держава встановлює санкції за порушення правил та стандартів аудиторської діяльності. Ці санкції можуть включають штрафи, виключення з реєстру аудиторських фірм, заборону або призупинення на певний період здійснення аудиторської діяльності, дисциплінарні заходи до аудитора.

Державне управління аудиторською діяльності, в частині якості аудиторських послуг, направлене, перш за все, на спрямування суб'єктів аудиторської діяльності та аудиторів на дотримання вимог законів та нормативно-правових актів, етичних вимог та виконання вимог професійних стандартів, належного виділення часу та уваги виконанню завдання з аудиту. Для цього державні органи здійснюють регулювання та контроль за діяльністю суб'єктів аудиторської діяльності та аудиторів, зокрема, через ведення різних розділів реєстрів таких суб'єктів та проведення контролю якості.

Цілі якості, до яких повинна бути направлена діяльність суб'єкта аудиторської діяльності (далі САД), зазначені в ISQM 1 відповідають напрямку державної політики на рівні САД. Вся систему управління якістю має забезпечити САД обґрунтовану впевненість в тому, що:

- фірма і її персонал виконують свої обов'язки відповідно до професійних стандартів, застосовних правових і нормативних вимог, а також виконують завдання відповідно до таких стандартів і вимог;

- звіти із завдань, що надаються фірмою або партнерами із завдань, доречні в даних обставинах [0].

Як зазначено в посібнику з першого впровадження ISQM 1, може існувати багато ризиків, які можуть негативно вплинути на досягнення цілей якості, однак, не всі ризики вважаються ризиками якості в ISQM 1, оскільки це не є розумним або практичним для САД ідентифікувати та оцінити кожен можливий ризик, а також розробити та реалізувати відповіді на кожен ризик. ISQM 1 має на меті зосередити фірму на ризиках, які мають найбільший вплив на досягнення цілей якості, так що ці ризики належним чином розглядаються САД [0].

Професійні стандарти аудиту [0] не містять визначення юридичного ризику, однак такі ризики державного адміністрування аудиторських послуг можуть виникнути через:

1. Недостатню регуляторну базу, що може призвести до недостатньої якості аудиту та незадовільного забезпечення публічних інтересів.

2. Порушення САД етичних стандартів аудиторської діяльності, таких як конфлікт інтересів, невідповідність стандартам етики, незалежність та інші.

3. Недостатню контрольну діяльність з боку відповідних державних органів, яка може призвести до того, що аудитори не завжди дотримуються встановлених правил та стандартів.

4. Не повне виконання аудиторських процедур, наприклад, через недостатній обсяг робіт, виконання робіт непрофесійно або неправильної інтерпретації даних.

5. Недостатню координацію між державними органами, які відповідають за надання аудиторських послуг та регулювання цієї сфери. Недостатня взаємодія між державними органами та аудиторськими фірмами може стати причиною незадовільної якості аудиту та погіршення репутації аудиторських фірм.

6. Незадовільне забезпечення конфіденційності даних під час проведення аудиторських послуг.

7. Недостатнє забезпечення аудиторських фірм матеріальними та фінансовими ресурсами, технічними засобами та програмним забезпеченням, що може позначитися на якості надання аудиторських послуг.

8. Відсутність відповідного моніторингу якості аудиторських послуг, що може призвести до недотримання встановлених стандартів та порушення законодавства.

Список використаних джерел:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон від 21.12.2017 № 2258-VIII // База даних «Законодавство України»/ ВР України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text.

2. Міжнародний стандарт управління якістю 1 «Управління якістю для фірм, що виконують аудити чи огляди фінансової звітності, або інші завдання з надання впевненості чи супутніх послуг». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/4_ISQM_1_Final_Standard_(Not_Formatted)(uk).pdf.

3. First-time implementation guide: International standard on quality management (isqm) 1, quality management for firms that perform audits or reviews of financial statements, or other assurance or related services engagements. URL: https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAASB-ISQM-1-first-time-implementation-guide-quality-management_0.pdf.

4. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: Видання 2016-2017 років. Частина I.https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%90%202016-2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%201(1).pdf.

Кириченко Олексій Олександрович,
студент 4 курсу ННІ історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ У КУЛЬТУРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Тема "гендерний аспект у культурі державного управління" є дуже актуальною і важливою в сучасному суспільстві. Гендерний аспект відноситься до впливу статевої приналежності на різні аспекти життя людей, включаючи політичні процеси, державне управління та прийняття рішень.

Культура державного управління охоплює набір цінностей, практик і стереотипів, що характеризують спосіб функціонування

державних органів і взаємодію з громадянами. Гендерний аспект в цьому контексті вказує на те, як розподіляються влада, ресурси, можливості та відповідальність між чоловіками та жінками в сфері державного управління.

Один з основних аспектів гендерної проблеми в культурі державного управління полягає у нерівномірному представництві жінок та чоловіків на різних рівнях політичного процесу та прийнятті рішень. У багатьох країнах жінки продовжують бути недостатньо представленими у високопосадових посадах уряду, парламенті, муніципальних органах та інших державних структурах. Це створює нерівновагу у гендерному складі прийняття рішень та обмежує можливості жінок для активної участі у формуванні політики та визначенні суспільного розвитку.

Недостатнє представництво жінок у культурі державного управління може мати негативні наслідки. Дослідження показують, що більша гендерна рівність у прийнятті рішень сприяє більш єфективному та різноманітному процесу управління. Жінки можуть вносити унікальні перспективи, досвід і підходи до вирішення проблем, що доповнюють традиційні підходи, та сприяють більш широкому задоволенню потреб інших груп населення.

Для забезпечення гендерної рівності в культурі державного управління необхідно вживати наступні заходи:

Створення сприятливого середовища: Необхідно створити культуру рівності, усунути дискримінацію та стереотипи щодо ролей і можливостей жінок у державному управлінні. Важливо підтримувати позитивні моделі жінок-лідерів та розширювати можливості для них у сфері політики та управління.

Квоти та цілі: Введення квот або цілей на представництво жінок у політичних та управлінських органах може сприяти збалансованому гендерному складу та забезпечити більшу участь жінок у прийнятті рішень.

Розвиток кадрів: Необхідно забезпечити доступ жінок до освіти, навчання та розвитку навичок, необхідних для успішної кар'єри у державному управлінні. Розширення можливостей для професійного зростання жінок сприятиме їхньому представництву в управлінських посадах.

Залучення громадськості: Важливо сприяти усвідомленню громадськістю важливості гендерної рівності в культурі державного управління та підтримувати активну участь громадських організацій у просуванні гендерної рівності.

Забезпечення гендерного рівноправ'я та представництва у культурі державного управління сприятиме більш справедливому та ефективному прийняттю рішень, а також зміцненню демократичних принципів та розвитку суспільства в цілому. Потрібні постійні зусилля та партнерство між урядом, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами для досягнення цих цілей.

Список використаних джерел:

1. Кулачек О.І. Розвиток гендерної політики в Україні: реалії та перспективи // Вісн. УАДУ. 2001. № 4. С. 297-303.

2. Мельник Т. Гендерна політика в Україні. К.: Логос, 1999. 91 с.

3. Грицяк Н. Проблеми трансформації державного механізму забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків в Україні. Управління сучасним містом. 2003. № 1/1-3 (9). С. 26-33.

Садовий Кирило Віталійович,
студент 2 курсу Навчально– наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, м, Суми, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ

Сьогодні я хочу порушити тему управління системою освіти. Це важливе питання, яке стосується кожного студента, вчителя, батьків та держави в цілому.

«Проблема ефективності є ключовою проблемою функціонування будь-якого соціального інституту. Управління є важливою сферою людської діяльності, що виникла в результаті суспільного поділу праці та спрямована на координацію й організацію об'єкта управління з метою вирішення певних проблем. Слід констатувати поступове зростання

важливості управління в сучасному суспільстві внаслідок постійного ускладнення суспільних відносин..»

Управління системою освіти - це процес планування, організації, координації та контролю за освітніми процесами. Освіта є ключовим фактором розвитку країни, тому важливо, щоб управління системою освіти було ефективним та забезпечувало якісну освіту для кожного громадянина. «Мета ефективної системи управління освітою полягає в оптимальному поєднанні державних та громадських засад в інтересах особистості, соціуму та влади, створенні механізмів формування управління розвитком освіти України.»

«Зазначена діяльність становить комплекс профілактичних, перевірочних, юрисдикційних і аналітичних заходів, спрямованих на попередження, виявлення та усунення порушень встановлених законодавством вимог до якості освітньої діяльності.

Одним з головних завдань управління системою освіти є забезпечення доступності та рівності в освіті. Кожен громадянин повинен мати можливість отримати якісну освіту, незалежно від свого фінансового стану, віку, статі та походження.

Крім того, управління системою освіти повинно забезпечувати постійне покращення якості освіти та її відповідність вимогам сучасного ринку праці. Для цього необхідно забезпечувати професійний розвиток вчителів, впроваджувати нові технології та методи навчання.

Також важливо забезпечувати прозорість та відкритість управління системою освіти. Громадськість повинна мати можливість брати участь у прийнятті рішень та контролювати діяльність управлінських органів.

Для успішного управління системою освіти необхідна ефективна координація дій різних зацікавлених сторін, таких як державні органи, педагогічні спільноти, батьківські організації та інші зацікавлені групи. Також важливо забезпечити підвищення рівня свідомості громадськості про важливість освіти та її ролі у суспільстві.

Окрім того, управління системою освіти повинно включати в себе моніторинг та оцінку результатів навчального процесу. Це допоможе забезпечити вчасну корекцію дій та підвищення якості навчання.

Також хотів би звернути вашу увагу на ще кілька ключових аспектів.

По-перше, ефективне управління системою освіти потребує створення механізмів моніторингу та оцінки її результативності. Це дозволить виявляти потенційні проблеми, визначати напрямки подальшого розвитку та приймати обґрунтовані рішення. Моніторингові системи повинні базуватися на об'єктивних критеріях, включати як кількісні, так і якісні показники, а також забезпечувати зворотний зв'язок між всіма зацікавленими сторонами - вчителями, учнями, батьками та громадськістю.

По-друге, управління системою освіти повинно стимулювати інноваційність та постійне вдосконалення. Розвиток сучасного суспільства, зміни в технологіях та ринкові вимоги вимагають постійного оновлення змісту та методів навчання. Тому важливо, щоб управління системою освіти сприяло створенню сприятливого середовища для експериментування, обміну досвідом та впровадження новаторських підходів у практику навчання.

По-третє, ефективне управління системою освіти передбачає активну участь всіх зацікавлених сторін. Це означає залучення вчителів, учнів, батьків, представників громадськості та фахівців з освіти до процесу прийняття рішень, планування та реалізації освітніх програм. Важливо створити механізми для взаємодії та співробітництва між всіма зацікавленими сторонами з метою забезпечення максимальної ефективності та якості освіти.

Нарешті, успішне управління системою освіти потребує наявності чіткої стратегії розвитку, яка відображає мету та завдання освітньої системи. Ця стратегія повинна бути зрозумілою для всіх зацікавлених сторін та бути підтриманою відповідними ресурсами. Крім того, стратегія має передбачати механізми контролю та оцінки її виконання з метою внесення необхідних коректив.

У підсумку, я хочу наголосити, що управління системою освіти - це складний та відповідальний процес, який потребує урахування багатьох факторів. Тільки так ми зможемо забезпечити якісну та доступну освіту для кожного громадянина та забезпечити стабільний розвиток нашої країни.

Список використанних джерел

1. В. А. Бондаренко, Н. О. Пустова АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС. ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.2018. С.127

2. Ківалов С. В., НУ «ОЮА». Методологічний зміст ефективності управління системою освіти. Актуальні проблеми політики. 2014. С. 3

3. Супрун В'ячеслав Васильович. Вісник післядипломної освіти. Випуск 12(41) «Серія «Соціальні та поведінкові науки» МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ В ОСВІТІ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ. С.184

Таратун Ілона Олександрівна,
студентка 4 курсу ННІ історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна

ҐЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ І ЇХ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Гендерні стереотипи - це узагальнені уявлення про роль чоловіків і жінок у суспільстві, які визначаються соціокультурними нормами та очікуваннями. Державні службовці займають ключову позицію в прийнятті та реалізації рішень, які впливають на розвиток суспільства. Проте гендерні стереотипи можуть негативно вплинути на їх діяльність і призвести до нерівного розподілу ресурсів та недостатнього представлення жінок на керівних посадах .

Одним з найпоширеніших гендерних стереотипів є переконання, що чоловіки є більш компетентними і вони можуть займати керівні посади, тоді як жінки мають бути більш піддатливими і займатися лише сімейними справами . Це може призвести до занижування здібностей жінки та обмежити її можливості просування по кар'єрних сходах.

Важливо також зазначити, що гендерні стереотипи можуть впливати на розподіл ресурсів і можливостей у роботі державних службовців. Наприклад, жінкам часто доручають більш рутинні завдання, тоді як чоловікам надають можливість брати участь

у прийнятті важливих політичних рішень. Це може призвести до нерівності в доступі до ключових ресурсів, ідей та можливостей для самореалізації.

Варто підкреслити, що гендерні стереотипи не тільки шкодять жінкам, але й обмежують саму державну службу в цілому. Враховуючи різноманіття думок, досвіду та підходів до роботи, які принесуть чоловіки та жінки, можна збагатити процес прийняття рішень та підвищити ефективність державного управління.

Отже, щоб подолати гендерні стереотипи, необхідно проводити свідому гендерну освіту серед державних службовців, сприяти позитивним змінам в організаційній культурі та створювати рівні можливості для всіх працівників. Важливо підтримувати рівність у прийнятті рішень, забезпечувати прозорість у процесах кар'єрного росту і сприяти рівному доступу до ресурсів.

Важливість гендерної рівності і боротьба з гендерними стереотипами є необхідною складовою успішної діяльності державних службовців. Створення рівних можливостей для чоловіків і жінок та відмова від дискримінації допоможуть забезпечити більш справедливу, ефективну та представницьку державну службу.

Список використаних джерел:

1. Права жінок та гендерна рівність : навчальний посібник / О. О. Уварова. – Київ, 2018. – 204 с.

2. Ґендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. - К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2002.

3. Цікул І. Перспективи подолання гендерних стереотипів в українській політиці - Одесса: ВМВ, 2006. – С. 132 - 134

СЕКЦІЯ 5.
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Булгаков Артур Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави і права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м.Харків, заступник декана факультету адвокатури

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗА ПСУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ

Стаття 13 Конституції України до об’єктів права власності Українського народу відносить об’єкти природного фонду, включаючи землю. Право користування природними об’єктами, що належать народу, закріплено за кожним громадянином. Проте збройна агресія РФ проти України потягла багато викликів українському народові відносно позбавлення внаслідок агресії не лише матеріальних благ, але і багатьох інших, передусім життя і здоров’я, у різних його аспектах. Правові наслідки збройної агресії стали предметом обговорення фахівців різних галузей права. У цивільному процесуальному праві, наприклад, окремим аспектам визнання на тимчасово окупованій території факту, що має юридичне значення, присвячена наукова стаття К.В. Гусарова та О.І. Попова [1]. Відносно проблематиці правового регулювання відшкодування збитків, спричинених Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії РФ, проводяться і наукові заходи [2].

Слід зауважити, що вирішення наукового та законодавчого забезпечення реалізації проблеми відшкодування шкоди з держави-агресора безпосередньо пов’язано з встановленням механізму відшкодування будь-яких наслідків військової агресії. Передусім мова іде про відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров’ю людини, майну, економіці в цілому.

Окреме питання вважаю за необхідне приділити в даній роботі відшкодуванню шкоди за псування земельного фонду України

внаслідок військової агресії РФ. Зазначений природний об'єкт є, якщо можна так висловитись, стратегічним багатством нашої держави. Надзвичайна родючість українського земельного фонду забезпечує продовольством не лише мешканців України, але і населення багатьох держав, розташованих на інших континентах. Станом на листопад 2022 р. під окупацією знаходилось 108 600 кв. км. України. На території лише Запорізької області, наприклад, 80% ріллі знаходяться в теренах територій, на яких ведуться активні бойові дії, або на окупованих територіях.

Після звільнення окупованих територій від російських загарбників постане питання відновлення аграрного фонду та сільського господарства в цілому. Мова іде не лише фізичне очищення українських земель від російської окупації. Постає питання відновлення родючості земельного фонду, очищення ріллі від зайвих предметів та, особливо, у потребі розмінування. На час підготовки даних тез виступу автору стало відомо про те, що в Україні необхідно розмінувати близько 470 тис. га сільськогосподарських земель на території дев'яти областей. На щастя, план їх гуманітарного розмінування розроблений фахівцями ДСНС. У 2022 р. ними тільки у Сумській, Київській та Чернігівській областях розміновано близько 50 тис. га. Це дозволило провести як осінню польову кампанію зі збору урожаю, так і посівні заходи [3].

Реалізація вищевказаних завдань потребує встановлення механізму відшкодування шкоди з держави-агресора за спричинення вищевказаних дій. Насьогодні не існує єдиного розуміння порядку та механізму такого відшкодування та його фактичні джерела. Обмежений обсяг даної роботи не дозволяє, нажаль, повною мірою висвітлити існуючі точки зору з даного питання. На думку автора, підставою для відшкодування шкоди з держави-агресора, включаючи шкоду за псування земельного фонду, має стати відповідний реєстр пошкоджених (зруйнованих, зіпсованих) природних об'єктів. Останні повинні включатись у вказаний документ на підставі правозастосовчого акту, зокрема, судового рішення. Фактичними ж джерелами відшкодування можуть виступати як матеріальні цінності держави-агресора, що знаходяться на території України та інших держав, які засудили російську агресію та зобов'язались сприяти перемозі та відновленню України, так і виплати, стягнуті безпосередньо з держави-агресора.

Вищевказані кроки потребують нормативного закріплення як у національному законодавстві України, так і на міжнародному рівні. Встановлення такого механізму необхідно для забезпечення міжнародно-правового впливу на державу-агресора, спрямованого до найскорішого спонукання до відшкодування завданої шкоди, включаючи примусовий порядок.

Список використаних джерел:

1. Гусаров К.В., Попов О.І. Визнання факту смерті або народження на тимчасово окупованій території за правилами окремого провадження. *Ел. ресурс:* //Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Vol. 27, No. 4, 2020, P. 161-171. DOI: 10.37635/jnalsu.27(4).2020.161-171

2. Проблематика документального оформлення, визначення шкоди П 78 та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії Російської Федерації : тези наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.). – Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2022. – 184 с. – Електронне наукове видання. – *https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/*.

3. Собенко Н. В Україні необхідно розмінувати близько 470 тисяч гектарів сільгоспземель. – *Ел. ресурс: https://suspilne.media/432549-v-ukraini-neobhidno-rozminuvati-blizko-470-tisac-gektariv-silgospzemel/*

Гусаров Костянтин Володимирович,
член-кореспондент НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільної юстиції та адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВІДЛІКУ ПОЧАТКУ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Належне застосування норм цивільного процесуального права є запорукою реалізації гарантованого Конституцією України судового захисту цивільних (в широкому розумінні) прав та охоронюваних

законом інтересів. Розуміння об'єктивних та суб'єктивних меж цивільних процесуальних правовідносин залежить від розуміння меж предмету цивільного процесуального права. В.В.Комаров в одній з своїх робіт вказує, що предмет цивільного процесуального права розглядається у вузькому та широкому значеннях [1]. В останньому випадку до складових предмета правового регулювання включаються правовідносини, що безпосередньо не пов'язані з судовою діяльністю, але виникають під час здійснення захисту цивільних прав (охоронюваних законом інтересів) на будь-якому етапі та під час захисту прав несудовими формами захисту. Вважаю, що в цьому аспекті правовідносини, котрі виникають під час провадження по примусовому виконанню рішень судів цивільної та господарської юрисдикцій, варто розглядати як цивільні процесуальні навіть за умови відсутності участі в них органу судової влади як обов'язкового, на думку вказаного вченого, суб'єкта.

Військова агресія РФ проти України викликала необхідність «адаптування» національного законодавства до особливостей реалізації тих чи інших правовідносин під час воєнного стану. Змін та доповнень зазнали всі галузі національного права. Не стало виключенням і виконавче провадження як завершальний етап захисту цивільних, зокрема, прав.

Абзац 12 п. 10-2 розділу XIII Закону України «Про виконавче провадження» (надалі – Закон) передбачає можливість зупинення виконавчих дій у період воєнного стану у виконавчих провадженнях за участю визначених у вказаній нормі суб'єктів, включаючи підприємства оборонно-промислового комплексу, визнані в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Документ з переліком таких підприємств належить до інформації з обмеженим доступом. Зазначені підприємства є суб'єктами, в тому числі, господарських матеріальних та процесуальних правовідносин. Нерідко відкриття виконавчих проваджень по стягненню з вказаних підприємств заборгованості по судовим рішенням з господарських спорів є законною підставою для стягнення з підприємств оборонно-промислового комплексу сум виконавчого збору.

В той же час Закон України «Про виконавче провадження» не містить поняття виконавчої дії, що ускладнює розуміння послідовності вчинення виконавчих дій, або їх зупинення в аспекті застосування

абз. 12 п. 10-2 розд. XIII вказаного Закону. «Червоною ниткою» розуміння ситуації із можливим зупиненням виконавчих дій по стягненню з зазначених підприємств заборгованості вважаю обгрунтування можливості такого зупинення одразу після відкриття виконавчого провадження. Навіть не зважаючи на те, що ч. 4 ст. 27 Закону передбачає ухвалення постанови виконавця про стягнення виконавчого збору одночасно з постановою про відкриття виконавчого провадження.

Уявляється, що законодавче закріплення нерозривності, на перший погляд, відкриття виконавчого провадження та стягнення виконавчого збору не означає єдності таких виконавчих дій у випадках, передбачених абз. 12 п. 10-2 розд. XIII Закону. Пояснюється такий висновок наступним.

Закон України «Про виконавче провадження» містить щонайменше 16 випадків оперування словосполученням «виконавчі дії». Частина 1 ст.13 Закону передбачає вчинення виконавчих дій виконавцем під час здійснення виконавчого провадження та прийняття ним рішень шляхом винесення процесуальних документів у випадках, передбаченим як вказаним законом, так і іншими нормативно-правовими актами.

Виконавчі дії мають вчинятись своєчасно і в повному обсязі (ч. 1 ст. 18 Закону). Така ознака належного вчинення тієї чи іншої виконавчої дії дозволяє диференціювати такі процесуальні дії, як відкриття виконавчого провадження та стягнення виконавчого збору, хоча вони легітимізуються в одному процесуальному документі – постанові про відкриття виконавчого провадження. В той же час обов'язковість зупинення виконавчих дій у випадках, про які йде мова вище, нерозривно пов'язується із початком відліку цивільних процесуальних правовідносин у виконавчому провадженні. Початок руху таких правовідносин починається саме відкриттям виконавчого провадження. Після вчинення цієї виконавчої дії Закон зобов'язує зупинити вчинення подальших виконавчих дій, включаючи, на думку автора, і стягнення виконавчого збору.

Сприйняття зазначеної вище позиції дозволить уникнути неоднозначного розуміння моменту зупинення вчинення виконавчих дій в розумінні абз. 12 п. 10-2 розд. XIII Закону України «Про виконавче

провадження». Поряд з викладеним, це стане обгрунтуванням уникнення стягнення з підприємств оборонно-промислового комплексу, включених до відповідного переліку, сум виконавчого збору, та спрямувати грошові кошти на посилення оборонної промисловості держави.

Список використаних джерел:

1. Комаров, В.В., 1992. Предмет цивільного процесуального права: Текст лекцій. *ВВ Комаров–Харьков: Украинская юридическая академия*.

Котенко Роман Сергійович,
студент 4 курсу
Навчально наукового інституту історії,
права та міжнародних відносин
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка,

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ НА НАЦІОНАЛЬНІ СИСТЕМИ ПРАВА

Актуальність теми інтернаціоналізації цивільного права і впливу глобальних стандартів на національні системи права зумовлена сучасними процесами глобалізації та зростанням міжнародних відносин. Зростання міжнародної торгівлі та економічної інтеграції між країнами призводить до необхідності вирішення правових питань, пов'язаних з укладанням та виконанням міжнародних контрактів, регулюванням спорів та визнанням рішень в міжнародному контексті. Визнання та захист прав людини та основних свобод стає все більш універсальним, і глобальні стандарти впливають на національні системи права в цьому контексті, включаючи питання сімейного права, прав людини та захисту приватності.

У контексті міжнародних спорів, які мають цивільно-правовий аспект, глобальні стандарти впливають на процедури вирішення спорів, а також на визнання та виконання рішень, прийнятих у міжнародному контексті. Розвиток технологій, зокрема інтернету та електронної комунікації, ставить нові виклики перед національними системами

права. Глобальні стандарти в цивільному праві регулюють питання електронної комерції, кібербезпеки та захисту інтелектуальної власності.

Інтернаціоналізація цивільного права є процесом, який полягає у впровадженні та застосуванні загальноприйнятих норм та принципів у сфері цивільного права на міжнародному рівні. Це означає, що певні правові принципи та стандарти, які раніше були характерні для конкретної країни чи регіону, тепер отримують всесвітнє визнання та застосовуються у різних національних системах права.

Глобальні стандарти у контексті цивільного права відносяться до узагальнених принципів, норм та правил, що створюються на міжнародному рівні з метою координації та гармонізації різних національних систем права. Національні системи права визначають правові принципи, норми та процедури, які діють у межах конкретної країни чи юрисдикції. Кожна країна має свою власну систему права, яка враховує її історію, культуру, традиції та цінності. Національні системи права можуть відрізнятися у своїх правових принципах, нормах, процедурах та підходах до вирішення правових питань.

Однією з причин інтернаціоналізації цивільного права є глобалізація економіки та зростання міжнародної торгівлі, це в свою чергу призводить до розширення міжнародних економічних зв'язків та торгівлі. Що вимагає встановлення єдиної правової бази для регулювання трансграничних торговельних операцій та врегулювання спорів. Іншою причиною є захист прав людини, що тягне за собою забезпечення загальноприйнятих стандартів захисту прав людини та основних свобод, вимагає міжнародної координації та впровадження відповідних правових норм у національні системи права.

Укладання та ратифікація міжнародних конвенцій та угод є одним із основних механізмів впровадження глобальних стандартів у національні системи права. Вирішення міжнародних спорів і розгляд справ судами мають важливе значення для формування глобальних стандартів у цивільному праві шляхом утворення прецедентів та судової практики. Роль міжнародних організацій, таких як ООН, Всесвітня організація торгівлі (ВОТ) та Європейський суд з прав людини, полягає у створенні стандартів, рекомендацій та директив, які впливають на національні системи права[4 с.12-14].

Глобальні стандарти в цивільному праві визначаються як норми, принципи та правові стандарти, які застосовуються на міжнародному рівні та мають вплив на національні системи права. Глобальні стандарти формуються шляхом укладання міжнародних конвенцій та угод, прийняття рішень міжнародних судів, розробки рекомендацій міжнародних організацій та спільної практики країн у вирішенні міжнародних спорів. Їх метою є встановлення загальноприйнятих норм та принципів, що регулюють цивільні відносини між суб'єктами різних країн[2 с.198-201].

Передумовами інтернаціоналізації цивільного права є потреба в гармонізації правових норм, співробітництві між країнами та захисті прав людини. Процес інтернаціоналізації можна поділити на кілька етапів: 1 Формулювання міжнародних стандартів. 2 Укладання міжнародних угод та ратифікація. 3 Впровадження у національне законодавство. 4 Використання міжнародних норм у судовій практиці [1 с.161-170].

Ці етапи взаємопов'язані і включають співробітництво між державами, міжнародними організаціями, науковими спільнотами та фахівцями з метою створення єдиної правової системи, що регулює цивільні відносини на глобальному рівні.

Міжнародні конвенції та угоди в сфері цивільного права є важливими інструментами для формування глобальних стандартів. Міжнародні конвенції та угоди можуть охоплювати різні аспекти цивільного права, такі як контрактне право, право власності, сімейне право, право зобов'язань та інші. Міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейський Союз (ЄС) та інші, відіграють важливу роль у формуванні глобальних стандартів у цивільному праві. Ці організації виконують різні функції, такі як розробка міжнародних конвенцій, прийняття рекомендацій та розділених оглядів та інше. Ці організації створюють форуми для обговорення та співпраці між державами, що сприяє зближенню підходів до цивільного права, обміну досвідом та встановленню єдиної правової практики[4 с.12-14].

Прецеденти та рішення міжнародних судів також мають важливе значення у встановленні глобальних стандартів у цивільному праві. Ці рішення відображають єдиний підхід до тлумачення правових питань та створюють прецеденти, на які можна посилатись у майбутніх справах. Вони сприяють стабільності та прогресивному розвитку

глобальних стандартів у цивільному праві, а також сприяють вирішенню спорів між суб'єктами з різних країн на основі загальноприйнятих норм.

Глобальні стандарти також впливають на процедуру прийняття та застосування правових норм в національних системах права. Держави зобов'язані створити механізми для впровадження міжнародних стандартів у свою внутрішню правову систему. Цей процес включає розгляд та прийняття нових законів, проведення консультацій зі зацікавленими сторонами, створення організацій для моніторингу та впровадження міжнародних стандартів. При впровадженні глобальних стандартів у національні системи права можуть виникати проблеми, пов'язані зі зіткненням цих стандартів із національними цінностями та традиціями[3 с.35-39].

Інтернаціоналізація цивільного права створює виклики, пов'язані з форум-шопінгом та конкуренцією між різними юрисдикціями. Форум-шопінг - це практика вибору сприятливої юрисдикції для розгляду певних справ, що може призвести до нерівності та недостатньої прозорості в правосудді. Для боротьби з форум-шопінгом потрібні міжнародні угоди та механізми співробітництва між державами з метою уніфікації правил процесуального права, обмеження можливості вибору юрисдикції без належних підстав і забезпечення справедливості та ефективності правосуддя.

Тож підіб’ємо підсумки, проведене дослідження свідчить про значний вплив глобальних стандартів на національні системи права. Впровадження глобальних стандартів має на меті гармонізацію законодавства та створення узгоджених правових рамок між різними державами. Це сприяє підвищенню прогнозованості та стабільності в глобальному середовищі та сприяє зміцненню міжнародних відносин.

Один з важливих аспектів впливу глобальних стандартів на національні системи права полягає у необхідності змін у національному законодавстві та процедурах його прийняття та застосування. Це може вимагати зусиль для адаптації існуючих правових норм до вимог глобальних стандартів та введення нових правил та процедур. Однак, важливо зазначити, що впровадження глобальних стандартів не є безпроблемним процесом. Виникають проблеми, пов'язані зі зіткненням глобальних стандартів із національними цінностями та традиціями. Розбіжності між різними юрисдикціями можуть створювати конфлікти

та складності в їх застосуванні. Також, виникає питання щодо збереження національної ідентичності та самостійності національних систем права при впровадженні глобальних стандартів.

Отже, вплив глобальних стандартів на національні системи права має як позитивні, так і викликові аспекти. З одного боку, це сприяє гармонізації та стабільності у міжнародному співробітництві і поліпшенню якості правосуддя. З іншого боку, це вимагає зусиль для адаптації та забезпечення взаємодії між глобальними та національними правовими рамками.

Список використаних джерел

1 Антонюк, Л. О. Місце міжнародного приватного права в правовій системі та його співвідношення з міжнародним публічним правом. *НУ ОЮА. Одеса : Юрид. л-ра, Вип. 72*. С. 161-170.

2 Бірюкова А. - Трансформація національної правової системи в умовах глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. С.198-201.

3 Михайлюк Г.О. - Міжнародні угоди як форма (джерело) вдосконалення цивільного законодавства України. Часопис цивілістики. Випуск 17. С.35-39

4 Тихонова Є. В., Шевчук О. І. - Роль міжнародних організацій в умовах глобалізації. *№ 2 (47) квітень 2021 р*. С.12-14

Мальована Наталія Володимирівна,
студентка 4 курсу Навчально-наукового інституту історії права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка,

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність даної теми полягає в тому, що воєнний стан є складною ситуацією, яка супроводжується військовим конфліктом і накладає значні виклики на правоохоронні та юридичні системи. У таких умовах реалізація цивільного процесу стає особливо складною, оскільки з'являються нові обмеження та виклики, які потребують спеціального підходу.

Умови воєнного стану впливають на всі аспекти життя суспільства, у тому числі на юридичну систему та цивільний процес. Деякі з основних особливостей цивільного процесу в умовах воєнного стану включають:

а) Обмеження прав та свобод громадян. Умови воєнного стану можуть передбачати обмеження певних прав та свобод громадян, зокрема, щодо свободи переміщення, збору, свободи слова тощо. Це може вплинути на процес розгляду цивільних справ та доступ до правосуддя.

б) Зміна юрисдикційних правил. Воєнний стан може призвести до зміни юрисдикційних правил, зокрема, шляхом передачі певних справ військовим судам або спеціальним комісіям. Це може вплинути на гарантії справедливого судочинства та незалежність суду.

в) Невідкладність і неперервність. Воєнний стан створює невідкладні ситуації, де вирішення справ потребує швидкості та ефективності. Це може вплинути на звичайні строки розгляду, процедури подання доказів та інші аспекти цивільного процесу.

Таким чином, виникає необхідність знаходити шляхи вирішення проблем цивільного процесу в умовах воєнного стану. Ось деякі, які на мою думку зможуть вирішити дані проблеми:

1) Забезпечення доступу до правосуддя. Уряд та відповідні органи повинні забезпечити, щоб громадяни мали доступ до правосуддя, незважаючи на умови воєнного стану. Це може означати створення спеціальних судів чи механізмів для розгляду цивільних справ у надзвичайних ситуаціях.

2) Забезпечення справедливого судочинства. Незважаючи на обмеження, пов'язані з воєнним станом, важливо забезпечити справедливе судочинство та дотримання основних принципів правосуддя, таких як право на захист, презумпція невинуватості та незалежність суду.

3) Координація з гуманітарними організаціями. Умови воєнного стану часто супроводжуються гуманітарною кризою. Співпраця з міжнародними гуманітарними організаціями може сприяти наданню допомоги постраждалим громадянам та забезпеченню їх основних прав.

4) Захист прав людини. Незважаючи на умови воєнного стану, права людини повинні бути захищені. Забезпечення роботи незалежних органів з прав людини та моніторингу дотримання прав може забезпечити захист основних прав громадян.

Отже, умови воєнного стану ставлять перед правоохоронними та юридичними системами складні завдання щодо реалізації цивільного процесу. Проте, шляхи вирішення цих проблем існують. Забезпечення доступу до правосуддя, справедливого судочинства, координації з гуманітарними організаціями та захисту прав людини є важливими кроками у забезпеченні прав та інтересів громадян під час воєнного стану. Наше завдання як юристів полягає в тому, щоб удосконалювати ці підходи та забезпечити захист прав громадян у будь-яких умовах.

Список використаних джерел:

1. ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

2. Дмитро Луспеник «Цивільний процес в умовах воєнного стану»https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Civ_proc_war.pdf

3. Стаття «Правовий режим воєнного стану» https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Правовий_режим_воєнного_стану#:~:text=Правосуддя%20на%20території%2C%20на%20якій,будь-яких%20форм%20судочинства%20забороняється.

4. Цивільно процесуальний кодекс України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text

Трубіцина Ганна Юріївна,
студентка 4 курсу Навчально-наукового інституту права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів,

ДОКАЗУВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ АРБІТРАЖІ

Тема доказування в міжнародному комерційному арбітражі є актуальною на сьогоднішній день. Більш того, науковцями і досі науковцями не досягнуто спільного погляду на визначення поняття «доказування» в міжнародному комерційному арбітражі. Проаналізувавши позиції як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, доцільно звернути увагу на визначення саме М. Пількова: «Доказування в міжнародному комерційному арбітражі включає у себе діяльність всіх

учасників арбітражного розгляду з встановлення обставин, які мають значення для вирішення спору» [1; с.14-16], оскільки в міжнародному комерційному арбітражі всі учасники розгляду повинні діяти для встановлення обставин, які є важливими для вирішення спору, це призводить до того, що доказування є важливим етапом процесу.

Доказування в міжнародному комерційному арбітражі включає в себе п’ять загальновизнаних стадій [2]. Нижче наведемо їх перелік та досить коротко охарактеризуємо кожну стадію.

Першу стадію міжнародного комерційного арбітражу можна визначити як етап ствердження обставин справи. На цьому етапі сторони стверджують важливі обставини, які підлягають розгляду для підтримки їх вимог або заперечень.

Другою стадією є відповідь на ствердження обставин, що мають значення для розгляду справи. Стадія – яка може полягати у запереченні або визнанні їх існування. У юридичній літературі з доказування цю стадію часто оминають, вважаючи, очевидно, що обов’язок надати відповідь виникає у сторони лише тоді, коли сторона, яка несе тягар доказування, не лише ствердила про існування певної обставини, а й надала prima facie докази її існування або принаймні вказала на такі докази. У практиці такий підхід знаходить своє відображення в тому, що деякі арбітражні регламенти зобов’язують позивача одразу у першому документі, поданням якого ініціюється арбітражний розгляд, вказати на докази, які підтверджують позов. Все ж є підстави виокремлювати відповідь сторони на твердження про існування обставин як окрему стадію. Надання такої відповіді дозволяє визначити подальшу необхідність доказування стверджуваних обставин, адже якщо сторона у своїй відповіді визнає їх існування, обставини слід вважати такими, що не потребують доказування. На таку заяву (прохання) про арбітраж відповідач може надати відповідь з визнанням чи запереченням стверджуваних обставин. Внаслідок обміну сторонами твердженнями про обставини також попередньо окреслюється предмет доказування.

Третьою стадією визначають вказування на докази. На даній стадії доказування сторони визначають, які обставини мають значення для вирішення спору та які докази є належними для їх підтвердження.

Це дозволяє сторонам зосередитись на головних питаннях справи та зазначити, які докази можуть бути надані для підтвердження їхніх стверджень. Крім того, на цій стадії сторони можуть заперечувати один одному та вказувати на можливі неточності у твердженнях. Це є досить важливим етапом у доказуванні, оскільки визначає подальші кроки та стратегії сторін у справі.

Четверта стадія – збирання та витребування доказів, яка, без перебільшення, є найбільш складною з процедурної точки зору. Згадана стадія доказування в міжнародному комерційному арбітражі поєднує в собі наступні складові:

- подання сторонами доказів, якими обґрунтовуються їх позиції;

- надання сторонами доказів за запитом одна одній та на вимогу арбітражного суду; також, у випадку застосування даної процедури, може відбутись розкриття доказів; або самостійне одержання арбітражним судом доказів. На цій стадії вирішуються питання про допустимість та істотність доказів. Арбітражний суд вирішує, чи приймати до уваги ті чи інші матеріали, відповідає на клопотання про одержання доказів від сторін, надає їм сприяння у зборі доказів та може самостійно одержувати докази, якщо це не порушує принципи рівності сторін та їх права висловити свої аргументи.

І остання, п’ята стадія – дослідження та оцінка доказів. Ці стадії можуть розглядатись науковцями відокремлено, незалежно одна від одної. Але, а в багатьох випадках розглядається як єдина стадія. На етапі дослідження доказів, сторони активно беруть участь, проте оцінювання доказів зазвичай є обов’язком арбітражного суду. Проте насправді, цей поділ досить умовний, оскільки арбітри також беруть участь у дослідженні доказів та формують своє уявлення про їх достовірність та важливість, що в кінцевому підсумку означає оцінювання доказів.

Висновки. Отже, доказування в міжнародному комерційному арбітражі – це комплексне поняття, яке включає в себе діяльність всіх учасників арбітражного розгляду з встановлення обставин, які мають значення для вирішення спору.

Окрім цього охарактеризовано наступні стадії доказування: ствердження обставин справи; відповідь на ствердження; вказування на докази; збирання та витребування доказів; дослідження та оцінка доказів.

Список використаних джерел:

1. Пільков К.М. Теорія і практика доказування у міжнародному комерційному арбітражі. Освіта України. 2016. 240 с.
2. Проців Н. І. Особливості доказування в міжнародному комерційному арбітражі. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/528447.pdf
3. Arbitration Rules of the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce adopted by the Stockholm Chamber of Commerce and in force of 1 JANUARY 2017. URL: https://jusmundi.com/en/document/rule/en-arbitration-rules-of-the-arbitration-institute-of-the-stockholm-chamber-of-commerce-2017-scc-rules-2017-sunday-1st-january-2017
4. UNCITRAL Arbitration Rule adopted by United Nations: United Nations Commission on International Trade Law and revised in 2010. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/contractualtexts/arbitration.
5. HKIAC Domestic arbitration rules adopted to take effect from 2 April 2012 by Hong Kong International Arbitration Centre. URL: https://www.hkiac.org/arbitration/rules-practice-notes/domestic-arbitration

Щербак Світлана Володимирівна,
доцент кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка,

ЕЛЕКТРОННИЙ СУД ТА ЕЛЕКТРОННЕ ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛІСТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Із нормативним запровадженням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) у 2016 році та її поступовою практичною реалізацією (з 2019 року - у тестовому режимі, а з 2021 року шляхом запуску трьох функціоналів), у процесуальній доктрині та суспільстві поширенішим став термін "електронний суд", що наразі сприймається як вся система електронного судочинства загалом. З того часу до наукового обігу також увійшли такі поняття, як електронна справа, електронні докази, електронний розгляд справи, електронне судове рішення, що дозволяє вести мову про використання узагальню-

ючого терміну "електронізація" судочинства, під якою слід розуміти існуючу тенденцію (яка здатна перерости у закономірність), що полягає у значному розширенні застосування електронних технологій у цивільному судочинстві. Слідом за електронним судом, вагомого значення у цивілістичному процесі набуває й розвиток електронного виконавчого провадження, що тільки розпочинається, іноземний досвід якого порівняно із електронним судочинством ще не вивчався, тому перед наукою виконавчого процесу стоять завдання грунтовного дослідження цих питань з метою імплементації найкращих європейських практик високотехнологічних досягнень у процесуальну діяльність державних та приватних виконавців.

Розглядаючи хроніку застосування інформаційних технологій у розрізі цивільного та виконавчого процесів, з'ясуванню підлягатиме аспект, чи впливають функціонали ЄСІТС на електронізацію виконавчого провадження, враховуючи те, що наразі суди та виконавці (державні та приватні) автономно використовують власні електронні ресурси та інструменти, що забезпечують судочинство та примусове виконання судових рішень.

Порівнюючи кількість споживачів ЄСІТС та Автоматизованої системи виконавчого провадження (АСВП0, складовою якої є Єдиний реєстр боржників, слід зазначити, що за сферою своєї дії ЄСІТС охоплює значно ширше коло осіб - це учасники справи в усіх видах судочинства (цивільному, адміністративному, господарському), які можуть не отримати бажаного для них результату судочинства - розгляд справи за позовами яких може не завершитися судовим рішенням або завершитись відмовою у позові, та їх кількість ще може звузитися залежно від реалізації судового рішення, адже не кожне рішення суду підлягає примусовому виконанню, потенційний стягувач може не звернутися за примусовим виконанням (наприклад, у разі добровільного виконання) тощо.

Сама система електронного судочинства є більш масштабною й відповідно до кількості своїх функціоналів, що структурно складатиметься з 17 компонентів, серед яких виконавчого процесу безпосередньо стосується Єдиний державний реєстр виконавчих документів (ЄДРВД) та опосередковано - веб-портал Судова влада України та Єдиний державний реєстр судових рішень (ЄДРСР) (останні два поки працюють не у системі ЄСІТС).

При цьому зі змісту ст.14 ЦПК України випливає класифікація користувачів електронного судочинства на дві групи:

1) внутрішні користувачі (до них віднесені судді, працівники апарату судів, працівники органів забезпечення правосуддя, рівень доступу яких до ЄСІТС та її окремих підсистем визначається відповідно до посадових прав, визначених системою персоніфікації (ідентифікації) за допомогою КЕП та/або інших електронних засобів ідентифікації)

2) зовнішні користувачі (ними є учасники справи, органи державної влади та місцевого самоврядування, інші суб’єкти), які також розділені на дві групи залежно від критерія обов'язковості чи добровільності реєстрації у системі. Саме до першої групи належать і органи державної виконавчої служби (які віднесені до системи Міністерства юстиції України) і приватні виконавці, які поряд з адвокатами та нотаріусами мають бути зареєстровані в системі, тобто мають створити електронні кабінети та фактично отримують повноцінний доступ до однієї з підсистем, а саме до підсистеми «Електронний суд». Такий доступ дає змогу не тільки брати участь у справі у разі подачі скарги на їх дії чи бездіяльність, подавати та отримувати процесуальні документи в електронній формі, але також користуватися й іншими інструментами.

Якщо у Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі органи та особи, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів є зовнішніми користувачами, то у Автоматизованій системі виконавчого провадження їх становище корінним чином змінюється, адже вони є внутрішніми користувачами цієї системи як суб'єкти, що здійснюють діяльність з примусового виконання судових рішень та ведення АСВП. При цьому зовнішні користувачі системи - сторони виконавчого провадження (стягувач та боржник) набувають доступ до неї після відкриття виконавчого провадження. Сучасні можливості АСВП дозволяють сторонам дізнатися про здійснення виконавчого провадження у дистанційному режимі у будь-який зручний для них час, будучи віддаленими від місця їх проведення, що робить їх зручними та доступними для громадян.

Слід згадати й про те, що ідея щодо окреслення у складі ЄСІТС як одного з її функціоналів системи автоматизованого арешту коштів

боржника, висунута на початку розробки системи, не знайшла підтримки та система автоматизованого арешту коштів боржника за виконавчими документами запрацювала як один із електронних реєстрів, властивих виконавчому процесу.

Перспективи електронізації виконавчого процесу слід пов'язувати із урахуванням європейських стандартів електронного виконавчого провадження, зокрема Глобального кодексу цифрового виконання, представленого Міжнародним союзом судових виконавців (UIHJ) на 24-му Міжнародному конгресі у Дубаї у листопаді 2021 року. Так, Глобальний кодекс цифрового виконання передбачає не лище дематеріалізацію виконавчих процедуп, але й використання способів та методів примусового виконання щодо цифрових активів, у тому числі механізми звернення стягнення на криптовалюту боржників, а також нові передові практики - застосування штучного інтелекту та технології "блокчейн".

Отже, електронізація судочинства не може не позначатися й на розвитку новітніх інформаційних технологій у виконавчому процесі, адже епоха цифрових технологій зумовлює інтегрування електронних цифрових інструментів у діяльність органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, обсяг та можливості яких постійно удосконалюються.

СЕКЦІЯ 6.
ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ В СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Кравець Владислав Ігорович,
студент 3 курсу
Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
м.Суми, Україна

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Останнім часом злочинність стала масштабною проблемою людства, тому і її вивчення має велике значення для організації правового порядку в суспільстві. На жаль, це антисоціальне явище не має міждержавних кордонів, супроводжує культурний, соціальний, економічний розвиток багатьох країн світу, спричиняючи корупцію, насильство, наркоманію та інші вади суспільності. Найчастіше потерпають від її негативних впливів держави, які знаходяться в стані суспільно політичних трансформацій. Для України організована злочинність є серйозною загрозою , що може призвести демократичну державу до кримінальної. На відміну від зарубіжних країн, де розумна кримінальна політика, належні ринкові відносини унеможливлюють проникнення злочинності в економіку, управлінську діяльність, культуру, інші легальні галузі, у нашій державі через значну кількість специфічних причин злочинна діяльність охопили найприбутковіші злочинні ринки: сферу економіки та господарської діяльності, фінансів, банківську діяльність, використання бюджетних коштів, видобування корисних копалин, тобто в першу чергу ті, які тісно пов’язані з корупцією. У руках злочинних угрупувань знаходиться торгівля зброєю, наркотиками, людьми, державою не контролюється виготовлення цигарок та спиртних напоїв. Але особливою специфічною діяльністю

організованої злочинності в Україні є її тісний зв'язок з органами влади та правопорядку [1].

Отже, якщо організована злочинність спочатку в основному займалася накопиченням капіталу, потім — рвалася до влади, то сьогодні — практично керує державою. Саме тому, протидія організованій злочинності потребує належної уваги нашого суспільства. Адже держава в особі виконавчої, законодавчої та судової влади повинна виконувати свої функції навіть знаходячись в таких складних умовах.

Разом з тим потрібно відзначити, що боротьба з організованою злочинністю в Україні , звичайно, ведеться, але не досить ефективно. Вислів «боротьба зі злочинністю» закріплений в законодавчих та інших нормативно-правових актах. Але аналізуючи діяльність правоохоронних та державних органів, спрямовану на боротьбу зі злочинністю, можна констатувати, що найчастіше здійснюється тільки контроль : вивчення процесів, що мають місце в кримінальному середовищі, ведення оперативно - довідкових обліків, пасивне спостереження за проявами злочинного характеру. Усе це, звичайно, не стримує ріст злочинності [4].

Так, за даними статистичних звітів Офісу Генерального прокурора, упродовж 2022 року всіма правоохоронними органами було викрито 395 організованих злочинних груп, що дійсно більше, аніж у 2020 році – 356, але менше, ніж у 2021 – 499; а також 40 злочинних організацій, що також перевищує показники попередніх років: у 2020 році - 21, але у 2021 році - 45.

Із загального числа зареєстрованих у 2022 році злочинів, вчинених організованими злочинними групами та злочинними організаціями, 36 були з корумпованими зв'язками, що менше, ніж у 2021 році — 57. Теж саме й стосовно виявлених в 2022 році 40 організованих злочинних груп та злочинних організацій з міжнародними зв'язками, що теж у цифрах менше ніж у 2021 році — 70 , хоча суттєво більше у порівнянні з 2020 роком (11). Не дивлячись на те, що все таки останніми роками було проведено ряд правових заходів щодо протидії організованій злочинності , досягти значних зрушень у цій сфері не вдалось. Стаття 18 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» є бездієвою, оскільки не усунуті соціальні , економічні й інші умови, що сприяють проявам

організованої злочинності. Практично не повною мірою реалізується конституційний принцип рівності громадян перед законом.

Злочинні організації створюються за участі представників державної влади. Усе це нівелює окремі положення національного законодавства, яке діє в умовах , коли представники державної влади, правоохоронних органів працюють на злочинні організації або очолюють їх. Результат цієї діяльності – різке розшарування українського населення : еліта чи наближені до олігархів особи керують державою, а решта стали донорами злочинних організацій, адже фінансові і природні ресурси, що належать громадянам, ідуть на збагачення кримінально-політичної еліти [5].

Неефективність протидії злочинним угрупуванням пов'язана , насамперед, з відсутністю контролю за уповноваженими органами, що повинні здійснювати боротьбу зі злочинністю. Це пояснюється певними політичними мотивами.

Узагальнивши основні прорахунки у боротьбі зі злочинними угрупуваннями можна назвати такі:

- недооцінювання стану існуючої злочинності;
- недостатній аналіз результатів боротьби з нею;
- відсутність напрямків протидії злочинним групам;
- використання застарілих методів викриття та розслідування злочинів організованих угрупувань;
- неналежний облік та звітність щодо результатів своєї роботи;
- відсутність досконалої правової бази;
- професійна підготовка співробітників правоохоронних органів не повною мірою відповідає вимогам часу, серед них переважно молоді фахівці, які не мають відповідного досвіду.

Тому важливою є реалізація Стратегії боротьби з організованою злочинністю , схваленої КМУ у вересні 2020року. Вона розрахована на п'ять років і передбачає:

1. перегляд на державному рівні системи взаємодії державних органів , спеціальних підрозділів по боротьбі зі злочинністю із НАБУ, СПА, ДБР та іншими;
2. здійснення контролю державними органами проявів злочинності;

3. посилення юридичної відповідальності за невиконання уповноваженими державними органами контрольних функцій з протидії організованій злочинності.

Схвалення Стратегії – це вагомий крок влади до припинення розгулу організованої злочинності.

Окрім цього , можемо назвати конкретні заходи щодо вирішення проблеми злочинності в сучасній Україні:

- взяття на державний контроль вирішення питання майнового розшарування суспільства;

- проведення соціально-економічних заходів, спрямованих на зміну умов та способу життя безробітних, у тому числі молоді, обездолених, жебраків та інших потенційно криміногенних прошарків населення;

-надання прокурорам належних організаційних і фінансових ресурсів, організувати моніторинг дотримання прокурорами строків та прийняття ними рішень відповідно до принципів об'єктивності, неупередженості і професіоналізму, презумпції невинуватості й права на захист, і захист прав жертв злочинів;

- дієве, адекватне законодавство;

- впровадження принципово нової моделі боротьби зі злочинністю, заснованій на політичній волі держави, закріпленій у реальних законодавчих актах;

- на практиці дотримуватися зобов'язань, які містяться в ратифікованих Україною міжнародно-правових документах — Угоді про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, Плані дій Україна — ЄС у галузі юстиції, свободи та безпеки, Угоді між Україною та Європолом про стратегічне співробітництво, та які стосуються стратегічних напрямів у боротьбі з найбільш небезпечними видами злочинності;

- утворити при Президентові України Координаційний комітет з протидії організованій злочинності, який повинен очолити всю організаційну структуру вищезазначених контрольних органів як організуючий, координуючий і контролюючий орган.

Сьогодні від представників юридичної науки і практики потрібно внесення конкретних нормативних і практичних пропозицій, які б вирішили проблему контролю, попередження та боротьби зі злочинними

угрупуваннями. З огляду на реалії сьогодення в Україні найбільш дієвим, на нашу думку, повинен бути жорсткий кримінально-правовий контроль. Аналізуючи досвід зарубіжних країн, можна зробити висновок, що за наявності рішучості держави, реалізації розумної антикримінальної політики з дотриманням принципу рівності громадян перед кримінальним законом незалежно від посадового, майнового стану та інших обставин, боротьба зі злочинністю, в тому числі і з організованою, може бути досить ефективною.

Список використаних джерел:

1. Бойко А.М. Детермінація організованої економічної злочинності в умовах переходу до ринкової економіки : [монографія]. Львів, 2008. 380 с.

3. Бондаренко Н.О. Кримінально-правові аспекти протидії економічним злочинам та корупції. О.: Юрид. літ. 2011 . 28 с.

4. Голіна В.В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом. Харків: Регіон-інформ, 2012. С.36-41.

5. Катеринчук І. Міжнародне співробітництво в боротьбі із злочинами у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Підприємництво, господарство, право. 2012. №12. С. 39-44.

Мамалига Вікторія Вячеславівна
студентка 3 курсу Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО В АСПЕКТІ МОРАЛІ

Сьогодення ставить перед людьми все більше складних завдань та важких запитань, розв’язання яких чи відповіді на які інколи просто не існує. Навіть об’єктивність – це суб’єктивна думка переважної більшості. Ми на інтуїтивному рівні можемо кваліфікувати вчинки як жахливі, або як прийнятні; чи вчинила людина злочинне діяння, чи вона законослухняний громадянин своєї держави. Та з часом приходить усвідомлення, що кожен не може бути ідеальним, а певні дії завжди мають під собою причину та наслідок.

Найбільше таких протиріч ховається у праві: «Чи можемо ми карати злочинців «їхніми ж методами?», «Чи можна заборонити жінці розпоряджатися своїм тілом? Аборт – це вбивство?», «Чи можливо допустити катування одного, щоб врятувати тисячі?», «Чи маємо ми право позбавити життя іншу людину, якщо вона дала на це свою згоду?», «Чи можна виправдати вбивство, якщо людина не мала іншого виходу?».

Ці проблематики тісно переплітаються між собою й стають темами для дискусій у таких аспектах, як: філософія права, моральні й етичні норми суспільства, принципи права та ін. Вони червоною лінією простягаються крізь століття історії й завжди залишаються актуальними. Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України призвело до дискусій ще й у такій сфері, як міжнародне гуманітарне право.

Загалом, нас цікавить, як ці теми відображені у кримінальному законодавстві України, але їх неможливо розтлумачити, не враховуючи контекст моралі, філософії права, етики; не дивлячись крізь призму усталених норм, загальноприйнятих правил поведінки тощо.

У вітчизняному правознавстві тематика вбивства в аспекті прав і свобод людини була предметом вивчення низки науковців. Так, згадаємо таких як Ю. Баулін, М. Коржанський, О. Литвин, В. Осадчий, Я. Триньова, П. Фріс, М. Хавронюк, В. Шаблистий, С. Шалгунова та ін.

Хоча, слід відзначити, що в наукових розробках вітчизняних науковців акцент перенесено або на характеристику інституту вбивства, або на позитивні зобов’язання держави за ст. 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [1].

Окремо слід згадати за намагання висвітлити окремі аспекти вказаної проблематики, наприклад, питання смертної кари чи евтаназії.

У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено, що: «Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання» (ч. 1 ст. 2) [1]. Водночас, окремим протоколом до Конвенції смертна кара була заборонена.

Конституція України проголошує, що: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя…Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» (ст. 27) [2]. І хоча це право є невід'ємним від носія, наданим з народження, позбавленим економічного змісту (тобто його не можна виразити в грошовому еквіваленті) і належить людині довічно – це право можливо порушити. Постає логічне, й на перший погляд, абсурдне запитання: «Чи існує таке явище, як право на вбивство?», адже воно може розглядатися як окремий аспект права на життя.

Аборт – вбивство майбутньої людини чи право жінки на вибір розпоряджатися своїм тілом? Аборт – це будь-яке штучне втручання з метою переривання вагітності. Наразі, він не заборонений у національному законодавстві. Так за ч. 6 ст. 281 Цивільного кодексу: «Штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки. У випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведене при вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів…» [3]. Також передбачена кримінальна відповідальність за незаконне проведення аборту (ст. 134 ККУ) [4]. Хотілося би додати, що дозвіл на проведення аборту на законодавчому рівні визнає законність такого вибору.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Урядовий кур'єр. 2010. № 215.

2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96

3. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 1 січ. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

4. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 27 січ. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

Онофрейчук Олександра Сергіївна,
студентка 3 курсу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Мойсей Георгій Георгійович,
асистент кафедри публічного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕВЕНТИВНОГО ЗАТРИМАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Сьогодні процес розбудови в Україні правової держави знаходиться на шляху пошуку найбільш ефективних засобів розвитку суспільства й адекватного відображення загальносоціальних процесів, в яких людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнається найвищою соціальною цінністю. Рішучі кроки України у напрямку демократичних відносин, орієнтація на загальновизнані європейські та міжнародні стандарти забезпечення прав людини, розбудова державної незалежності вимагають створення належних механізмів забезпечення реалізації та гарантування охорони й захисту прав людини. Тому все це зумовлює інтерес до затримання особи, викликає потребу в розгляді законодавчої регламентації порядку затримання особи тощо.

Незважаючи на гуманізацію суспільних відносин у сфері кримінального судочинства, а також посилення правових гарантій захисту особи, у кримінальному процесуальному законодавстві 2012 [1] року знайшов відображення один із найбільш суворих заходів забезпечення кримінального провадження – затримання особи за підозрою у вчиненні злочину.

У ст. 29 Конституції України [2] проголошено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше, як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його

перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом [3, с. 233].

Починаючи розгляд заявленої проблематики, перш за все, слід звернути увагу на той факт, що превентивне затримання передбачене лише Законом України «Про боротьбу з тероризмом» (ч. 3 ст. 14, ст. 15-1) [4]. Також порядок цього виду затримання регламентовано на підзаконному рівні, а саме Інструкцією про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції, затвердженої спільним наказом МВС, ГП, СБУ України від 26.08.2014 р. (далі – Інструкція про порядок превентивного затримання) [5].

У КПК України про превентивне затримання не йдеться. Втім, слід врахувати, що згідно ч. 1 ст. 12 КПК України, ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше як на підставах та в порядку, передбачених КПК України.

Правове регулювання превентивного затримання за своїм змістом є близьким до процесуального унормування такого запобіжного заходу як тримання під вартою. Останній відповідно до ст.ст. 177, 197 КПК України застосовується на тривалий період при існуванні обґрунтованої підозри у вчиненні кримінального правопорушення та ризиків неналежної поведінки особи [1]. До того ж в обстановці воєнного стану регламентація порядку застосування тримання під вартою наближається до регулювання превентивного затримання в тому числі щодо суб’єкта прийняття відповідного процесуального рішення. Положення ч.ч. 1, 2 ст. 615 КПК України у невідкладних випадках допускають прийняття рішення керівником органу прокуратури (замість рішення слідчого судді) про тримання під вартою на строк до 30 діб з наступним можливими продовженням до 1 місяця [1].

Щодо мети, підстав, строків та суб’єктів застосування законодавче регулювання превентивного затримання досить схоже на нормативну

регламентацію тримання під вартою в умовах венного стану. Разом з тим, правове унормування зазначених заходів процесуального примусу не є однаковим. Зокрема, норми законодавства містять суттєві відмінності щодо підстав (доведення ризиків неналежної поведінки) та процедури (підготовка клопотання та його погодження) застосування. Це може зумовлювати невиправдано спрощений підхід правозастосовників щодо тривалого обмеження свободи особи у межах реалізації превентивного затримання. Окрім того, позасудовий порядок застосування превентивного затримання на тривалий час може створювати ризик порушення інших важливих прав людини, наприклад, права на повагу до людської гідності (заборона катування).

Затримання особи є одним із найпоширеніших заходів примусу у кримінальному провадженні, суть якого полягає у тимчасовому позбавленні особи свободи та обмеженні її особистої недоторканності. При цьому затримана особа позбавляється можливості реалізувати свої майнові та інші інтереси, тимчасово втрачає контроль над своїм особистим майном, рухомим і нерухомим майном, яким вона володіє на праві приватної власності, втрачає особисті зв'язки з родиною, друзями, знайомими та особами, які можуть забезпечити охорону її майна. Ув'язнені стикаються з труднощами у захисті власного транспорту та нерухомого майна, яке може включати тварин, коштовності, гроші, побутову техніку, предмети домашнього вжитку та сентиментальні артефакти. Всі ці об'єкти є матеріальною власністю і проблеми затриманої особи через неможливість особистого догляду за ними можуть призвести до їх втрати або пошкодження, що є явним порушенням майнових та інших прав, закріплених в українському законодавстві та міжнародних документах.

Кримінальний процесуальний кодекс чітко не визначає мету затримання. Водночас, якщо підозрюваний не бажає зникнути, продовжувати вчиняти злочини або приховувати (знищувати) докази, затримувати його лише для встановлення причетності до злочину та обрання запобіжного заходу не зовсім виправдано, оскільки ці питання можуть бути вирішені без затримання особи, персональні дані та місцезнаходження якої відомі органам слідства. Свобода особи повинна обмежуватися лише тоді, коли без цього неможливо досягти поставлених цілей.

Норми Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод також спрямовані на забезпечення свободи особи та її особистої недоторканності. У пункті 1 ст. 5 цієї Конвенції зазначено вичерпний перелік підстав, за наявності яких є можливість особу позбавити волі.

Одним із найбільш розповсюджених видів затримання є затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 КПК України). На жаль, КПК України не розкриває поняття «уповноважена службова особа», що зумовлює відповідні проблеми застосування норм права. На нашу думку, такою особою є ті особи, яким відповідні повноваження надані КПК України та іншими законами України («Про Національну поліцію України», «Про Національну гвардію України», «Про Службу безпеки України» тощо). Кримінальний процесуальний кодекс України допускає можливість арешту лише на початковому етапі досудового розслідування і лише з підстав, передбачених частинами 1 та 2 статті 208 Кримінального процесуального кодексу України. Він санкціонує можливість затримання лише на початковому етапі досудового розслідування (внесення відомостей про вчинення злочину до ЄРДР) і лише з підстав, передбачених частинами 1 та 2 статті 208 КПК України. Питання законності затримання особи до початку досудового розслідування (до внесення відомостей про вчинення правопорушення до ЄРДР) залишається невирішеним. Вважається, що у разі фактичного затримання особи відомості про вчинення правопорушення мають бути внесені до ЄРДР одразу після завершення слідчих дій і лише після цього має бути складений протокол затримання.

Таким чином, затримання особи є одним із найпоширеніших заходів примусу у кримінальному провадженні, сутність якого полягає у тимчасовому позбавленні волі та обмеженні недоторканності особи. Очевидно, що визначивши правовий режим затримання у Кримінальному процесуальному кодексі, законодавець врегулював його у досить загальному вигляді. Деякі питання правового регулювання затримання залишаються невирішеними і потребують формулювання правових норм, які б враховували як наукові напрацювання, так і практичні потреби.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 14 квітня 2012 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. Ст. 88.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141

3. Шульга О. В. Становлення та розвиток інституту затримання у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 7. С. 232-236.

4. Фоміна Т.Г. Превентивне затримання: запобіжний або «позапроцесуальний» захід? *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. № 29. С. 240-246.

5. Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: Наказ МВС України, ГП України, СБУ України 26.08.2014 № 872/88/537 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1038-14.

Шестопалов Роман Миколайович,
прокурор відділу нагляду за додержанням законів регіональним органом безпеки Дніпропетровської обласної прокуратури, кандидат юридичних наук, м. Дніпро, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасний розвиток суспільства та розбудова правової демократичної держави визначають необхідність дієвого захисту прав і свобод громадян, створення у них відчуття захищеності й безпеки, що автоматично визначає потребу ефективної роботи держави та її правоохоронних органів щодо протидії злочинності у сфері націо-

нальної безпеки, запобігання злочинам та іншим правопорушенням вказаної категорії, належної превентивної роботи на вказаному напрямку.

У зв'язку з чим пропонуємо дослідити комплекс організаційно-правових засад кримінальної та кримінально-процесуальної діяльності держави в особі її правоохоронних органів щодо виявлення, фіксації, розслідування злочинів у сфері національної безпеки.

На цій основі вбачаємо дуальність проблематики предмета цього наукового дослідження:

І – кримінально-правові засади, які стосуються виявлення прогалин в матеріальному праві та кореспондують необхідність удосконалення законодавчого забезпечення кримінальної відповідальності за кримінально-карані посягання у сфері національної безпеки;

ІІ – кримінально-процесуальні засади, що передбачають необхідність оптимізації самої діяльності правоохоронних і судових органів із притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні такої категорії правопорушень, пошуки шляхів оптимізації самої процедури фіксації і збору доказів злочинної діяльності, перевірки їх належності й допустимості, та їх представлення суду.

Вказані засади неодмінно перебувають у постійному нерозривному зв'язку між собою та у тісній динамічній взаємодії й характеризують умови та процес життєдіяльності кримінально-правової політики держави. Тому їх удосконалення має відбуватись одночасно та в унісон один одного. У якості аргументу зазначимо, що навіть найбільш прогресивна норма закону про кримінальну відповідальність не може бути реалізована без належної правової процедури притягнення особи до встановленої законом відповідальності.

Тому вважаємо за необхідне запропонувати власні варіанти удосконалення матеріального й процесуального законодавства в контексті оптимізації кримінально-правових та кримінально-процесуальних засад протидії злочинам у сфері національної безпеки.

Поліпшення перших (кримінально-правових засад) полягає у необхідності законодавчого врегулювання самого розуміння злочинів у сфері національної безпеки в матеріальному праві.

Під злочинами у сфері національної безпеки пропонуємо розглядати не лише ті злочини проти основ національної безпеки, що визначені в Розділі І Особливої частини Кримінального Кодексу України, але й інші кримінально-карані діяння, які тією чи іншою мірою стосуються чи можуть стосуватися питань захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності й демократичного конституційного ладу та інших житт'єво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз.

На нашу думку категорія «злочини у сфері національної безпеки» є більш ширшою категорією порівняно із «злочинами проти основ національної безпеки», які визначені в Розділі І Особливої частини Кримінального Кодексу України (статті 109 – 114-2). Це обумовлено специфікою правоохоронної діяльності державного органу (Служби безпеки України), що протидіє таким злочинам (визначеним у ст. ст. 109 – 114-2, 201, 201-1, 258 – 258-6, 265-1, 305, 328 – 330, 332-1 –334, 359, 422, 435-1 – 444, 446 – 447 Кримінального Кодексу України), здійснюючи захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від роз-відувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці.

Отже, на наш погляд, злочини у сфері національної безпеки – це злочини та інші кримінальні правопорушення, досудове розслідування у яких здійснюється слідчими (дізнавачами) органів безпеки, протидія вчиненню яких спрямована на захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та житт'єво важливих інтересів людини, суспільства і держави, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян.

Удосконалення кримінально-процесуальних засад протидії злочинам у сфері національної безпеки полягає у наступному.

Абзацом 2 частини 2 статті 216 Кримінального процесуального Кодексу України передбачено, якщо під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 328, 329, 422 Кримінального Кодексу України, будуть встановлені кримінальні

правопорушення, передбачені статтями 364, 365, 366, 367, 425, 426 Кримінального Кодексу України, вчинені особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із кримінальними правопорушеннями, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів безпеки, крім випадків, коли ці кримінальні правопорушення віднесено згідно з цією статтею до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Вважаємо, що такий перелік не може вважатися вичерпними випадками, які надають слідчому органу безпеки правові можливості розслідувати інші, непідслідні йому злочини, передбачені статтями 364, 365, 366, 367, 425, 426.

На наше переконання передбачати конкретні обставини (випадки і можливості) у формі закріплення чітко визначеного в Кримінальному процесуальному Кодексі України переліку статей, не відповідає сучасним практичним реаліям, а з точки зору постійного оновлення законодавства про кримінальну відповідальність за злочини у сфері національної безпеки несе ризик необхідності постійного оновлення та потребу частих змін до абзацу 2 частини 2 статті 216 Кримінального процесуального Кодексу України.

У зв'язку з чим, пропонуємо вказаний абзац виключити із частини 2 статті 216 цього Кодексу.

Одночасно пропонуємо удосконалити положення частини 10 цієї статті, виклавши її в наступній редакції: «якщо під час досудового розслідування буде встановлено інші кримінальні правопорушення, вчинені особою, щодо якої ведеться досудове розслідування, або іншою особою, і які не підслідні тому органу, який здійснює у кримінальному провадженні досудове розслідування, прокурор, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, у разі неможливості виділення цих матеріалів в окреме провадження своєю постановою визначає підслідність всіх цих кримінальних правопорушень».

Не менш важливим фактором, який на практиці сприяє вирішенню питань про уповноваження на здійснення досудового розслідування злочинів, які непідслідні слідчим органів безпеки, є передбачене частиною 5 статті 36 Кримінального процесуального Кодексу України

право Генерального прокурора (особи, яка виконує його обов'язки), керівника обласної прокуратури, їх перших заступників та заступників своєю вмотивованою постановою доручити здійснення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, у тому числі слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу, у разі неефективного досудового розслідування.

Практика йде тим шляхом, що прийняттю керівництвом прокуратури такого процесуального рішення має передувати факт вже неефективного досудового розслідування «належним» органом, але який здійснює його неналежним чином.

На наш погляд, неефективність досудового розслідування може бути встановлена Генеральним прокурором (особою, яка виконує його обов'язки), керівником обласної прокуратури, їх першими заступниками та заступниками на будь-якій стадії кримінального провадження, але не пізніше відкриття матеріалів іншій стороні в порядку статті 290 Кримінального процесуального Кодексу України. Вказане потребує якнайшвидшого внесення змін до ч. 5 ст. 36 цього Кодексу.

СЕКЦІЯ 7.
КРИМІНАЛІСТИКА. СУДОВО-ЕКСПЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Іваненко Григорій Віталійович
провідний фахівець з організації наукової роботи Сумського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС
Іванова Світлана Богданівна
заступник завідувача відділу забезпечення діяльності Сумського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС
Електронна адреса:
ivanenko299@gmail.com

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Інститут кримінальної відповідальності є одним із важливих у кримінальному праві, з його допомогою реалізуються охоронні правові відносини, що виникають в результаті вчинення злочину. Сучасний стан кримінальної ситуації в Україні, особливості пенітенціарної системи, дія нового кримінального законодавства, а також подальші його зміни і доповнення, вимагають переосмислення поняття кримінальної відповідальності, законодавчого його закріплення, чіткого розмежування підстав і порядку виникнення, звільнення, реалізації в різних формах і видах.

Багаторічний світовий і вітчизняний досвід формування і розвитку інституту кримінальної відповідальності увібрав у себе багато позитивних положень, закріплених до КК України, який, зокрема, містить десятий розділ, присвячений покаранню та його видам, одинадцятий розділ, присвячений правилам призначення покарання, дванадцятий розділ, присвячений звільненню від покарання та його відбування.

Разом з тим, до теперішнього часу немає законодавчого закріплення самого поняття кримінальної відповідальності, діють спірні і суперечливі підходи, що визначають різні форми її реалізації, підстави звільнення від покарання та його відбування.

Концептуально в юридичній науці інститут кримінальної відповідальності, на якому базується все кримінальне право, комплексно і повно до теперішнього часу не досліджений, в учбовій літературі всесторонньо не освітлюється, понятійно-категоріальний апарат кримінальної відповідальності всебічно і системно не розроблений. Деякі принципові питання інституту кримінальної відповідальності не знаходять єдиного тлумачення. Інші залишаються нерозробленими або дискусійними. У розумінні третіх (особливо це стосується понятійно-категоріального апарату кримінальної відповідальності) панує таке різноманіття поглядів, що їх наукова цінність і практична значимість зводиться до нуля. Юридична наука у вирішенні проблеми кримінальної відповідальності, - як зазначає Р.І. Міхєєв, - знаходиться в хвості законодавця, замість того, щоб випереджати його рішення своїми конструктивними науково-практичними розробками на перспективу законотворчої діяльності [1, с. 44].

Дійсно, кримінальна відповідальність - центральна категорія кримінального права, яка має не тільки важливе методологічне, але й велике наукове і практичне значення. По суті кримінальне право - є право застосування і реалізації кримінальної відповідальності в порядку, формах і за правовими підставами, що передбачені в кримінальному законодавстві.

Кримінальна відповідальність стала предметом дискусій в спеціальній літературі з середини 50-х років минулого століття. Початок обговорення проблеми відповідальності в кримінальному праві був покладений Б.С. Утевським в рамках дискусії про підстави кримінальної відповідальності. З цього ж часу в учбовій юридичній літературі також стали розглядати питання про кримінальну відповідальність. Лише після ухвалення в 1958 р. Основ кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік кримінальна відповідальність стає самостійним предметом вивчення в курсі кримінального права, тоді як раніше підручники з кримінального права питання кримінальної відповідальності не зачіпали, обмежувалися в основному аналізом суті, юридичної природи і політичного значення кримінального покарання [2;3; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**;

Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Серед величезної кількості існуючих поглядів на розуміння сутності й змісту кримінальної відповідальності можна виділити декілька основних. Кримінальну відповідальність розуміють як обов'язок особи, яка вчинила злочин, понести покарання, яке пов’язане з обмеженнями особистого або майнового характеру. У 60-ті роки XX сторіччя ця точка зору була переважною. Не втратила вона свого значення і сьогодні, оскільки її прихильниками залишається ряд сучасних дослідників.

Кримінальну відповідальність розглядають і як реальне застосування кримінально-правових санкцій. Існує група науковців, які під кримінальною відповідальністю розуміють зазначену у вироку суду негативну оцінку суспільно небезпечного діяння і осуд особи, яка його вчинила.

На думку Н.О. Лопашенко, кримінальна відповідальність являє собою, по-перше, реакцію держави на вчинення особою злочину, яка виражається у негативній оцінці подібної поведінки, по-друге, у покладанні на особу обов’язку підлягти кримінально-правового впливу у встановлених законом формах, і, по-третє, у зазнаванні особою вказаного впливу. При цьому негативна оцінка вчинення особою злочину є завжди; покладання обов’язку підлягти кримінально-правовому впливу – у більшості випадків; реальне зазнавання такого впливу – у більшості випадків. Кількісне неспівпадіння різних елементів кримінальної відповідальності пояснюється тим, що законом передбачена можливість осуду особи без призначення покарання. Таким чином, у кримінальній відповідальності мають місце зовнішні щодо ставлення до особи (негативна державна оцінка і примус) і вимушені особистісні (зазнавання особою, яка вчинила злочин, кримінально-правового впливу, забезпеченого силою державного примусу) наслідки факту вчинення конкретною особою суспільно небезпечного діяння, що є злочинним [4, с. 82].

Більшість думок заслуговують на увагу, але вони підкреслюють лише основні риси кримінальної відповідальності. Ми розділяємо думки тих науковців, які критикують позицію, згідно з якою кримінальна відповідальність визначається через категорію «обов’язок». Особа може бути довгий час зобов'язаною, але не зазнати в кінцевому результаті відповідальності. Обов’язок особи відповідати за вчинене суспільно

небезпечне діяння – це ще не відповідальність. Надто вузьким є визначення кримінальної відповідальності лише як санкції за вчинення злочину тому, що зводить відповідальність до однієї із форм її реалізації – покарання. Безумовно, кримінальна відповідальність і покарання мають спільні риси, але вони не тотожні, кримінальна відповідальність – категорія більш широка, аніж покарання. Кримінальна відповідальність, як правило, реалізується в покаранні особи, яка вчинила злочинне діяння, але вона може бути реалізована і без покарання, в самому акті винесення обвинувального вироку. Про це свідчить зокрема, положення ч. 4 і 5 ст. 74 КК України.

Важко погодитися і з думкою представників позиції ототожнення кримінальної відповідальності з кримінально-правовими відносинами, оскільки останні є значно ширшими від відповідальності за своїм змістом. А.І. Рарог з цього приводу зазначає, що кримінальна відповідальність може існувати і реалізуватися тільки в рамках кримінально-правового відношення. Це визнається практично всіма науковцями. Проте співвідношення між кримінальною відповідальністю та кримінально-правовим відношенням розуміється по-різному [5, с. 39].

У теорії кримінального права також існує думка, що кримінальну відповідальність доцільно розглядати в двох аспектах: 1) "перспективному" (позитивному), під яким розуміється усвідомлене дотримання вимог кримінального закону; та 2) "ретроспективному" (негативному), що означає державну репресію стосовно особи, яка вчинила злочин.

Далі, кримінальна відповідальність, індивідуалізована судом, здійснюється в межах кримінально-правових відносин. Ці відносини виникають з моменту вчинення особою злочину. На цьому етапі виконавча влада здійснює кримінальне переслідування цієї особи в рамках кримінально-процесуальних відносин. Суд в обвинувальному вироку констатує, що дана особа дійсно вчинила певний злочин, і індивідуалізує їй кримінальну відповідальність у порядку, визначеному вище. Така індивідуалізація здійснюється в рамках кримінального правовідношення в порядку, встановленому нормами кримінально-процесуального права. Індивідуалізація визнається завершеною з дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду. У визначеному вигляді вона існує до дня звернення цього вироку до виконання.

Відзначимо, що вказані погляди, без сумніву, є актуальними і з позицій їх майбутньої правової регламентації у вітчизняному

кримінальному законодавстві. Відтак, враховуючи доктринальний досвід у цьому аспекті російських науковців, а так само сучасні вітчизняні наукові розробки з цієї проблематики, візьмемо на себе сміливість de lege ferenda сформулювати наступний варіант теоретичної моделі кримінально-правової норми, що закріплює поняття та цілі кримінальної відповідальності.

«Стаття … Поняття кримінальної відповідальності та її мета

1. Кримінальна відповідальність – це вимушене зазнавання особою, яка вчинила злочин, державного осуду, а також передбачених кримінальним законом обмежень особистого, майнового чи іншого характеру, які визначаються обвинувальним вироком суду і покладаються на винного спеціальними органами держави.

2. Метою кримінальної відповідальності є захист прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України, забезпечення миру і безпеки людства від злочинних посягань».

Список використаних джерел:

1. Михеев Р.И. Дискуссия о понятии, принципах, целях и видах юридической ответственности и наказания еще не окончена и в законе не решена [Текст]: мат. XXXVIII научн. конф. ДВГУ // Актуальные проблемы юридической науки и практики в условиях становления в России правового го¬сударства. Владивосток, 1997. - С. 43-47.

2. Соловій Я.І. Межі кримінальної відповідальності [Текст]: Автореф. дисс. … канд. юрид. наук: 12.00.08 / Я.І. Соловій, Національна академія внутрішніх справ України. – Київ, 2004. – 16 с.

3. Уголовное право УССР. Общая часть [Текст]: учебник / Под ред. В.В. Сташиса, А.Ш. Якупова. – К.: «Вища школа», 1984. – 384 с.

4. Лопашенко Н.А. Введение в уголовное право [Текст]: учеб. пособ. / Н.А. Лопашенко. – М.: «Волтерс Клувер», 2009. – 224 с.

5. Уголовное право Российской Федерации. Общая часть: учебник для юрид. вузов / С.В. Афиногенов, Л.Д. Ермакова, Б.В. Здравомыслов и др.; отв. ред. Б.В. Здравомыслов. М.: «Юристъ», 1996. 509 с.

Михайличенко Катерина Валентинівна,
Сумський НДЕКЦ МВС України,
м. Суми, Україна

НЕПРОЦЕСУАЛЬНІ ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У СУДОВО-ЕКСПЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна наука та процесуальна регламентація норм кримінально-процесуального законодавства визначають досить широку сферу використання непроцесуальних форм судово-експертної діяльності при розслідуванні кримінальних справ та розкритті злочинів. Існує визначена послідовність здійснення непроцесуальних форм судово-експертної діяльності: експертна ініціатива, експертне прогнозування, експертна профілактика. Зазначимо, що елементи цієї послідовності взаємозумовлені і взаємопов'язані, тобто знаходяться у прямих та зворотних зв'язках у рамках досягнення єдиного результату.

Експертна ініціатива – це активна діяльність експерта, не передбачена експертним завданням, що спирається на спеціальні знання в науці, техніці, мистецтві та інших сферах діяльності, а також професійний досвід шляхом проведення експертиз та здійснення прогнозування, профілактики, формування, ведення, автоматизації та використання криміналістичних обліків, криміналістичних довідкових колекцій, спрямована на встановлення нових обставин кримінальної справи.

Експертна ініціатива є початковим етапом діяльності судових експертів щодо запобігання злочинам, який завжди передбачає активну діяльність її суб'єктів. Ініціатива може бути виявлена судовим експертом лише за наявності певних умов:

– експерту необхідне внутрішнє спонукання до нових форм діяльності, він повинен мати здатність до самостійних активних дій;

– експерт повинен вивчити всі сторони, властивості, ознаки об'єктів, що досліджуються, виявити ті з них, пов'язані з іншими обставинами, невідомими для органів кримінального переслідування та суду;

– експерт повинен вийти за межі поставлених перед ним питань, а встановлені ним обставини мають містити нову інформацію;

– експерт повинен мати достатній рівень професійної підготовки та досвід роботи з даним видам досліджень, оскільки саме ці якості сприяють виявленню ініціативи;

– на підставі дослідження нововиявлених фактів експерт повинен спрогнозувати можливість скоєння нових злочинів та виявити ті ознаки у досліджуваних об’єктах, які можуть цьому сприяти [2].

Прогнозуюча стадія – цілеспрямована діяльність з формування експертного прогнозу, що включає прогнозну ретроспекцію, прогнозний діагноз, проспекцію, побудову прогнозної моделі, експеримент, розробку прогнозного варіанту та прогнозної альтернативи, верифікацію прогнозу, його коригування та синтез прогнозів (у разі моделювання кількох прогнозних моделей з метою подальшого синтезування та отримання комплексного результату).

Зазначимо, що в даний час науково обґрунтованою методикою експертного прогнозування з розкриттям методологічно значущих її елементів та його змісту не існує. З урахуванням науково-правових положень теорія експертного прогнозування має допомогти вирішити такі завдання:

– розробка прийомів та методів виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів з урахуванням криміналістичних особливостей;

– виявлення об’єктів профілактичного впливу в рамках експертної діяльності;

– встановлення певного комплексу найбільш діючих профілактичних заходів;

– розробка профілактичних заходів спеціального профілактичного характеру [3].

Для успішного вирішення вищеназваних завдань суб’єкт експертного прогнозування, на наш погляд, має бути наділений певною компетенцією щодо виконання системи певних дій. Крім професійної компетенції, судово-експертна діяльність має бути забезпечена науково-технічними засобами та володіти методами, що дозволяють здійснювати прогнозування, виявляючи експертну ініціативу, на рівні, що відповідає рівню розвитку злочинного світу. У зв’язку з цим експерт повинен мати можливість ознайомлення з технічною та іншою документацією з того

чи іншого об’єкта експертного дослідження, використання розроблених спеціально, з метою прогнозування, баз даних, які обумовлені як виробничими, технологічними, і криміналістичними ознаками і властивостями тощо.

Основними засадами організації профілактичної діяльності експертно-криміналістичних підрозділів є:

– плановість;

– забезпечення контролю за здійсненням профілактичних заходів;

– налагодження взаємодії експертно-криміналістичних підрозділів із слідчими та оперативними службами під час здійснення профілактичної діяльності;

– доцільність та прийнятність (насамперед з економічної точки зору) профілактичних рекомендацій та додатків [2].

Профілактична експертна діяльність в даний час здійснюється у процесуальній та непроцесуальні форми. Для непроцесуальної форми експертної профілактики характерні такі види:

– узагальнення та аналіз експертної практики;

– довідково-консультаційна діяльність;

– вивчення та узагальнення практики застосування криміналістичних засобів та методів;

– участь у правовій пропаганді;

– проведення теоретичних та експериментальних досліджень;

– участь у профілактичних заходах;

– проведення занять із посадовими особами відповідних міністерств, відомств з метою навчання способів розпізнавання протиправних фактів [1].

Таким чином, розробляючи питання профілактичного характеру судово-експертної діяльності, необхідно враховувати теоретичні положення експертного прогнозування та ініціативи як одні з найважливіших форм непроцесуальної діяльності експерта криміналіста.

Список використаних джерел:

1. Лозовий А. І. Проблеми нормативно-правового регулювання судово-експертної діяльності у кримінальному процесі України. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2020. № 11. С. 74–84.

2. Закон України про судову експертизу. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text

3. Ткаченко Н. М. Використання спеціальних знань відповідно до нового Кримінального процесуального кодексу України. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0003323-13.

Ропицька Наталія Вікторівна,
головний судовий експерт
сектору товарознавчих та гемологічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності Сумського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, м. Суми, Україна

ТОВАРОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА В СУДОВО-ЕКСПЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Судова експертиза - це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об’єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1].

Судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених Законом України «Про судову експертизу» [1].

До державних спеціалізованих установ належать:

науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України;

науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров’я України;

експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України [1].

Виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз [1].

Підставою проведення судової експертизи є відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою - якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб [1].

Упродовж останніх років, а особливо після масштабного вторгнення рф на територію України органи досудового розслідування відчувають гостру потребу в застосуванні спеціальних знань в області товарознавства.

Отже, одним із основних видів судових експертиз є Товарознавча експертиза за експертною спеціальністю 12.1 «Визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів».

Товарознавча експертиза – це процес дослідження експертом різноманітних товарів, сировини, машин та обладнання з метою їх ідентифікації та визначення найменування, призначення, властивостей, відповідності нормативним документам, зразкам з метою встановлення фактичних даних, які мають значення для справи.

Предметом експертизи є фактичні дані щодо об'єктів дослідження товарознавчої експертизи, що зазвичай викладені у документації (контрактах з додатками (специфікації, додаткові угодами); транспортні документи; розрахункові документи; товаросупровідні документи; нормативна документація; технічна або технологічна документація; зразок-еталон або його дублікат), які надають інформацію щодо об'єктів товарознавчої експертизи.

Головними завданнями товарознавчої експертизи є:

визначення вартості товарної продукції;

визначення належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері;

визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Українського класифікатора товарів зовнішньої економічної діяльності;

визначення змін показників якості товарної продукції;

установлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника [2].

Для вирішення перерахованих завдань при призначенні судової товарознавчої експертизи можуть бути поставлені такі запитання:

1. Яка вартість об’єктів дослідження на території України (із зазначенням дати, на яку необхідно провести оцінку)?

2. Яка вартість об’єктів дослідження при перетині митного кордону України (із зазначенням дати, на яку необхідно провести оцінку)?

3. Яке найменування та призначення товарів?

4. Чи відповідають маркувальні дані дійсним товарним характеристикам товару?

5. Чи відповідає якість виробу вимогам стандартів, технічних умов, наданим зразкам за органолептичними показниками?

6. Які дефекти має конкретний товар? Чи є ці дефекти істотними? Чи можлива реалізація (експлуатація) товару за наявності виявлених дефектів?

7. Які умови приймання, зберігання та відпуску товару?

8. Чи відповідає маркування та пакування товару вимогам нормативно-технічної документації або зразкам?

9. Яким підприємством і коли виготовлено товар (за умови наявності маркувальної інформації або відповідних супровідних документів)?

10. Яким характеристикам відповідає товар згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності?

11. Який розмір матеріальної шкоди, заподіяної власнику майна внаслідок пошкодження цього майна (при пожежі, залитті тощо)?

12. Яка ринкова вартість зерна (зернобобових культур) станом на дату укладення контракту (на поточну дату) з урахуванням його якісних показників? [2].

У документі про призначення експертизи (залучення експерта) слід зазначити суть позовних вимог або обставини кримінального провадження, за яким призначено експертизу.

Разом з документом про призначення експертизи (залучення експерта) експерту надається об'єкт дослідження. Громіздкі предмети досліджуються за місцезнаходженням. Якщо доступ до об'єктів обмежений, то орган (особа), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), зобов'язаний(а) забезпечити експерту можливість їх

огляду. Огляд за потреби проводиться у присутності сторін у справі (інших зацікавлених осіб) [2].

Об'єкти дослідження направляються експерту в упаковці, що забезпечує їх збереження [2].

Якщо перед експертом поставлено питання про вартість товару (майна), орган (особа), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), як правило, зазначає, станом на який час належить вирішувати поставлене питання [2].

На експертизу може бути поставлене питання про вартість відсутнього товару (майна). У таких випадках у документі про призначення експертизи (залучення експерта) зазначається про відсутність об'єкта та вказуються матеріали справи, на підставі яких повинна проводитись експертиза (рахунки, товарно-транспортні накладні, описи в позовних заявах, протоколах допиту потерпілих тощо) [2].

Після проведення необхідних досліджень експерт, складає висновок експерта.

Висновок експерта - це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи [3].

Підсумовуючи викладене, бачимо, що сфера використання можливостей судової товарознавчої експертизи досить широка. Успіх розслідування і судового розгляду багато в чому залежить від того, настільки повно вдалося використати можливості судової товарознавчої експертизи. Специфічність експертної діяльності полягає в тому, що цей процес включає як науковий, так і практичний аспекти знання. Хід експертного дослідження є важливим для правильного вирішення поставленого перед експертом завдання. Цей процес ґрунтується як на знанні загальних законів, категорій і специфічних особливостей віддзеркалення матеріального світу, так і на вузькопрофесійних знаннях досвідченої особи, використовуваних в процесі експертного дослідження.

Список використаних джерел:

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text

2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства Юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. Дата оновлення: 07.03.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 28.04.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

Ткачов Ігор Анатолійович,
завідувач сектору трасологічних досліджень відділу криміналістичних видів досліджень Сумського НДЕКЦ МВС, м. Суми, Україна

ОКРЕМІ ВИРОБНИЧІ ОЗНАКИ ПІДОШОВ ВЗУТТЯ

У тезах встановлено та оцінено окремі (ідентифікаційні) трасологічні ознаки у підошвах, виготовлених різними виробничими способами. Розглянуто закономірності виникнення виробничих ознак у підошвах взуття з клеєвим методом кріплення, лиття та методом вулканізації.

У процесі виготовлення, експлуатації та ремонту взуття на його поверхні утворюються особливості, що характеризують зовнішню будову підошви або верху. Класифікуючи ознаки взуття, їх можна розділити на ознаки виробничого походження, ознаки експлуатації й ремонту [1, с. 99]. Із погляду ідентифікаційної значимості названі групи ознак поділяються на загальні і окремі. Загальні ознаки:

1) будова підошви (суцільна без каблука, з окремим каблуком, з окремим каблуком і підметкою) та її малюнок;

2) форма підошви та її малюнок;

3) розмір підошви та її малюнку;

4) розміщення та взаєморозміщення елементів, що утворюють малюнок.

Окремі ознаки можуть виникати в процесі виготовлення взуття, його носіння й ремонту.

У зв'язку з тим, що технології виробництва взуття постійно зазнають змін та удосконалюються, це безпосередньо впливає на можливості ідентифікації взуття за допомогою ознак виробничого походження, а тому заслуговує більш детального розгляду.

На сьогодні виробники взуття використовують різноманітні технології для виготовлення підошов [2, с. 92]. Під час виробництва на фабриці взуття може набувати окрім загальних ознак, ще й окремих, які мають різну ідентифікаційну значимість. Дані ознаки слід розділяти на декілька груп, залежно від способу виготовлення та кріплення підошов.

1. Ознаки низу підошви взуття з клейовим методом кріплення.

При клейовому методі кріплення на ходовій поверхні підошви не виникає будь-яких додаткових ідентифікаційних ознак, але в подальшому при фрезеруванні підошов, на ходовій поверхні, дотичній безпосередньо до зовнішнього контуру, з'являються особливості у вигляді випадкових обривків деталей малюнка. Таким чином, за наявності збігу ознак, які локалізовані, принаймні, на 2-3 різних ділянках по контуру підошви, може бути наданий позитивний висновок про наявність тотожності.

2. Ознаки гумового низу підошви взуття, прикріпленого методом гарячої вулканізації.

Суть даного методу полягає в тому, що невулканізована гумова суміш у вигляді заготовок, вирізаних по формі підошви, поміщається в спеціальну прес-форму, камера якої має конфігурацію низу підошви. Верх взуття надягається на металеву колодку пресу та закриває прес-форму. У прес-формі під тиском та при достатньо високій температурі гумова суміш формується, припресовується до верху взуття та вулканізується.

При правильному веденні технологічного процесу вулканізації, гумовий низ взуття, виготовлений в одній і тій же прес-формі, набуває лише групових ознак, притаманних конкретній прес-формі, в якій відбувається вулканізація.

Однак, слід зауважити, що при вулканізації низу взуття можуть виникати такі дефекти як: недопресування, яке є наслідком недостатньої товщини та неправильної форми заготовок, низької пластичності гумових сумішей; раковини та зморшки, що виникають при не-задовільній підготовці верха взуття до вулканізації. При надмірній

пластичності сумішей вм'ятини на поверхні підошви можуть виникати в результаті тиску повітря, що зібрався між заготовкою гумової суміші та пуансоном.

Слід звернути увагу, що ознаками, які свідчать про гарячий метод вулканізації є:

- наявність на торцях носка та задника каблука вертикальних рельєфних полос, що виникають у місцях з'єднання півматриць прес-форм;
- наявність на проміжній частині підошви фабричного клейма заводу виробника.

3. Ознаки низу підошви взуття, виготовленого методом лиття.

При виготовленні низу взуття методом лиття застосовують гранульований пластикат полівінілхлориду, що являє собою суміші полівінілхлоридної суспензійної смоли з пластифікатором, стабілізаторами та пігментами. Метод рідкого формування дозволяє виготовити на взутті еластичний пористий низ із поліуретану.

Пластикат повинен володіти високими ливарними властивостями, високою термостабільністю, здатністю давати еластичний, морозостійкий та зносостійкий низ із хорошим адгезійними властивостями до деталей заготовок. Підошва, виготовлена за даною технологією, дозволяє отримати пористу поверхню. Для цього до складу пластикату додають пороутворювач. Також для отримання пористого низу на обладнанні установлюють пристрій «пороматик», за допомогою якого вприск суміші відбувається при піднятому пуансоні, який перекрива частину об'єму прес-форми. По закінченню заповнення прес-форми і відключення ливарного вузла пуансон опускається в крайнє нижнє положення, відкриваючи весь об'єм прес-форми. Під внутрішнім тиском газів суміш збільшується в об'ємі та становиться пористою. У результаті цього на поверхні підошви утворюється пориста індивідуальна структура у вигляді дрібноструктурних елементів. Окрім цього, при застосуванні даної технології можуть утворюватись заглиблення у вигляді раковин, що виникають унаслідок потрапляння пухирців повітря в прес-форму, що також є індивідуальною ознакою підошви взуття.

Таким чином, розуміння сучасних процесів виготовлення взуття дає змогу виявити окремі виробничі ознаки та правильно визначити їх ідентифікаційну значимість.

Список використаних джерел:

1. Грановський Г. Л. Основи трасології. Особлива частина. ВНДІ СРСР, 1974. С. 99-100.

2. Пророков І. І. Криміналістична експертиза слідів. Навчальний посібник для вузів МВС СРСР. Волгоград, 1980. С. 92-93.

СЕКЦІЯ 8.
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Божкова В.В., Білуха М.А.,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка,
м. Суми, Україна

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ФОРМИ ДИСТРИБУЦІЇ НА СПОЖИВЧОМУ РИНКУ

Рішення багатьох економічних проблем вимагає впровадження нових підходів, одним з яких є франчайзинг. Можна стверджувати, що франчайзинг, як інноваційна форма дистрибуції, в даний час дозволяє підвищити ефективність малого бізнесу. Якщо подивитися на динаміку зростання кількості франчайзерів в Україні (рис. 1), можна помітити, що франчайзинг поки що все ще набирає обертів.



Рис. 1 – Динаміка кількості франчайзерів в Україні [1]

Слід зазначити, що українські підприємці поки що недостатньо обізнані про всі можливості франчайзингу, а зростання франчайзингу можливе за умови стабільного розвитку економіки та традиційного бізнесу. Зрозуміло, карантин і криза позначилися. Але, як свідчить міжнародний досвід, коли трапляються кризи, франчайзинг зростає [1].

Сьогодні, на нашу думку, франчайзинг в Україні не набув широкого поширення, хоча потенційні можливості його впровадження досить широкі. Основні проблеми стримування розвитку франчайзингу в нашій країні можна класифікувати з причин їх виникнення [2-5]:

1. Фінансові проблеми. Якщо підприємець не розуміє, що у бізнес потрібно інвестувати, щоб він швидше окупився і почав приносити прибуток, то йому треба довго навчатись. Ключова помилка, через яку закривається переважна більшість бізнесів відкритих по франшизі – це відсутність чи недостатнє вкладення коштів власником купленого бізнесу. Людина впадає в депресію, їй шкода коштів і часу, вона вже не хоче займатися тією справою, яку недавно купила, вона перестає її розвивати, і це згубно впливає на результат.

2. Економічні проблеми. Франчайзинг - економічний інструмент, і для його впровадження необхідні відповідні економічні передумови, які в Україні не сформувалися або взагалі, або частково: нестабільність розвитку економіки України; відсутність у більшості підприємців – потенційних франчайзі - необхідного стартового капіталу для входження до франчайзингової системи; складність отримання кредитів для створення стартового капіталу.

3. Організаційно-правові проблеми. В Україні стримування розвитку франчайзингу відбувається насамперед у правовій сфері, перш за все пов’язаній з недосконалістю законодавчої бази, несумлінним ставленням до виконання договірних зобов'язань і чужої інтелектуальної власності, що ускладнює використання франчайзингу у вітчизняній економіці.

4. Соціально-психологічні проблеми. До них можна віднести: відсутність вітчизняного досвіду та високий ризик ведення ділової активності суб'єктів франчайзингової системи - франчайзера і франчайзі; відсутність належної поваги до інтелектуальної власності; небезпека втрати франчайзі самостійності та «обличчя» підприємця та менеджера. Ще одна не менш важлива проблема, що впливає на роботу підприємства відкритого за франшизою - це грубе втручання нового власника в маркетинг працюючої системи бізнесу. Керівник додає управління бізнесом свій життєвий досвід, своє бачення в прописану модель організації бізнесу. Тут треба розуміти одну просту річ,

що життєвий досвід у цій моделі бізнесу не застосовується. Особливе місце серед проблем франчайзингу займає освіта як механізм вирішення соціально-психологічних проблем. Ця проблема викликана слабкою підготовкою представників малого бізнесу в сфері франчайзингу.

5. Низький рівень сервісних послуг. Хоча в інструкції купленої франшизи на випадок функціонування бізнесу прописані стандарти для створення сервісу. Сказано також, що у головному офісі компанії є відповідальна людина, до якої можна звернутися за допомогою та консультацією, як створити сервіс для своїх клієнтів. Але дуже часто це ігнорується через економію коштів.

6. Передача власником з перших днів управління бізнесом на персонал. Слід пам'ятати, що навіть якщо набраний персонал є відмінними фахівцями, це не означає, що вони колись працювали саме за цією методикою. І тільки переконавшись, що всі інструкції виконуються постійно, можна розподілити обов'язки кожному працівнику і поставити відповідальну особу контролювати роботу персоналу.

Підсумовуючи проблеми франчайзингу, слід зазначити, що франчайзинг має широкі перспективні можливості для розвитку в Україні. Проте для їх реалізації необхідно створити певні умови.

Список використаних джерел:

1. Козачук М. На всьому готовому: як в Україні розвивається ринок франчайзингу (+інфографіка) Джерело: https://rau.ua/novyni/ukrayini-rynok-franchajzyngu/. RAU. 2021. URL : https://rau.ua/ru/news/ukrayne-rynok-franchajzynga/ (дата звернення 05.10.2022).

2. Мальованчук О.С. Проблеми та перспективи розвитку франчайзингу в Україні. *Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, наукова конференція* URL: http://intkonf.org/malovanchuk-os-problemi-ta-perspektivi-rozvitku-franchayzingu-v-ukrayini/ (дата звернення 05.10.2022).

3. Круглянко А.В., Цибух А.О. Проблеми та перспективи розвитку франчайзингу в Україні. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки.* 2011. Вип. III (43). С.186-188.

4. Казакова Л.О., Повханич А.Ю. Франчайзинг в Україні: особливості та перспективи розвитку. *Бізнес-навігатор.* URL: http://business-navigator.ks.ua/journals/2018/48_2018/13.pdf.

5. Топ-10 франшиз, що працюють на ринку України. URL : https://infomagaz.xyz/top-10-franshiz-rabotayuschih-na-rynke-ukrainy/ (дата звернення 05.10.2022).

Галина Ковтун,
старший викладач кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Державне регулювання регіонального розвитку знаходиться у тісному взаємозв'язку з регіональною політикою і є її конструктивно-змістовним виразом. З іншого боку, регулювання розвитку регіонів як системна багатоаспектна динамічна функція держави повинно сконцентровано у формі державної регіональної політики, цілі, принципи, об'єкти та суб'єкти, зміст якої чітко фіксуються у відповідних нормативних актах держави та реалізовуються державними органами [1, с. 359].

Розбудова національної економічної системи в Україні за часів незалежності супроводжувалася низкою негативних рішень у суспільно-політичній і гуманітарній сферах і під політичним і військовим впливом з боку Російської Федерації набув характеру регіонального сепаратизму в регіонах Сходу та Півдня України. Нагромаджені суперечності у відносинах між центром і регіонами сформували сприятливе підґрунтя для поширення тенденцій регіонального сепаратизму навесні 2014 р., що й призвело до війни. Тому в Україні розробка ефективної державної регіональної політики є нагальною потребою. Ця політика повинна сформувати сприятливі умови для забезпечення соціальної та економічної єдності держави, динамічного збалансованого розвитку регіонів, підвищення рівня та якості життя людини.

Сучасні реалії економічних і соціальних процесів, що відбуваються на регіональному рівні, вимагають від вітчизняних науковців переосмислення моделі регіональної політики у теоретичному аспекті й у формуванні нових поглядів на зміст регіональної проблематики сьогодення.

Державна політика регіонального розвитку в Україні протягом останніх років зазнала суттєвих змін, які супроводжувалися реформами спрямованими на реалізацію певних пріоритетів економіки країни, зміцнення демократичних основ її розвитку та розв'язання соціально-економічних проблем окремих регіонів.

В Україні, починаючи з 2000 р., сформована державна політика регіонального розвитку, в основу якої закладені принципи, що передбачають надання широких повноважень органам місцевого самоврядування в управлінні ресурсами на їх територіях; підвищення їх відповідальності за раціональне використання ресурсів; поглиблення процесів демократизації у відносинах між суб'єктами господарювання, між ними та державними й регіональними органами влади. Державна політика регіонального розвитку в Україні націлена на:

− створення умов для збалансованого розвитку регіонів;

− забезпечення розвитку регіонів у єдиному політичному, економічному, правовому, інформаційному, культурному просторі;

− ефективне використання ресурсного потенціалу регіонів з урахуванням їх географічних, природних, історичних, економічних, екологічних, демографічних та інших особливостей, включаючи етнічні та культурні традиції;

− підвищення конкурентоспроможності регіонів.

У цей період розробляється і приймається низка нормативно-правових актів установчого змісту та програмних документів з формування та реалізації державної регіональної політики, зокрема: Концепція та План заходів реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні; стратегічні документи: Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року та Стратегія сталого розвитку «Україна–2020», Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки інші нормативні акти. Однак, прийняття цих документів не розв'язало проблем регіонального розвитку. Так, планом заходів на 2018–2020 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року було заплановано 32 заходи, з яких 21 – виконано, а 11 знаходяться у стадії виконання [2].

В Україні реалізація Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року забезпечила виконання наступних завдань та заходів:

– запроваджено європейський підхід смарт-спеціалізації у стратегічне планування регіонального розвитку (у 2019 році в регіонах проводилася робота з підготовки проектів регіональних стратегій розвитку на наступний плановий період до 2027 року на засадах смарт-спеціалізації, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку в рамках зазначених стратегій окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні);

– впроваджені та реалізуються нові механізми підтримки підприємництва (запроваджена програма фінансової державної підтримки бізнесу «Доступні кредити: 5–7–9%». Завдання програми – посилення конкурентоспроможності українського мікро та малого бізнесу, створення нових робочих місць, повернення трудових мігрантів. За попередніми розрахунками програма сприятиме створенню понад 90 тис. робочих місць);

– на законодавчому рівні врегульовано питання концесійної діяльності (реформовано законодавство України у сфері державно-приватного партнерства, включаючи концесійне. Зміни дали можливість забезпечити системний підхід до врегулювання відносин залучення приватного бізнесу до реалізації проектів, що здійснюються на умовах державно-приватного партнерства, в усіх сферах господарської діяльності.);

– реалізовано проекти в рамках Державної програми транскордонного співробітництва (із 25 проектів Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки не реалізовано 15 проектів, у стадії реалізації знаходиться 8 проектів та повністю реалізовано лише 2 проекти. Основною проблемою для реалізації 60 % проектів транскордонного співробітництва стала відсутність фінансування);

– забезпечено реалізацію Стратегії ЄС для Дунайського регіону та Дунайської транснаціональної програми (спрямована на забезпечення інфраструктурного, екологічного, соціально-економічного та інституційного розвитку Дунайського регіону (українська частина: Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська та Чернівецька області);

– забезпечено залучення України до нової макрорегіональної Стратегії ЄС для Карпатського регіону (узгоджено дорожню карту для

координації подальших спільних дій країн Карпатського регіону на шляху до впровадження макрорегіональної Стратегії ЄС для Карпатського регіону);

– забезпечено підвищення рівня обізнаності населення щодо цінностей територій та об'єктів природно-заповідного фонду і залучення населення до управління ними (проводяться заходи з екологічної освітньо-виховної діяльності. Для ефективного здійснення екоосвітньої та рекреаційної діяльності в установах природно-заповідного фонду створюється і розвивається відповідна інфраструктура: 11 музеїв та 23 музейні кімнати, 31 екоосвітні та візит-центри, 58 екоосвітні (зелені) класи, 463 рекреаційні зони);

– створюються умови для розвитку туристичної галузі та підвищення якості надання послуг у цій сфері (відбувається процес інтеграції національної туристичної сфери в туристичний простір ЄС, розвиток конкуренції на ринку туристичних послуг, підвищення якості надання туристичних послуг);

– схвалено Державну програму транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки (визначено цілі, напрямки та завдання транскордонного співробітництва українських регіонів із сусідніми державами) [2].

І на сьогодні залишаються невирішеними такі проблеми регіонального розвитку, як [3]:

– поглиблення соціально-економічної диференціації регіонів за показниками валового регіонального продукту, доходу місцевих бюджетів, доходів населення тощо;

– посилення концентрації економічного простору та розширення ареалів депресивності, що пов'язано з концентруванням фінансових ресурсів у центрах розвитку (зокрема великих містах) та їх «перелив» через банківську систему з менш багатих регіонів до більш багатих;

– підвищення рівня внутрішньо регіональної диференціації (наявність загрозливих тенденцій щодо розселення внаслідок деградації сільських поселень та посилення розриву між міськими та сільськими територіями, що призводить до збільшення кількості дотаційних сільських і селищних територіальних громад);

– дезінтеграція національного економічного простору та неефективність функціонування внутрішнього ринку країни;

– наростання соціальної напруги в суспільстві, спричинене активізацією процесів вимушеної міжрегіональної міграції, дезінтегрованністю гуманітарного, зокрема інформаційного, простору держави;

– низька інтенсивність інтеграційних процесів при формуванні внутрішнього ринку країни.

З метою визначення цілей державної регіональної політики та основних завдань центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування на 2021–2027 роки Мінрегіоном розроблено та затверджено Урядом Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки.

У Стратегії визначено тенденції та основні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів в контексті загальнодержавних викликів, виділено 3 стратегічні цілі регіонального розвитку:

– формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах;

– підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів;

– розбудова ефективного багаторівневого врядування.

З ухваленням Стратегії було започатковано інтегрований підхід до формування та реалізації державної регіональної політики, суть якого полягає у поєднанні трьох складових: секторальної (галузевої), територіальної (просторової) та управлінської, поєднання яких має синергетичний характер.

Отже, державна політика регіонального розвитку в сучасному суспільстві повинна забезпечуватися управлінськими, організаційними та технологічними засобами у відповідності до регіональних особливостей, що сприятиме підвищенню ефективності сучасної системи реалізації державної політики на різних етапах розвитку регіону.

Список використаних джерел

1. Керецман В. Ю. Державне регулювання розвитку регіонів України: теорія і практика: монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. 512 с.

2. Звіт про проведення моніторингу реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та виконання плану заходів з її реалізації на 2018-2020 роки у 2020 році. URL: https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/rezultati-realizatsiyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki/zvit-pro-provedennya-monitoryngu-realizacziyi-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvytku-na-period-do-2020-roku-ta-vykonannya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizacziyi-na-2018-2020-roky-u-2020-roczi/.

3. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні : наукова доповідь / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» ; наук. ред.: В. С. Кравців ; наук. координатор: С. Л. Шульц. Львів, 2015. 204 с.

4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України. № 695, 05 серпня 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text.

Лисий Вадим Вікторович,
аспірант Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, Україна

Іваній Олена Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ТА ПРОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Включення медіації у механізми соціального життя активно сприяє прискореному розвитку інститутів громадянського суспільства, де головною дійовою особою та суб'єктом процесів і відносин, що відбуваються у ньому, виступає людина з усією системою її потреб, інтересів і цінностей. Проте застосування інституту медіації в Україні явно буксує. Для більшості громадян її суть не зрозуміла, ще більше українців взагалі не знають про таке явище, як медіація. Слід зізнатися, що на сьогоднішній день закон про медіацію працює слабо. Хто і як має займатися популяризацією медіації, поки не зовсім зрозуміло. До цього активно підключається поки що лише юридична спільнота, проте медіація вимагає ширшого роз'яснення та впровадження.

На наш погляд, для ефективного розвитку процедур альтернативного врегулювання конфліктів вкрай важливим є залучення різних громадських інститутів, зокрема, громадських організацій, перед якими ставилися б наступні завдання:

- розробка та реалізація проектів, пов'язаних із розвитком інституту медіації у регіоні;

- взаємодія з навчальними закладами у сфері освіти щодо процедур примирення;

- взаємодія зі ЗМІ з питань застосування та популяризації медіації (у т.ч. ведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з громадянами та підприємцями через ЗМІ щодо переваг використання альтернативних способів вирішення правових конфліктів (медіації); створення постійних рубрик у газетах, журналах та передачах на ТБ);

- моніторинг та аналіз заходів, пов'язаних із впровадженням і розвитком медіації;

- моніторинг інформації про практику здійснення медіації; аналіз та узагальнення досвіду практичної діяльності посередників (медіаторів); оцінка діяльності за показниками (галузеві кількісні та якісні показники); виявлення проблем; пошук рішень;

- виявлення пов'язаних із розвитком медіації проблемних аспектів, розробка способів рішень (розробка програм підвищення кваліфікації, круглі столи, семінари тощо);

- сприяння науково-методичній діяльності у галузі медіації; залучення представників наукової спільноти для вироблення класифікацій та визначень з метою наукового розвитку медіації;

- створення та розміщення інформаційних стендів у приміщеннях судів загальної юрисдикції, органів із розгляду трудових спорів, великих адвокатських об'єднань, соціальних служб, центрів зайнятості населення, РАГСів, підприємницьких об'єднань тощо, а також створення відповідних сторінок на їхніх сайтах;

- організація та підтримка «Гарячих ліній» у формі консультацій щодо використання медіативних процедур (підготовка фахівців-консультантів, статистика питань);

- ведення реєстру професійних медіаторів та організацій, які здійснюють проведення процедури медіації на території регіону;

- здійснення правової освіти населення щодо медіації в інших формах.

На сьогоднішній день в Україні у цій сфері доволі активно й плідно діють такі громадські об'єднання фахівців, як: Національна асоціація медіаторів України [1], Асоціація сприяння самоорганізації населення, Інститут миру і порозуміння, Ліга Медіаторів України, Міжнародний Тренінговий Центр «Школа медіації», Український центр Ненасильницького спілкування і примирення «Простір Гідності», Центр медіації та діалогу, Центр права та посередництва [2]. Усі вони вчать розбудові механізмів публічної комунікації та громадської участі в розробці та прийнятті управлінських рішень, спеціалізуються на досягненні позитивних і стійких змін за допомогою діалогових та відновних практик [3].

Отже, громадські організації – це простір, де медіатори знаходять однодумців і плідно працюють над вирішенням конфліктів. Саме вони згуртовують всіх посередників та сприяють залученню нових осіб, які бажають розвивати навички медіатора, сприяють постійному підвищенню професіоналізму їхніх медіаторів: розробляють науково-практичний матеріал для навчання, проводять численні зустрічі та заходи, а також популяризують інститут медіації та його ефективність у всіх інститутах громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Національна асоціація медіаторів. URL: http://www.namu.com.ua/ua/

2. Хто є хто у сфері медіації. Довідник. URL: https://namu.com.ua/ua/downloads/Who_Is_Who_Mediation_and_Dialogue/WhoIsWho_Mediation_and-Dialogue-2021

3. Інститут миру і порозуміння. URL: https://safeschools.com.ua/pro-nas

Озерський Ігор Володимирович,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАНВО України, академік МКА, радник юстиції,
професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу
Чорноморського національного університету імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ЧИ ВІДМОВИ У НАДАННІ ПОСЛУГИ ДИСТАНЦІЙНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Для початку варто уточнити та нагадати термінологічні конструкції, котрі використовуються для позначення параметрів роботи психологів з дистанційного консультування, у нашому випадку психологічного. Слід зауважити, що п. 9 ч. 8 ст. 13 Закону України «Про соціальні послуги» (2019 р.) зобов'язує надавачів соціальних послуг суворо дотримуватися прийнятих державних стандартів соціальних послуг [1], зокрема Державного стандарту соціальної послуги консультування (2015 р.) [2]. Так, в п. 4 Розділу 1 «Державного стандарту соціальної послуги консультування» (далі «Держстандарт»), дистанційне консультування визначається як заочне консультування, здійснюване суб'єктом, що надає соціальну послугу за запитами отримувачів за допомогою технічних засобів (телефонне, он-лайн консультування), яке за потреби забезпечує анонімність отримувача соціальної послуги.

У свою чергу надавачем соціальної послуги консультування (далі - надавач соціальної послуги) названо фахівця/групу фахівців у сфері надання соціальних послуг, психолог, педагогічний(і) працівник(и), який (які) безпосередньо проводить(ять) заходи, що становлять зміст соціальної послуги, використовуючи методики психологічних напрямів, шкіл і концепцій за вибором. Таке дистанційне (разове) консультування проводиться у випадках, коли більш тривала робота з особою, сім'єю

з якихось причин виявляється недоцільною або неможливою, а тому його тривалість становить 45-60 хв. [2].

Варто зазначити, що перелічені вище фахівці у сфері надання соціальної послуги психологічного консультування, згідно п. 5.1. ч. 5 Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України 15.04.2008 N 199 (далі «Порядку»), мають обов’язково бути психологами у розумінні фахівців, які мають повну вищу освіту за напрямом підготовки «Психологія» (магістр, спеціаліст). Означений напрям має категорично співвідноситися із Стандартом вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» [3] та Стандартом вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 «Психологія». Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 564 [4]. Згідно з Класифікатора професій ДК 003:2010, є три професії психолога у двох різних розділах професіоналів: лікар-психолог (2221.2) у 222 - професіоналах в галузі медицини (крім медичних сестер); психолог та практичний психолог (2445.2) у 244 - фахівцях в галузі економіки, соціології, археографії, археології, географії, кримінології та палеографії [5].

До таких фахівців варто віднести згідно п. 5.2. ч. 5 «Порядку» й інших фахівців, що застосовують методи психологічного впливу як професійну діяльність, а саме лікарів-психологів, які мають повну вищу освіту (магістр, спеціаліст,) за напрямом підготовки «Медицина», зі спеціалізацію за фахом «медична психологія» [6]. До останніх, також у п. 63 (назва «Лікар-психолог) Змін до «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я»» (2023 р.), виписані кваліфікаційні вимоги.

«Держстандартом», а саме в п. 2 Розділу VII, окрім іншого виписана можливість надавача соціальної послуги застосовувати індивідуальний підхід (з урахуванням фізичного і психічного стану отримувачів соціальної послуги) у консультуванні отримувачів послуги психологічної підтримки у формі консультування. Водночас, у п. 3 Розділу 2 «Держстандарту», суб’єкт, що надає соціальну послугу, може

відмовити отримувачеві соціальної послуги в її наданні, якщо за наявних ресурсів він не здатний задовольнити індивідуальні потреби отримувача соціальної послуги (відсутність кваліфікованих спеціалістів, матеріальної бази, вільних місць у суб'єкта, що надає соціальну послугу, наявність в отримувача соціальної послуги розладу психіки та/або поведінки, стану гострого алкогольного та/або наркотичного сп'яніння, ознак гострого захворювання).

Відмова у вище згаданих випадках, повинна супроводжуватися поясненням причин і довідковою інформацією (за наявності) про можливість отримати таку соціальну послугу в іншого суб'єкта, що надає соціальну послугу. Окрім передбаченого стандартом права на відмову в отриманні послуги психологічного консультування, існують також виписані п. 5 Розділу 2 «Держстандарту» підстави для припинення надання такої послуги, як [2]:

- відмова отримувача соціальної послуги та/або його законного представника від отримання соціальної послуги;
- досягнення наданою соціальною послугою поставленої мети;
- закінчення строку дії договору про надання соціальної послуги;
- невиконання умов договору щодо співпраці у виході зі складної життєвої ситуації та/або порушення умов такого договору, що поставило під загрозу життя чи здоров'я надавачів соціальної послуги (насилля, агресивна поведінка, гострий психічний розлад тощо);
- наявність медичних протипоказань для надання соціальної послуги, зокрема інфекційні захворювання в гострій стадії, часті судомні напади тощо;
- грубе, принизливе ставлення отримувача соціальної послуги до надавача соціальної послуги.

Також до гарантій захисту надавача соціальної послуги – психологічне консультування, варто віднести й положення п. 3, 4, 5 та 6 ч. 2 ст. 12 (назва «Отримувачі соціальних послуг») Закону України «Про соціальні послуги» (2019 р.), де виписано, що отримувачі соціальних послуг, їхні законні представники зобов'язані: дотримуватися правил внутрішнього розпорядку роботи надавачів соціальних послуг (п. 3); своєчасно інформувати надавачів соціальних послуг про всі обставини,

що впливають на надання або припинення надання соціальних послуг; (п. 4); ставитися з повагою до надавачів соціальних послуг та їх працівників (п. 6); не перешкоджати наданню соціальних послуг, у тому числі іншим особам (п. 6) [1].

Так само згідно п. 1, 4 та 5 ч. 1, 2 ст. 24 (назва – «*Відмова та припинення надання соціальних послуг*») Закону України «Про соціальні послуги» (2019 р.), психологом консультантом недержавного сектору («гарячої лінії» психологічної підтримки) приймається рішення про припинення психологічного консультування, підставою якого може бути відсутність потреби у соціальних послугах за результатами оцінювання потреб особи (*може бути відмовлено у наданні соціальних послуг у разі наявності в особи відповідно до медичного висновку медичних протипоказань, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я*) (п. 1); невиконання без поважних причин отримувачем соціальних послуг вимог, визначених договором про надання соціальних послуг (п. 4); виявлення/ встановлення недостовірності поданих отримувачем соціальних послуг інформації при зверненні за їх наданням, що унеможливлює подальше надання таких соціальних послуг (п. 5).

Отож, прийняти рішення про надання чи відмову у наданні психологічного консультування, психолог-консультант недержавного сектору («гарячої лінії» психологічної підтримки) вправі згідно ч. 1 ст. 21 (назва – «*Прийняття рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг*») Закону України «Про соціальні послуги» (2019 р.) самостійно на підставі вище зазначених та унормованих законодавчо випадків такої відмови чи припинення надання цієї послуги. Водночас, спеціалісти-психологи, які консультують на «гарячій лінії», зобов'язані забезпечувати збереження персональної, особистої інформації в інтересах особи, яка звернулася на «гарячу лінію».

Будь-яка конфіденційна інформація отримана під час психологічної роботи з клієнтом не може бути розголошена як всередині команди «гарячої лінії» (*окрім консультацій з колегами, супервізорами з приводу складних випадків*), так і серед будь-яких інших державних, недержавних установ (структур), а також серед третіх осіб без згоди

особи. Більш того, спеціалісти (консультанти) «гарячої лінії» інформують абонентів про те, що на «гарячій лінії» особисто дотримуються конфіденційності, що виключає можливість розголошення будь-яких відомостей про клієнтів за винятком тих випадків, коли це робиться з їхньої згоди чи в установленому законом порядку. Наприклад, у випадку допущення клієнтом висловлювань, що спрямовані на пригнічення української нації, заклики до повалення державного суверенітету, національної безпеки України, зневаги та знеславлення заслуг Збройних сил України чи волонтерів. У таких випадках консультант-психолог вправі розпочати запис розмови без попередження такого клієнта та скерувати через адміністрацію «гарячої лінії» отримані дані до відповідних правоохоронних органів України.

Окрім іншого психолог-консультант вправі згідно Етичного кодексу психолога (1990 р.) робити висновки та надавати поради клієнту, оскільки в п. 3.9. кодексу виписано, що «психолог не робить висновків і не дає порад, не маючи достовірних знань про клієнта або ситуацію, в якій він перебуває». Тобто, з означеного положення п. 3.9. слідує, що за наявності достовірних знань про клієнта або ситуацію, в якій він перебуває, психолог вправі надавати висновки та поради останньому. Більш того, психолог-консультант вправі згідно п. 4.1. означеного кодексу не додержуватися конфіденційності у взаєминах з клієнтом та навіть зобов’язаний поінформувати тих, хто може надати кваліфіковану допомогу, у випадках, коли виявлені симптоми є небезпечними для самого клієнта та інших людей [7]. Для прикладу, військовий психолог вправі у випадку виявленої (продіагностованої) підозри щодо наявності у військовослужбовця клінічних форм психічних відхилень та неможливості встановлення більш точного висновку, рекомендувати командуванню військової частини (підрозділу) направити військовослужбовця до закладу охорони здоров'я Міністерства оборони України на додаткове обстеження. Таке направлення військовослужбовців здійснюється в порядку, що визначений Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженим Законом України від 24 березня 1999 року No 548-XIV.

Список використаних джерел:

1. Про соціальні послуги: Закон. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text

2. Державний стандарт соціальної послуги консультування : наказ від 02.07.2015 № 678, зареєстровано в Мінюстиції України 17 липня 2015 р. за № 866/27311. URL : https://zakon.rada.gov.ua/

3. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія». URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/053

4. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 «Психологія». URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvit

5. Класифікатор професій ДК 003:2010. Класифікатор професій із змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 16 серпня 2012 року N 923. URL : https://www.dk003.com/

6. Порядок застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу : затвердж. наказом Міністерства охорони здоров'я України 15.04.2008 N 199. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 липня 2008 р. за N 577/15268. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/

7. Етичний кодекс психолога : прийнятий на І Установчому з’їзді Товариства психологів України 20 грудня 1990 р. URL : http://nsj.gov.ua

Ордюнова Анастасія Сергіївна,
студентка 4 курсу ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року є докази того, що російські політичні та військові лідери, а також рядові російські військові вчинили численні міжнародні злочини, включаючи напади на цивільних осіб та цивільні об’єкти, застосування сексуального насильства та тортур, а також примусове

переміщення та депортацію. Навіть така вразлива група як діти не були захищені від цих звірств. Для дітей Криму, Донецької та Луганської областей досвід зруйнованого дитинства був жорстокою реальністю починаючи з 2014 року. Після російського вторгнення у 2022 році це, на жаль, стало спільним досвідом дітей по всій Україні. Ми маємо достатні підстави вважати, що Росія вчинила широкий спектр злочинів проти українських дітей під час російської агресії проти України.

Ще на початку війни, повномасштабне вторгнення Росії в Україну супроводжувалося відомими російськими наративами про «денацифікацію» та «демілітаризацію». Але насправді у війні проти України Росія має на меті знищення держави України та геноциду українського народу.

Особливо страждають діти. Вони змушені залишати свої домівки, місяцями жити в притулках, деякі втрачають батьків, отримують важкі поранення, стикаються з насильством і жорстокістю з боку російської армії або гинуть. На початок повномасштабної війни в Україні проживало близько 7 млн. дітей. Зазначимо, що за даними Офісу Генерального прокурора станом на 26 квітня цього року внаслідок дій російської армії постраждали 1419 дітей, з них 470 загинули, понад 949 мають поранення різного ступеня тяжкості. Ці цифри не остаточні. Триває робота з їх встановлення в місцях ведення бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених територіях.

До міжнародних актів, що стосуються прав дитини, зокрема, належать Конвенція ООН про права дитини 1989 р., Факультативний протокол до неї 2000 р. щодо участі дітей у збройних конфліктах. Про права дітей міститься і в 17 статтях Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. і саме вони надають не тільки загальний, але й спеціальний захист дітям, які перебувають на окупованих або не окупованих територіях під час збройного конфлікту. Також Україна приєдналась до Паризьких зобов'язань щодо захисту дітей від незаконного вербування чи використання збройними силами або озброєними групами та Паризьких принципів та керівних вказівок щодо дітей, пов'язаних зі збройними силами чи озброєними угрупуваннями [1].

Відомо, що під час воєнних дій в Україні права дитини порушуються, а Російська Федерація (РФ) забирає у дітей безтурботне дитинство. Загальна декларація прав дитини визначає, що дитина має бути наділена всіма правами. Ці права мають визнаватися за усіма дітьми без жодних винятків і без розрізнення чи дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, статі, мови, релігійних, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження або іншими обставинами, що стосуються самої дитини чи її сім'ї (принцип 1).

Розглянемо деякі приклади злочинів Російської Федерації проти дітей з початку військових дій на території України:

1. Порушення статті 49 Женевської конвенції, статті 78 Додаткового протоколу до Женевської конвенції, статті 21 Конвенції ООН про права дитини – викрадення та вивезення дітей. 8 квітня на блокпосту у Василівці окупанти викрали 16-річного сина голови Запорізької РДА Олега Буряка, який їхав у складі евакуаційної автоколони [2].

2. Порушення ст. 34 Конвенції ООН про права дитини – право на захист від сексуального насильства. У місті Буча російські окупанти зґвалтували одинадцятирічного хлопчика [3].

3. Порушення ст. 23 Гаазької Конвенції, статті 51 Додаткового протоколу до Женевської конвенції. Російські війська неодноразово застосували недозволену зброю, зокрема фосфорні бомби, касетні снаряди та запалювальні авіабомби. Міжнародне право забороняє такі види зброї через те, що вони завдають людям додаткових страждань (глибоких ран, змертвіння тканин). Проте це не завадило 30–31 березня 2022 року використати фосфорні боєприпаси на Слобожанщині, поранивши 11 цивільних, зокрема 4 дітей [4]. А 4 квітня 2022 року окупанти обстріляли касетними боєприпасами цивільну інфраструктуру Миколаєва, внаслідок чого загинуло 9 дорослих і 1 дитина [5].

Такі правопорушення, вчинені Російською Федерацією, є міжнародними злочинами проти українських дітей, вони не мають строків давності. Ці діти мають право на особливий захист і допомогу з боку держави.

Вкажемо, що ще попереду дослідження наслідків масового переміщення дітей. Не можна не згадати і те, що ***«під час війни***

порушуються всі права дитини: право на життя, право бути з сім'єю і громадою, право на здоров'я, право на розвиток особистості, а також право на турботу і захист», – зазначається у звіті ООН 1996 року «Вплив збройного конфлікту на дітей». При цьому слід наголосити, що діти є однією з найбільш вразливих категорій осіб, які страждають від війни.

Зазначимо, що у 2000 році Україною було ратифіковано Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах. Відповідно до ч. 1 ст. 6 цього міжнародно-правового документу «Кожна держава-учасниця в межах своєї юрисдикції вживає всіх необхідних правових, адміністративних та інших заходів для забезпечення ефективного виконання і застосування положень цього Протоколу». Водночас, основною проблемою є невиконання Росією взятих на себе зобов'язань і здійснення масових порушень прав дитини.

Щодо дій Української держави у досліджуваній сфері, то варто вказати на певні позитивні дії з виконання зобов'язань у сфері забезпечення прав дитини. У першу чергу згадаємо відновлення можливості усиновлення дітей (яке, цілком очевидно, було призупинено з початку бойових дій). Так, завдяки цій дії органів публічної влади було усиновлено більше 500 дітей.

Згідно з міжнародним правом, усі діти, незалежно від того, на якій території вони перебувають, мають право на захист від насильства, експлуатації та будь-якої форми зловживання.

Для забезпечення захисту прав дітей від насильства та інших форм страждань у контексті війни необхідні наступні заходи:

1. Забезпечення безпеки дітей. Діти повинні бути захищені від нападів та інших форм насильства, а їх житло та школи повинні бути безпечними.

2. Надання доступу до медичної допомоги та інших необхідних послуг. Діти повинні мати доступ до медичної допомоги, харчування, води та санітарних умов.

3. Надання психологічної підтримки. Діти повинні мати доступ до психологічної підтримки для допомоги в подоланні емоційних труднощів, пов'язаних зі стресом та травмою.

4. Забезпечення доступу до освіти. Діти повинні мати можливість отримувати освіту, незалежно від того, де вони перебуваються. Україна повинна забезпечити надання освіти у зоні конфлікту та на тимчасово окупованих територіях.

5. Захист від вербування до збройних формувань. Діти повинні бути захищені від вербування до збройних формувань та використання їх в бойових діях.

6. Захист від сексуальної експлуатації та торгівлі людьми. Діти повинні бути захищені від сексуальної експлуатації та торгівлі людьми, які можуть збільшитися під час війни.

7. Сприяння поверненню дітей до сімей. У разі роз'єднання дітей та їхніх сімей через конфлікт, необхідно сприяти їхньому поверненню та забезпечити умови для зустрічей.

Також ми підтримуємо думку Н. Опольської: «з метою забезпечення та захисту прав дітей, що постраждали в наслідок збройного конфлікту доцільно до ст. 28 Закону України «Про охорону дитинства» внести зміни: «Дітям, які постраждали внаслідок збройного конфлікту, військових дій, стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, держава забезпечує всебічну підтримку» через необхідність особливої правової охорони дітей постраждалих від військових дій [6].

Отже, зважаючи на вищенаведене, наразі проблема щодо захисту прав дитини в Україні в умовах війни є глобальною.

Національним та міжнародним законодавством передбачено механізми захисту прав дітей під час воєнних дій, однак якщо одна зі сторін не виконує зобов'язання, в даному випадку країна-агресор – Російська федерація, то реалізувати їх складно. Загальний захист прав дітей від насильства та інших форм страждань є критично важливою справою під час військової агресії. Це вимагає спільних зусиль усіх зацікавлених сторін для забезпечення безпеки та благополуччя дітей.

Таким чином, на сьогодні важливою проблемою, що потребує вирішення органами публічної влади, є забезпечення прав дитини, що постраждали від війни. Національна вада має вжити всіх належних заходів, щоб мінімізувати негативний вплив війни на дітей.

Список використаних джерел

1. Крестовська Н.М. Дитина і зброя: історико-правові аспекти. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти: зб. наук. пр. Вип. 1. С. 170- 180. URL: http://international-relations.knukim.edu.ua/issue/view/8067/4153

2. Тарчевська Н. На блокпосту у Василівці окупанти викрали неповнолітнього сина голови Запорізької РДА | Факти ICTV. *ФАКТИ ICTV*. URL: https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20220417-na-blokpostu-u-vasylivczi-okupanty-vykraly-nepovnolitnogo-syna-golovy-zaporizkoyi-rda/

3. Редакція Т. "Прив'язали до стільця, щоб дивилася": у Бучі окупанти зґвалтували 11-річного хлопчика на очах у мами. *ТСН.ua*. URL: https://tsn.ua/ato/priv-yazali-do-stilcya-schob-divilasya-u-buchi-okupanti-zgvaltuvali-11-richnogo-hlopchika-na-ochah-u-mami-2032408.html

4. Денисяка О. Росіяни використали на Донеччині фосфорні боєприпаси. *Львівський портал | Новини Львова*. URL: https://portal.lviv.ua/news/2022/03/31/rosiiany-vykorystaly-na-donechchyni-fosforni-boieprypasy

5. Пантилемон П., Вігер С. I-vin | media group. *i-vin.info*. URL: https://i-vin.info/news/krivaviy-kalendar--hronologiya-viyskovih-zlochiniv-rosiyi-(foo)-4817.html

6. Опольська Н. Права дітей, які постраждали внаслідок збройного конфлікту в Україні. Право. 2015. Випуск 27. С. 278-283.

СЕКЦІЯ 9.
ЄВРОПЕЙСЬКА ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ

Лукашенко Станіслав Олексійович,
студент 2 курсу Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка м. Суми. Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Реалізація будь-якої освітньої програми починається зі вступу абітурієнта у заклад освіти, коли його, відповідно, приймають на навчання. Прийом на навчання здійснюється згідно «Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти». Цей документ описує процедуру вступу та відповідає на цілу низку питань:

- «За яких підстав оголошується прийом на навчання?» та «Як відбувається прийом на навчання?»
- «Як та ким оплачується здобуття освіти?» та «Чи дозволяється одночасне навчання за декількома освітніми програмами?»
- «Коли відбувається зарахування на навчання?» та інші.

Різним аспектам проблеми індивідуалізації освітньої траєкторії було присвячено декілька наукових праць таких авторів, як Шелестова, Алєксєєва, Федорченко та інші. У роботі «Індивідуалізація навчання: аналіз трактовок понять» [5], за авторством Шелестової, серед іншого, пояснено різницю між поняттями «індивідуальної освітньої програми» та «індивідуальної освітньої траєкторії» та іншими, бо деякі науковці порушують принципи формальної логіки, називаючи одне іншим. Алєксєєва у своїй праці «Індивідуалізація навчання: принципи побудови, методи і форми реалізації» [1] визначає рекомендації для успішної реалізації індивідуального навчання. Федорченко у своїй праці «Про підходи до формування і реалізації університетських освітніх програм» [4] виклав декілька рекомендацій з приводу створення освітніх програм для ЗВО. Актуальність їх робіт полягає у тому, що

індивідуалізація освітньої траєкторії дає можливість краще засвоїти знання та глибше розвинути уміння, що в свою чергу дозволяє здобувачеві освіти відчувати себе впевнено та не сформує у нього страху перед невдачами у навчанні.

Організаційні засади надання платних освітніх послуг та правила надання платних освітніх послуг закріплені у «Порядку надання платних послуг державними навчальними закладами». Цей документ дає відповіді на такі питання:

- «Ким надаються платні освітні послуги?» та «Як надаються платні освітні послуги?»
- «Де залишаються гроші при порушенні замовником умов договору?» та «Чим регулюється надання платних освітніх та інших неосвітніх послуг?»
- «На підставі чого надаються платні освітні послуги?» та інші.

Підвищення та контроль якості освіти є важливим для розвитку та покращення українського суспільства. Контроль якості засвоєння освітніх програм відбувається з допомогою поточних та підсумкових іспитів, атестацій та тестувань. Атестація здобувачів вищої освіти – бакалаврів, магістрів Університету здійснюється відповідно до Законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», стандартів вищої освіти, інших нормативних актів України з питань освіти. Атестація здобувачів здійснюється екзаменаційними комісіями після завершення теоретичного та практичного навчання за відповідною освітньою програмою та завершується присудженням здобувачу відповідного ступеня вищої освіти та видачею диплома встановленого зразка. Згідно «Положення про порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, а також надання їм академічної відпустки» [2]. Підставами для відрахування здобувача вищої освіти є: завершення навчання за відповідною освітньою (науковою) програмою; власне бажання; переведення до іншого закладу вищої освіти; невиконання індивідуального навчального плану або індивідуального плану наукової роботи; порушення умов договору

(контракту), укладеного між закладом вищої освіти та особою, яка навчається, або фізичною (юридичною) особою, яка оплачує таке навчання; порушення академічної доброчесності та інші випадки, передбачені законом.

Особливості реалізації освітніх програм, за якими готують студентів та курсантів за оборонними та безпековими спеціальностями, пов'язані з особливостями підготовки студентів та курсантів за відповідними спеціальностями. Сокуренко В. В. у своїй праці «Підготовка кадрів для сектору безпеки і оборони як передумова забезпечення національної безпеки України» [3], яку було зачитано на Міжнародній науково-практичній конференції «Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану», що її було проведено на базі Харківського національного університету внутрішніх справ, висвітлив деякі проблеми та особливості реалізації оборонних та безпекових освітніх програм та підготовки курсантів за цими програмами. Він зазначив, що курсантів готують у специфічних вищих навчальних закладах, які підпорядковуються і МОН, і МО, і МВС. Специфіка таких вищих навчальних закладів полягає також у не повністю відкритому характерові функціонування. Іншими словами, у деяких навчальних програмах містяться «таємні» та «цілком таємні» відомості. У зв'язку з цим не завжди можливо дотримуватись принципів відкритості та гласності під час атестацій. Також у порівнянні з іншими вищими навчальними закладами, у «безпекових та оборонних» закладів вищої освіти майже немає автономії, через жорстку підпорядкованість Міністерству оборони та Міністерству внутрішніх справ.

Особливостями реалізації освітніх програм медичної освіти є те, що вони реалізується при поєднанні теоретичної підготовки, відпрацюванні практичних навичок, умінь під час практичних занять у відділеннях стаціонару, на клінічних базах виробничої та переддипломної практики. Особливостями реалізації освітніх програм фармацевтичної освіти є широкий вибір дисциплін за вибором, що включає у себе значну кількість дисциплін запропонованих не лише медичним, але й природничими та гуманітарними факультетами з метою індивідуалізації навчальної траєкторії та отриманню студентами міждисциплінарних знань на стику спеціальностей.

Особливостями реалізації спортивних освітніх програм є міждисциплінарність, поєднання соціокультурних та фізичних знань та практичність, спрямована на подолання нових викликів, завдань та проблем спорту.

Особливості отримання теологічної і релігійної освіти полягають у наступному. Чинне законодавство України про освіту не дає чіткого однозначного тлумачення проблеми. Конституційна норма про відокремлення церкви від держави і школи від церкви є не більш ніж конкретизацією статті 15 Конституції України, якою закріплено ідеологічний плюралізм як одну з фундаментальних засад суспільного життя в Україні. А отже, це означає неможливість існування єдиної державної церкви і її впливу на діяльність країни, що не заперечує правові засади впровадження релігійної освіти будь-якої конфесії на державному рівні. І відповідно, релігійна освіта в Україні не може і не має здобуватись за державним замовленням.

Список використаних джерел:

1. Алєксєєва С. Індивідуалізація навчання: принципи побудови, методи і форми реалізації. Scientific practice: modern and classical research methods: Collection of scientific papers «ΛΌГОΣ» with Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference (Vol. 2), Boston, February 26, 2021. Boston Vinnytsia: Primedia eLaunch & European Scientific Platform, 2021 p.142-145. URL: https://lib.iitta.gov.ua/727975/1/%D0%90%D0%BB%D1%94%D0%BA%D1%81%D1%94%D1%94%D0%B2%D0%B0%20_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20Word.pdf.

2. Про затвердження Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 15 липня 1996 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/REG1452?an=1.

3. Сокуренко В.В. Підготовка кадрів для сектору безпеки і оборони як передумова забезпечення національної безпеки України. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Харківського національного університету внутрішніх справ, 2022 р. С. 128-131. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12534/Pidhot

ovka%20kadriv%20dlia%20sektoru%20bezpeky%20i%20oborony_Sokurenko_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

4. Федорченко Ю. Про підходи до формування і реалізації університетських освітніх програм. *Освітня політика*. 2018 р. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1283-pro-pidkhodi-do-formuvannya-i-realizatsiji-universitetskikh-osvitnikh-program.

5. Шелестова Л. В. Індивідуалізація навчання: аналіз трактовок понять. PEDAGOGICAL SCIENCES PROBLEMS OF SCIENCE AND PRACTICE, TASKS AND WAYS TO SOLVE THEM. 2022 р. URL: https://lib.iitta.gov.ua/733291/1/ShLV_Finland_2022.pdf.

Матієнко В'ячеславЛеонідович,
аспірант Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Удосконалення системи вищої освіти є пріоритетним напрямом державної політики України, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Національною доктриною розвитку освіти [3] передбачено мету державної політики щодо розвитку освіти (в тому числі вищої), яка полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову частину європейської та світової спільноти. Роль держави у сфері вищої освіти є визначальною, адже саме вона створює умови для функціонування відповідної галузі, здійснює заходи щодо недопущення й усунення негативних проявів в освітніх правовідносинах, вирішує проблеми, які не можуть бути розв'язані лише учасниками освітнього процесу [1, с. 144].

«Державна освітня політика», як термін, інтегрує в собі внутрішні характеристики таких понять, як «політика» (організаційна, регулятивна і контролююча сфера суспільства, орієнтована на досягнення певних цілей, утримання досягнутого та адекватну його реалізацію), «державна політика» (офіційні дії держави), «освіта» (процес і результат оволодіння індивідом певної системи наук, знань, практичних умінь; соціокультурний інститут, завдяки діяльності якого забезпечується соціальне, культурне функціонування й удосконалення суспільства). [6] Отже, державна політика у сфері освіти – це передбачена законодавством сукупність дій органів державної влади щодо формування й реалізації стратегічних завдань сфери освіти, удосконалення та розвитку системи освіти з метою задоволення потреб людини й суспільства.

З-поміж ознак, які характеризують державну політику у сфері освіти, виокремлюються наступні:

– це один із невід'ємних елементів загальної політики держави;

– специфічна сфера, у якій вона реалізовується (сфера освіти);

– спеціальні органи державної влади, які визначені законодавством та задіяні в її визначенні й реалізації;

– спрямованість на функціонування й розвиток системи освіти;

– здійснення від імені держави в особі органів та установ, які представляють усі гілки державної влади;

– наявність спеціальної мети (задоволення потреб людини й суспільства);

– обов'язкова підстава для реалізації (нормативно-правові акти) [1].

Загальні засади формування і реалізації державної політики у сфері вищої освіти України закріплені нормативно та відбуваються згідно до чинного законодавства держави та законів у сфері освіти, як от: «Про вищу освіту»; «Про освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність»; указів Президента України: «Про національну доктрину розвитку освіти»[3]; постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України*: «*Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» [4], *«*Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» [5].

Загалом, нормативно-правове забезпечення системи вищої освіти України визначається Конституцією України (Закон України від 28 червня 1996 року № 254 к/96-ВР) [2], а основні завдання розвитку законодавства окреслюються Концепцією загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (схвалена Законом України від 21 листопада 2002 р. № 228-IV), Конвенцією про академічне визнання університетських кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (1997 р.) (ратифікована Законом України № 1273-14 від 03.12.1999), Національною доктриною розвитку освіти, яка визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрямки розвитку освіти до 2025 р.

Завдяки існуючим нормативно-правовим документам можливо впроваджувати інновації в навчальний процес, підвищувати якість навчання та реалізовувати потенціал закладів вищої освіти.

Список використаної літератури

1. Губанова Т. О. Державна політика у сфері вищої освіти: нормативно-правовий аналіз. *Право і суспільство*. 2019. № 5. с. 144-149

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254 к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141.

3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Освіта. 2002. № 26. С. 2-4.

4. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. №796. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-%D0%BF#Text

5. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text

6. Шульга Н. Д. Сутнісні характеристики поняття «державна освітня політика». URL : http://www.academy. gov.ua/ej/ej14/txts/Shulga.pdf (дата звернення: 27.02.2020).

Орлова Олена Олександрівна,
доцент кафедри загальноправових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
Павленко Анастасія Володимирівна,
здобувачка вищої освіти 4 курсу Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

ЮРИДИЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

На сьогодні правова культура суспільства ще не вийшла на достатньо високий рівень, оскільки мало хто з пересічних громадян володіє інформацією щодо своїх основних прав та обов'язків в суспільстві, не говорячи вже про захист порушених прав та інтересів.

Проте, з порушеннями ми стикаємося досить часто, вони є невід'ємною частиною життя будь-якої людини, чи то порушення прав в супермаркеті, чи проїзд у громадському транспорті, чи при зверненні до органів державної влади за отриманням певної послуги.

Конституцією України передбачено та гарантується право кожного знати свої права та обов'язки. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом [1].

Оскільки не всі люди мають юридичну освіту та можуть з легкістю інтерпретувати положення законодавства у державі існують різні механізми ознайомлення людей з їхніми правами та обов'язками, а також зі змінами в законодавстві, які можуть безпосередньо впливати на життя пересічних людей.

Серед способів інформування людей про законодавчі зміни, а також права та обов'язки є висвітлення на офіційних сайтах органів державної влади інформації, функціонування центрів надання безоплатної первинної та вторинної допомоги, юридичних клінік на базі закладів вищої освіти тощо.

Діяльність юридичної клініки регламентується низкою нормативно-правових актів щодо вищої освіти, Типовим положенням про юридичну клініку вищого навчального закладу України, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2006 № 592, статутами університетів, положеннями про юридичну клініку й іншими нормативними актами, що регулюють питання організації роботи юридичних клінік у закладах вищої освіти й надання правової допомоги [3, с. 771].

Так, юридична клініка «Істина» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ у своїй діяльності керується Етичним кодексом юридичної клініки в Україні, прийнятим на З'їзді Асоціації юридичних клінік України 25.08.2005, Стандартами діяльності юридичних клінік України, прийнятими на З'їзді Асоціації юридичних клінік України 19.06.2014, законами України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI, «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР, «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII, «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI, Статутом Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Положенням про юридичну клініку «Істина», затвердженим ректором університету та іншими чинними нормативно-правовими документами.

Юридична клініка є структурним підрозділом вищого навчального закладу III - IV рівнів акредитації, що здійснює підготовку фахівців за напрямом "»Право», і створюється як база для практичного навчання та проведення навчальної практики студентів старших курсів. Метою діяльності юридичної клініки є підвищення рівня практичних знань, умінь і навичок студентів юридичних спеціальностей; забезпечення доступу представників соціально вразливих груп суспільства до правової допомоги; формування правової культури громадян; підготовка та навчання студентів у дусі дотримання й поваги до принципів

верховенства права, справедливості і людської гідності; розширення співробітництва вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців-юристів, із судовими, правоохоронними органами, органами юстиції, державної влади і місцевого самоврядування, з іншими установами та організаціями; впровадження в навчальний процес елементів практичної підготовки студентів-правників у сфері юридичних послуг [2].

Юридичні клініки є недооціненим механізмом впливу на правопросвітницьку діяльність та правосвідомість, як самих студентів юристів, так і громадян, яким потрібна юридична допомога та консультації. Якщо сприймати юридичну клініку як формування, що займається правозахисною та правопросвітнцькою роботою, варто також передбачувати і добровільність та самоврядування такого утворення [5, с. 50].

Розповсюдженими формами правової просвіти населення є публічні консультації, роз'яснення щодо актуальних та проблемних питань у сфері права. Відрізняються такі форми лише кількістю осіб, яким надається правова допомога. На сучасному етапі консультування населення, розширення доступу до правосуддя, інформування громадян про зміни у чинному законодавстві, упровадження правопросвітницьких заходів більш за все поширюються через мережу Internet [5, с. 52].

Юридичне консультування є видом правопросвітницької діяльності, оскільки передбачає ознайомлення з правовими термінами, законодавчими положеннями, роботою органів державної влади. Під юридичним консультуванням слід розуміти професійну діяльність фахівців з різних галузей права, метою якої є надання у консультаційній формі кваліфікованої допомоги фізичним і юридичним особам у роз-в'язанні різноманітних правових проблем; спосіб вирішення професій-них завдань, поетапна процедура, використовувана в юридичній практиці фахівцями різних напрямів для орієнтації фізичних і юридичних осіб шляхом правових порад, забезпечення необхідною правовою інформацією і вибору оптимального варіанта вирішення проблеми [4, с. 4].

Юридичні консультації, які надають працівники-консультанти юридичної клініки є безкоштовними та передбачають саме надання

роз'яснення особі, що стосується застосування законодавства, захисту прав свобод та інтересів. Це зручний механізм, оскільки є безоплатним, на відміну від адвокатських консультацій, які особа, що звернулася повинна оплатити.

Крім того, до діяльності юридичної клініки залучаються також здобувачі вищої освіти, які надають юридичні консультації особам, що звертаються. Така діяльність студентів дозволяє на практиці закріпити отримані теоретичні знання та попрацювати з документами та реальними кейсами. Крім того, функціонування юридичної клініки дає можливість здобувачам вищої освіти проходити навчальні та виробничі практики, що є частиною навчального процесу та поєднання практичної діяльності. Під час роботи у юридичній клініці в якості консультанта здобувач отримує практичні навички комунікації, а також практичних досвід вирішення складних життєвих юридичних питань, що в майбутньому може вплинути на вибір кар'єри у сфері юриспруденції.

Незважаючи на те, що до діяльності юридичних клінік залучені здобувачі вищої освіти, надання якісної консультації перевіряється викладачами практиками, які також залучені та надають консультації на базі юридичної клініки. Тому консультування є професійним, якісним та відповідає чинному законодавству.

Отже, підсумовуючи вищенаведене можна зробити висновок, що юридичне консультування є одним із способів реалізації конституційного права кожного знати свої права та обов'язки. Крім того держава створює різні механізми за допомогою яких людина може отримати юридичну консультацію як на платній основі, так і безоплатній. Одним закладів, які надають юридичні консультації на безоплатній основі є юридичні клініки, які діють на базі юридичних факультетів вищих навчальних закладів. До надання юридичних консультацій в юридичних клініках залучаються як викладачі, так і здобувачі вищої освіти. Крім того для студентів (курсантів)-клініцистів надання юридичних консультацій є позитивною можливістю відтворення теоретичних знань у практичній діяльності та здобуття практичного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: за станом на 01.01.2020 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 03.05.2023).

2. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: Наказ МОН України від 03.08.2006 № 592. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06#Text (дата звернення 03.05.2023).

3. Ломжець Ю.В. Юридична клініка як база практичної підготовки майбутніх правників. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 770-773.

4. Марченко О.С. Юридичний консалтинг: конспект лекцій для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» спеціалізації «Бізнес-консалтинг» фінансовоправового факультету. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 101 с.

5. Нікуліна М.О., Давлатов Ш.Б. Правопросвітницька робота як напрям діяльності юридичної клініки. *Правова позиція*. 2021. № 4 (33). С. 49-53.

Соколовська Евеліна Володимирівна,
студентка 2 курсу Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна

РОЗВИТОК ОСВІТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Європейська інтеграція є важливим напрямком реформування в системі освіти України. Даний процес полягає в адаптації української системи освіти відповідно до стандартів та вимог Європейського Союзу задля забезпечення якості освіти, а також конкурентоспроможності випускників на міжнародному ринку праці.

На даний час, у світлі всіх подій, що відбулися, європейський вибір України вже є історичним фактом, а європейська інтеграція в свою чергу стає нашим повсякденням [4, с. 16].

Процес європейської інтеграції залучений у багатьох сферах, зокрема у впровадженні вимог та стандартів Європейського Союзу в освіті та науці, в розширенні наукових та культурних досягнень в ЄС. Даний напрямок

спрямований задля того, аби зміцнити в Україні європейську культурну ідентичність, а також посилити освітню інтеграцію [2, с. 336].

Відповідно до «Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір», Законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту» та відповідно до інших нормативних актів, одним із важливих пунктів є модернізація української освіти згідно з європейського вектору інтеграції, узгодження стандартів освіти зі стандартами ЄС та впровадження кредитно-трансферної політики ECTS, яка надає можливість порівнювати досягнення у навчанні студентів у різних країнах [1, с. 17].

Розвиток вищої освіти в Європі часто пояснюють Болонським процесом, який на меті мав створити Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) та вдосконалити його до 2020 року [3, с. 14].

Українська система освіти є учасницею Болонського процесу, а також входить до Європейського простору вищої освіти, що дозволило студентам та викладачам співпрацювати з вищими навчальними закладам Європи, а також дозволило брати участь у міжнародних програмах обміну. На даному етапі Україна активно співпрацює з університетами Європи, що дозволяє підвищувати рівень освітнього та науково-технічного розвитку України.

Європейська інтеграція в освіті вимагає її широкої модернізації: демократизації освітньої політики, знищення ідеологізації освіти [1, с. 18].

Якщо взяти за приклад шкільну систему освіти, то важливими є розвиток таких цінностей у здобувачів освіти, як толерантність, відкритість, вміння жити разом, розвиток естетичних почуттів, формування національної ідентичності, любові до власної країни та її культурних надбань. Дані вимоги в Україні активно здійснюються в процесі навчання, а також у виховній роботі.

У вищих навчальних закладах у зв’язку із європейською інтеграцією є важливим аспектом творчий характер освіти. Він реалізовується в тому, що студенти не повинні завчати матеріал без його розуміння, адже головним є орієнтація на творчий бік діяльності свідомості студента. Студент самостійно аналізує, систематизує, вивчає, порівнює навчальний матеріал, самостійно працює з Інтернет-ресурсами, додатковими джерелами та літературою. Важливим є те,

що його діяльність спрямована на дослідження та впровадження чогось нового, а не на просте відтворення ним вивченого матеріалу [2, с. 337].

В системі реформування освіти Україні дуже важливо реформувати освіту комплексно, тобто реформи повинні проходити відразу в усіх напрямках, зокрема і у дошкільній та загальній середній освіті.

Всі освітні рівні дуже взаємопов'язані, оскільки, від навчання дітей в школі, від здобутих їх навичок, знань та умінь буде залежати їх подальша освіта в університеті, тож важливо, щоб європейська інтеграція однаковою мірою впроваджувалася в усіх освітніх напрямках.

Інтеграція в освітній європейський простір є важливою складовою нашого європейського вектору розвитку, який Україна обрала історично. Досягнення європейської якості є важливим кроком до європейського вибору нашої держави, оскільки система освіти є залежною від економіки та соціального розвитку країни.

На сьогоднішній день окрім ряду прийнятих законів, які орієнтовані на наближення до європейського рівня навчання, освіту в Україні активно реформують, зокрема це проявляється у створенні нових навчальних програм, у розвитку наукових досліджень, впровадження нових методів та технологій у навчанні.

Виконавче агентство Європейського союзу з освіти, аудіо-візуальних засобів та культури створило програму Еразмус + [4, с. 23]. В Україні активно впроваджується дана програма, яка дозволяє студентам, а також і викладачам, співпрацювати з вищими навчальними закладами Європи та брати участь у різних міжнародних програмах обміну.

Варто відзначити, що на даному етапі, освіта в Україні ще шукає шляхи до її покращення, а також всіляко намагається долучитися до європейського освітнього суспільства.

Отже, розвиток України відповідно до європейської інтеграції знаходиться на даний момент у русі та перебуває на етапі розвитку. Європейська інтеграція в освіті України є важливим напрямом для нашої держави, який сприяє зближенню з європейськими цінностями, підвищує конкурентоздатність та привабливість освітньої системи для іноземних студентів і викладачів.

Список використаних джерел:

1. Більська О. Європейська інтеграція в педагогічній освіті: загальні тенденції, шляхи реалізації, проблематика. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій :* збірник матеріалів наук.-практич. конф., м. Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 4-5 квітня 2012 р. Вінниця, ФОП Корзун Д.Ю., 2012. С. 17-20.

2. Булах А. Європейська інтеграція вищої освіти України. Матер. ІІ Міжнар. студ. наук.-техніч. конф. *Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання.* Тернопіль, 2019. С. 336-337.

3. Димань Т. М., Боньковський .О. А., Вовкогон А. Г. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес: Навчально-методичний посібник. Одеса. : НУ «ОМА», 2017.106 с.

4. Топузов, О. Забезпечення якості загальної середньої освіти: на шляху до європейських стандартів. *Український Педагогічний журнал*, (1). 2015. С. 16-27.

Тихонов Євгеній Андрійович,
студент 5 курсу Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка м. Суми, Україна

Желдак Дар'я Романівна,
учениця 11-го класу В'язівського навчально-виховного комплесу І-ІІІ ступенів – ДНЗ Дубов'язівської селищної ради Конотопського району Сумської області с. В'язове, Україна

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Метою державної політики в сфері освіти є формування основи для самореалізації особистості, яка стає можливою за наявності умов для самопізнання, самовдосконалення та розвитку творчого потенціалу учня. Реалізація таких умов передбачені глобалізаційними тенденціями

реформування середньої освіти в Україні, що підтверджено Законом України «Про освіту» (2017 р.), Національною рамкою кваліфікацій та Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [2].

Система загальної середньої освіти України знаходиться під впливом таких загальних цивілізаційних тенденцій трансформації освіти як глобалізація та інформатизація [3, с. 23]. Глобалізація стала передумовою появи різноманітних інтеграційних процесів у сучасному світі та міждержавній взаємодії. На сьогодні ми можемо спостерігати перехід освіти з категорії національних пріоритетів у світову та європейську. З огляду на це, актуалізується потреба у вивченні та впровадженні зарубіжного досвіду в галузі освіти при збереженні основних національних особливостей нашої держави.

Як зазначає О. Чубрей, не менш важливою передумовою трансформації системи загальної середньої освіти України є інформатизація [4, с. 7]. Запровадження інформаційно-комп'ютерних технологій забезпечує відкритість освіти та висуває певні вимоги до рівня технологічної підготовки всіх учасників освітнього процесу. Проте, незважаючи на численні переваги сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, їх упровадження в освіту супроводжується небезпекою втрати людських контактів. Це зумовлює необхідність розроблення таких методів і способів навчання, за яких не втрачається гуманітарний аспект освіти [4, с. 8].

Наступною інноваційною тенденцією еволюції освіти є полікультурна парадигма як духовно-інтелектуальна основа творчого (гуманітарного) мислення особистості, яка базується на таких положеннях [1, с. 119]:

- відкритість суспільства;
- гуманістичні цінності;
- формування особистості як суб'єкта культури;
- світоглядні, полікультурні орієнтації на творчість у практиці освітнього процесу, тощо.

Вказані тенденції стали передумовою відповідних змін у завданнях системи загальної середньої освіти [3, с. 25]. У сучасних умовах розвитку загальної середньої освіти в Україні чітко відстежуються дві тенденції щодо глобалізації її змісту – гуманізація та гуманітаризація.

Основними положеннями глобалізації змісту освіти в цьому контексті стає вільний вибір учнем форми здобуття загальної середньої освіти, власної освітньої траєкторії, підручників і посібників тощо. Для вчителя стає можливим вільний вибір форм, методів і засобів навчання, педагогічних технологій, можливість розроблення власної навчальної програми тощо. Зазначені положення зумовлюють зміну ролей як учителя, так і учня. Зокрема, вони актуалізують ряд проблем: взаємодія вчителя та учня в аспекті контролю й відповідальності за результат навчання, підвищення мотивації пізнавальної діяльності учнів, організація самостійної роботи учня та забезпечення рівноправних відносин між учителем та учнем [4, с. 9]. Гуманізація змісту освіти тісно пов'язана з його гуманітаризацією, яка передбачає розширення переліку гуманітарних дисциплін, поглиблення інтеграції їх змісту з метою формування ефективних міжособистісних відносин як у суспільстві, так і в освітньому процесі.

Не менш важливою тенденцією трансформації змісту загальної середньої освіти в Україні, за твердженням І. Черезової, є інтеграція змісту окремих дисциплін, метою якої є забезпечення можливості досягнення кожним учнем міжпредметних узагальнень і кращого засвоєння навчального матеріалу [3, с. 24]. Упровадження компетентнісного підходу передбачає поетапне формування та розвиток відповідних предметних і ключових компетентностей учнів. Технологічним інструментом реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі загальної середньої освіти виступають компетентнісні завдання, за допомогою яких можна організувати навчально-пізнавальну, дослідницьку та проєктну діяльність учнів з метою їх підготовки до подальшої ефективної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства [3, с. 25]. Окремими глобалізаційними тенденціями є управлінська та фінансова автономія (децентралізація) закладів загальної середньої освіти, що є передумовою для розвитку партнерства та відкритості їхньої діяльності, а також забезпечує їх фінансову самостійність [2].

Отже, трансформація системи загальної середньої освіти зумовлена такими загальноцивілізаційними тенденціями як глобалізація та інформатизація. Вказані тенденції зумовлюють необхідність вивчення та упровадження зарубіжного досвіду в галузі освіти,

підвищення ролі самоосвіти та технологічної підготовки вчителя в галузі інформаційно-комп'ютерних технологій. До основних тенденцій трансформації змісту загальної середньої освіти в сучасних умовах можемо віднести гуманізацію, гуманітаризацію, інтеграцію змісту окремих дисциплін та компетентнісну спрямованість навчання, орієнтацію на розвиток полікультурності та комунікабельності особистості.

Список використаних джерел

1. Побірченко Н. А. Трансформація психологічних процесів в освітології. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. К. : Київський ун-т ім. Б. Гринченка, 2012. № 3-4. С. 118-123.

2. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США : монографія / [А. П. Джурило, О. З. Глушко, О. І. Локшина та ін.]. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 192 с.

3. Черезова І. О. Трансформаційні тенденції загальної середньої освіти в Україні. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Нова українська школа: результати та перспективи». (18 листопада 2022 року) за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2022. 240 с. С. 23-26.

4. Чубрей Олександра. Сучасні тенденції трансформації системи загальної середньої освіти України. 2019. №4(187). С. 7-10.

СЕКЦІЯ 10.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ В КРАЇНАХ СВІТУ

Павленко Антон Олександрович,
магістрант ННІ історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна
Науковий керівник: Михтуненко В.В.,
к. істор. н., ст. викладач

ПРИЧИНИ ПОХОДЖЕННЯ ТА ЗАГАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА «МАКЕДОНСЬКОГО ПИТАННЯ» НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН

Македонське питання можна охарактеризувати як суперечку про належність історичної спадщини, території та населення історичної області Македонії. Це питання виникло в європейській політиці в останній чверті XIX століття, на початку XX століття перетворилося у найгострішу балканську проблему, яка зачіпала інтереси як балканських держав: Османської імперії, Болгарії, Греції, Сербії, так і великих держав того часу: Великобританії, Росії, Німеччини, Австро-Угорщини, Італії та Франції, увага яких до македонських земель, у першу чергу, визначалася її важливим геополітичним розташуванням на Балканах, що й породило так зване «Східне питання», навколо якого оберталася європейська дипломатія протягом майже півтора століть.

У XIX – на початку XX ст. Македонія, що входила до складу Османської імперії, пережила чимало історичних змін, під час яких коригувалися її кордони, політичний устрій, склад населення. Зазначений період – один із найбільш драматичних і важливих в історії македонського народу. Він приніс чимало випробувань: османське ярмо, перманентний збройний конфлікт і три війни, що безпосередньо відбувалися на території області. Це був початок формування окремої македонської нації, а також перший етап боротьби за свою державність[3, с. 42-44].

Наприкінці XIX ст. активізувалися претензії балканських країн на македонські землі. Крім Князівства Болгарії та Королівства Греція, які давно вважали Македонію своєю історичною територією, на політичну сцену вийшла Королівство Сербія, яка заявила, що македонські слов'яни – насправді серби. Зрештою, у Македонії розгорнулася боротьба між цими країнами за залучення на свій бік етнічно невираженого місцевого слов'янського населення, головним чином шляхом створення паралельних систем освіти і розширення сфер впливу національних православних церков.

До кінця XIX ст. відноситься виникнення ідеї македонізму. Вперше з нею виступив сербський дипломат Стоян Новакович, який заявив у 1888 р., що слов'янське населення Македонії утворює окремий македонський народ і не є ані болгарами, ані сербами. У 1903 р. Крісте Місірков, у своїй праці «Про македонські проблеми», обґрунтував існування особливої македонської мови і визнав наявність у македонців власних політичних інтересів. Ідеї македонізму були підтримані у Королівстві Сербія, однак, у самій Македонії, на той час, не знайшли широкого кола прихильників: більшість македонської культурної і політичної еліти відносила себе до болгар. Зрештою, така невизначеність породила конфлікт 1904–1908 рр. під назвою «Боротьба за Македонію» між Болгарією, Сербією і Грецією[2, с. 181-183].

Після Першої світової війни більша частина Македонії була розділена між Королівством сербів, хорватів і словенців та Грецією. А ось Болгарія не тільки не досягла головної мети – приєднання Македонії, а й втратила частину своєї території з виходом до Егейського моря. На неї було накладено тяжкі фінансові зобов'язання та обмеження, що створювало прецедент для реваншистських настроїв у державі, а також залишало на порядку денному македонське питання.

Наприкінці Другої світової війни, у межах реорганізації Югославії, серед утворених республік з'являється Соціалістична Республіка Македонія. З утворенням автономної республіки Македонії, яка охоплювала 10,5% від загальної площі Федеративної Народної Республіки Югославія і мала населення близько 2 млн осіб, югослав-ський уряд переслідував дві цілі: 1) зміцнення Південної Югославії, 2) досягнення успіху у справі ефективного усунення будь-якого болгарського впливу або територіальних претензій на цей регіон –

оскільки болгарська присутність у даному районі була суттєвою і проболгарські тенденції дуже сильним, а також прийняття Македонії у цілому[1, с. 99-101].

Югославські, та пізніше македонські, політики бажали не лише створення територіальної республіки, але й надання їй національного характеру, що є визначальним для оформлення державності, оскільки, основними рисами нації є єдність країни, політична організація, національна мова, релігія і культурна спадщина. Останнє означає існування загального минулого, загальної культурно-історичної свідомості. Для цього вони здійснили відповідні успішні комплексні кроки у державному управлінні країною[3, с. 275-277].

У 1991 р. на загальнодержавному референдумі, македонці підтримали рішення про свою незалежність від Югославії. З цього часу починається новий етап буття македонського народу у статусі незалежної держави.

Цілковитою несподіванкою стало те, що першою незалежну Республіку Македонію визнала Болгарія 5 січня 1992 р. Наступними були Туреччина, Словенія, США та інші країни. Проте, із негайною нотою протесту виступила Греція: вона наголошувала на неприпустимості територіальних претензій, використання у назві суверенної європейської держави еллінської назви, а також еллінської символіки. При цьому, Греція вказала на контроверсійність положень у Конституції Республіки Македонії, яка зокрема декларувала: «*Республіка піклується про статус і права людей, що належать до народу Македонії і проживають у сусідніх державах…».* Це греки розцінили як заклик слов'янам на півночі Греції відокремитися і возз'єднатись із Македонією. У столиці Грецької Македонії місті Салоніки 1992 р. відбулась демонстрація проти використання імені Македонія у назві республіки, у ній взяло участь більше мільйона греків. Президент Греції Константінос Караманліс лаконічно висловив позицію Греції так: *«Є лише одна Македонія, і вона – грецька».*

У 1993 р. ООН визнала незалежність держави під назвою Колишня Югославська Республіка Македонія. Після цього більшість країн та міжнародних організацій, навіть неполітичних, також прийняли цю компромісну назву за офіційну. Втім, деякі країни, серед яких також

США, продовжили використовувати назву Республіка Македонія. Натомість, Греції запропоновано використовувати назву *Республіка Македонія-Скоп'є*, тим часом як інші країни, що визнали республіку, іменували б її Республіка Македонія, але Греція відхилила цю пропозицію. Тоді обидві сторони вирішили продовжити суперечку про назву під егідою ООН.

Греція продовжувала категорично заперечувати проти використання слова Македонія, зокрема «Верхня Македонія», «Нова Македонія», «Північна Македонія», «Македонія-Скоп'є», компромісними вважаючи назви, на кшталт, «Республіка Скоп'є» або «Вардарська Республіка». Натомість і Республіка Македонія очікує на більш прийнятні пропозиції від ООН. Поки тривала суперечка, Греція блокувала міжнародну діяльність Республіки Македонії[5].

Сутність суперечки між Грецією і Македонією виникає з багатозначності терміну «Македонія», що позначає одночасно і згадану вище пост'югославську республіку, і сусідній до неї регіон Греції, і давньогрецьке царство (що займало в основному грецьку частину Македонії). З огляду на історичні та політичні аспекти, сучасна Греція заперечувала вживання терміну «Македонія» на позначення Республіки Македонія без географічного означення (такого як «Північна Македонія»). А оскільки мільйони греків ідентифікують себе як «македонці» без прив'язки до слов'янського народу, який є основним населенням Республіки Македонія, Греція також заперечувала вживання термінів «македонці» і «македонська» щодо слов'янського народу та його мови. Греція звинуватила Македонію у привласненні символів та осіб, які історично вважаються частиною грецької культури (такі як вергінська зірка та Александр Македонський), а також у пропагуванні концепції Великої Македонії, яка передбачає територіальні претензії до Греції, Болгарії, Албанії та Сербії[4, с. 550-552].

Також у Греції викликає стурбованість національна історія Республіки Македонії, запропонована істориками Скоп'є. З одного боку історія Стародавньої Македонії та діяльність Александра Македонського становлять основну перешкоду македонській ідеї, оскільки широко відоме еллінське походження давніх македонців. Втім, македонські історики ставлять під сумнів і грецький характер

Стародавньої Македонії. Так, вони заявили, що давні македонці були не греками, а іллірійськими племенами, і царі їх також не були греками, а лише філеллінами. Пізніше вони погоджуються щоб правлячий клас склався грецьким, проте народ залишався македонським, тобто іллірійським, а не грецьким. Александр Македонський також не був греком, і поширював він не грецьку культуру, а «ім'я Македонії».

Такий міждержавний конфлікт тривалий час блокував вступ Македонії до НАТО. 12 червня 2018 р. прем'єр міністр Греції Алексіс Ціпрас та прем'єр-міністр Македонії Зоран Заєв досягли угоди про те, що Республіку Македонія можна перейменувати у «Республіку Північна Македонія». Це рішення мали схвалити парламенти обох країн.

30 вересня 2018 р. у Республіці Македонії відбувся референдум, на якому 94% виборців ствердно відповіли на питання про прийняття угоди між Республікою Македонія та Грецькою республікою. В січні 2019 р. парламент Македонії ухвалив нову назву країни: Республіка Північна Македонія. Після цього парламент Греції ратифікував угоду про зміну назви сусідньої країни[5].

Двосторонні відносини між Республікою Македонія та Болгарією грунтуються на основі спільної Декларації від 22 лютого 1999 р. При цьому Болгарія продовжує вважати державну мову Республіки Македонія діалектом болгарської і очікує від влади цієї республіки припинення агресивних кроків та дезінформації стосовно болгарської історії. Болгарія наполягає, що македонці – це етнографічна група болгар, яку югославська влада оголосила окремим народом, а сучасна македонська мова – це група західноболгарських діалектів, на основі якої лише у середині XX століття було штучно створено літературну норму. Македонія зі свого боку стверджує, що македонці здавна існували як окремий народ з окремою мовою, що вже мова св. Кирила і Мефодія є по суті старомакедонською, і, відповідно, слов'янська писемність є македонська писемність, а ті, що заперечують це, відмовляють Македонії у праві на національне і державне буття [4, с. 550-552].

Події 1999 р. у Косово стали детонатором нового витка сепаратистського руху албанців у Македонії. З 2000 р. Македонія стала ареною протистояння македонської більшості та албанських меншин.

У березні 2001 р. на північному заході країни почалися збройні сутички між урядовими військами та албанцями, що виступали за пропорційну участь у всіх державних структурах, за албанську автономію з центром у місті Тетово у Західній Македонії і навіть за об'єднання всіх албанців (Албанії, Косова, Тетова, Північної Греції) в єдину Велику Албанію. Албанські сепаратисти сформували так звану Армію національного звільнення (АНЗ). Екстремістські елементи албанської етнічної меншини здійснили наступ на Скоп'є за участі сил Армії звільнення Косова. Конфлікт завершився 13 серпня того ж року підписанням Охридської угоди[5].

Можна відзначити, що на сучасному етапі Македонське питання залишається досить гострим і безпосередньо стосується трьох європейських держав: Північної Македонії, Греції, Болгарії, Албанії. Відносини між першими двома країнами вкрай напружені через різні погляди на історичну спадщину. У 2017–2018 рр. ці дві країни почали стрімко наближатися до вирішення суперечки щодо назви сучасної країни Македонії.

Список використаних джерел:

1. Андонов-Полјанскі Х. Македонското прашање. Одбрані справи. У 4-х т. Т. 3, Скопје, 1981; Апостольської М. Народноослободителната Борба і револуцијата у Македонија. Скопје, 1985.

2. Стрельчук Н. Македонія: нарис історії національно-визвольного руху (остання третина XIX – початок XX ст.). Чернівці, 1999.

3. Терзіоскі Р. Македонија. Прашања од історијата і културата. Скопје, 1991.

4. Michael Ioannidis: *Naming a State: Disputing over Symbols of Statehood at the Example of «Macedonia».* In: Max Planck Yearbook of United Nations Law 14 (2010) S. 507–562.

5. Суперечка щодо назви – як виникло македонське питання https://www.dw.com/uk/ Дата звернення: 07.05.2023 р.

СЕКЦІЯ 11.
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Ананченко Михайло Олегович
аспірант спеціальності 281Публічне управління та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

DEFINING THE ESSENCE AND CONTENT OF REGIONAL DEVELOPMEN TIN THE CONTEXT OF ITS PUBLIC ADMINISTRATION

Modern regional development policy involves forming and implementing strategic plans that should consider all the challenges facing the region's population and infrastructure, as well as the state of economic, social, and environmental development. Understanding those priority areas of regional development that will help effectively eliminate all risks and demonstrate competitive regional advantages today is essential. In addition, the basis of building a regional development strategy is the formation of the principles of partnership and cooperation between citizens, businesses, public organizations, and public institutions. Their successful interaction in the effective use of potential will accelerate the region's economic growth, increase its competitiveness, develop the local labor market, and accelerate the return of refugees and displaced persons.

The analysis, systematization, and generalization of existing approaches, considering military challenges [1], allowed us to propose our definition of regional development. Thus, regional development is a continuous and cyclical process of achieving positive, regular, and measurable changes in the region, which are achieved through the optimal use of the potential of the territory and the practical work of public administration entities and are aimed at increasing and maintaining the standard of living of citizens in the long term.

Let us consider the components of this definition in more detail:

- continuous and cyclical process - in this context, it is assumed that development cannot have any time frames; it is a category of a permanent nature. All regions must constantly develop; otherwise, stagnation will occur sooner or

later, and degradation and decline will happen. That is why this process must be continuous. The cyclical nature of its nature is explained by the fact that despite the constant positive dynamics, it can have different relative values. This value may have a high level in one period compared to one region with others and in another - low. In addition, cyclicality is a natural development of the entire national and world economies.

- positive, regular, and measurable changes - any development must involve changes. In the context of regional development, these changes must be positive and aimed at improving society's well-being. Regularity implies compliance with modern trends and priorities. The possibility of measuring these changes means the presence of indicators allowing the achievement of the set goals and objectives to be assessed.

- optimal use of potential and practical work of public administration entities - for regional development to occur, specific efforts must be made. For this, on the one hand, it is necessary to use all available resources of the region while adhering to the principle of optimality. After all, it is essential to always remember about future generations and be guided by the principles of sustainable development. On the other hand, an indispensable condition is the practical work of public administration entities, which include government bodies, non-governmental institutions, and civil society. This effectiveness is determined by their professionalism, integrity, and level of responsibility.

- increasing and maintaining the population's standard of living in the long term - modern regional development should be aimed at meeting the needs and demands of citizens at the current moment, maintaining the achieved level, and predicting their changes in the future.

Literature

1. Kryvoruchko, I. (2023). Public Administration in the Conditions of War: Challenges and Prospects. Theory and Practice of Public Administration, 2(77), 38-53. https://doi.org/10.26565/1727-6667-2023-2-03

Вознєсєнскій Владислав Владиславович,
аспірант спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

TOOLS FOR MARKETING INITIATIVE PROJECT INNOVATIONS

The marketing of initiative project innovations has a specific target focus, as it is oriented towards a particular innovation and a potential consumer group. Marketing activities to promote initiative project innovations on the market are based on generally accepted and traditional technologies for presenting and supporting products. Thus, the purpose of marketing innovation projects is to manage the marketing of this innovation in the market.

The innovation marketing strategy includes an analysis of potential opportunities for developing new objects, creating and using innovations [2].

Innovative marketing is aimed at implementing specific measures to achieve the goal of the marketing plan. It involves the use of certain tools for promoting innovative products (services) in the market, including various innovative technologies, advertising, product promotion channels, building networks for commercialization and implementation of innovations.

The concept of innovation marketing covers the development and implementation of an innovation marketing plan, which is a document that reflects, in general, information about the purpose and objectives of marketing activities for the implementation of innovations, methods of their implementation, the innovations used, the target segment of their application, information about competitors, etc. Marketing innovation complex includes pricing policy, communication policy and organization of innovation diffusion.

Marketing orientation of management on variable technologies has innovative content, higher profitability, but, on the other hand, there is a significant level of risk. The use of variable management technologies is aimed at changing the management style of business entities, forms new indicators of the corporate culture of the organization, and contributes to the systematization of planning and management of business processes.

Strategic innovative technologies for managing the marketing of initiative

projects are classified according to the following criteria:

dynamism of management technologies – reflects the dynamics of the organization's development through the implementation of certain processes;

flexibility – the ability to adapt to the changing requirements of the innovation market in the implementation of project goals;

accuracy – compliance of innovative business processes with the goals of the organization;

adaptability – the ability to change and transform innovative business processes;

implementation sequence is the organizational structure of interaction between innovation processes and strategy objectives.

The system of strategic management of marketing of innovation initiative projects includes a set of strategic marketing functions, methodological elements of flexible, adaptive and dynamic technologies, on the basis of which the architecture of marketing strategies, development of a new business model, analytical models of company growth and competitive behavior strategies are formed [3].

Thus, the system of strategic management of innovative marketing of initiative projects is the process of transforming the current business model into an innovative one, the implementation of which is aimed at creating analytical growth models and forming a strategy for the competitive behavior of the organization. Thus, innovation marketing, represented by the innovation management function, is aimed at the effective formation and promotion of innovations based on a comprehensive market analysis and the use of communication and pricing policy tools. Marketing of innovations involves the use of various tools and methods of influence both on production technologies and on the implementation, diffusion and promotion of innovations in the market. promotion of innovations in the market.

References:

1. Ілляшенко С. М. Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. 615 с.

2. Балабанова Л. В. Маркетинг : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. В. Балабанова. К. : Знання – Прес, 2004. 645 с.

3. Сахаров В. Є. Тлумачення, застосування і розвиток понятійного апарату: маркетинг інновацій та інноваційний маркетинг / В. Є. Сахаров, Ю. С. Мілютіна // Актуальні проблеми економіки. 2011. № 5 (119). С. 122–129.

Гордієнко Володимир Володимирович
аспірант спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ В СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ

Соціальні стандарти в сфері фізичної культури і спорту є важливим елементом в забезпеченні розвитку суспільства, оскільки вони створюють умови для фізичного, психічного і соціального благополуччя громадян. Вони охоплюють широкий спектр питань — від доступу до спортивних послуг до регулювання безпеки, рівних можливостей і якості надання послуг у сфері спорту. Визначення і впровадження таких стандартів мають величезне значення, оскільки вони сприяють розвитку не тільки фізичної культури і спорту, але й соціальної інфраструктури, формуванню здорового способу життя та підвищенню якості життя громадян.

У глобальному контексті соціальні стандарти в фізичній культурі і спорті спрямовані на забезпечення рівного доступу до фізичної активності та спортивних послуг для всіх верств населення, незалежно від соціального статусу, віку, статі, фізичних можливостей та місця проживання. Це особливо важливо в умовах глобалізації та урбанізації, коли розрив у доступі до спортивних ресурсів може призводити до соціальної нерівності та погіршення здоров'я окремих груп населення. У той же час соціальні стандарти забезпечують чітке регулювання діяльності спортивних організацій, покликані запобігати зловживанням і дискримінації, що може бути особливо актуальним у контексті професійного спорту.

Однією з головних проблем, з якими стикаються країни в процесі розвитку соціальних стандартів у фізичній культурі і спорті, є недостатня фінансова підтримка цієї сфери. Брак інвестицій у спортивну інфраструктуру та навчання тренерів, а також невисокий рівень інтересу до масового спорту, створюють бар'єри для його розвитку. Існує також проблема недостатнього доступу до інклюзивних спортивних програм для людей з інвалідністю, що ускладнює інтеграцію цієї категорії громадян у

спортивне життя. Спортивні організації та державні установи повинні докладати значних зусиль для того, щоб створити доступні умови для всіх бажаючих займатися фізичною культурою, незалежно від їхніх можливостей.

Інновації у сфері соціальних стандартів фізичної культури і спорту можуть включати нові підходи до управління спортивними організаціями, створення сучасної інфраструктури для занять фізичними вправами, інтеграцію новітніх технологій для покращення процесу тренувань і реабілітації. Однією з таких інновацій є використання цифрових платформ для організації спортивних заходів, тренувальних процесів та моніторингу фізичної підготовленості. Інтернет-платформи та мобільні додатки, які дозволяють людині брати участь у спортивних активностях дистанційно або в реальному часі, можуть значно розширити доступ до спорту, особливо для людей, які не мають можливості відвідувати спортивні зали чи стадіони.

Також важливими інноваціями є адаптація спортивних програм для людей з особливими потребами. Сучасні технології дозволяють створювати персоналізовані тренувальні режими, які відповідають індивідуальним фізичним можливостям кожного. Розвиток технологій візуалізації і носимих пристроїв для моніторингу фізіологічних показників дозволяє тренерам і лікарям більш ефективно контролювати стан здоров'я спортсменів і попереджати можливі травми. Це особливо важливо для масового спорту, де заохочення до фізичної активності повинно супроводжуватися належним контролем за здоров'ям учасників.

Ще одним напрямком інновацій є перехід до інтегрованого підходу в управлінні фізичною культурою та спортом, що передбачає співпрацю між державними, комерційними та неурядовими організаціями. Спільні ініціативи можуть включати як інвестиції в спортивну інфраструктуру, так і організацію соціальних програм, що сприяють розвитку спорту в малих містах і сільських районах, де доступ до сучасних спортивних закладів обмежений.

Соціальні стандарти повинні враховувати й важливість психологічної складової, зокрема розвиток ментальної стійкості у спортсменів, що є необхідною складовою успіху в професійному спорті. Психологічні програми підтримки можуть допомогти спортсменам не лише досягати високих результатів, але й уникати стресів і перевтоми, що часто призводять до травм або виходу з професійного спорту на ранньому етапі кар'єри.

Важливою частиною є також розробка програм соціальної адаптації та реабілітації для тих, хто пережив травми чи знаходиться на етапі відновлення після серйозних захворювань або нещасних випадків. Такі програми мають допомогти людині повернутися до активного способу життя, включаючи фізичну активність як частину загального процесу відновлення здоров'я та соціальної інтеграції.

Загалом, соціальні стандарти в сфері фізичної культури і спорту є основою для забезпечення рівних можливостей, розвитку здорового способу життя і зміцнення національного здоров'я. Вони допомагають створити суспільство, в якому кожен має доступ до спортивних активностей, а також захищено від ризиків, пов'язаних із фізичними навантаженнями. Впровадження інноваційних підходів у цій сфері дозволяє зробити спорт доступнішим, ефективнішим і безпечнішим для широкої аудиторії.

Кальченко Ігор Володимирович,
аспірант спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Кабінетне дослідження законодавчо-нормативних документів, які регламентують стратегічний розвиток регіонів України, дозволяє зробити висновки, що в країні врегульовані питання розроблення і узгодження стратегій державного і регіональних рівнів. Зокрема, до основних документів, які регламентують стратегічний регіональний розвиток слід віднести:

- Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України” [1];
- Закон України “Про регулювання містобудівної діяльності” [1];
- Закон України “Про Генеральну схему планування території України” [1];
- Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” [1];
- Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [1];

- Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій” [1];
- Закон України “Про засади державної регіональної політики” [1];
- Закон України “ Про індустріальні парки” [1].

Відзначимо, що потребують оновлення акти, які визначають основи процесів регіонального стратегування відповідно нових умов, тенденцій і змін.

Список використаних джерел:

1. Офіційний портал Верховної ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/

Ковтун Оксана Анатоліївна,
к.н., доцент кафедри економіки Університету Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Кризовий стан української економіки в цілому та окремих її суб’єктів, спричинений війною з рф, вимагає негайних управлінських рішень. Тож конкретизація проблем українського бізнесу, які потребують невідкладних дій є актуальною. За результатами дослідження стану бізнесу в Україні, проведеного за Програмою ООН із відновлення та розбудови миру, відзначено більше 25 актуальних проблем українського бізнесу, до найбільш суттєвих з яких віднесено [1; 2]:

– недостатня кількість платоспроможних клієнтів,
– непрогнозованість розвитку ситуації в Україні,
– відсутність достатнього капіталу,
– високі податки та збори,
– недостатність кредитних коштів,
– демпінг конкурентів, в цілому зниження прибутковості на ринку,
– відсутність необхідної сировини, матеріалів тощо.

Також погіршується ситуація з робочими місцями. Очікування бізнесу від результатів діяльності в 2023 році +2% до доходів 2022 року. На це

впливає також непрогнозованість розвитку ситуації і дій держави, фактична відсутність доступу до фінансового ресурсу для поповнення обігових коштів і реалізації проєктів із розвитку. Серед пріоритетних реформ бізнес виділяє боротьбу з корупцією, податкову реформу, покращення доступу до фінансових ресурсів [2].

Ці проблеми заважають відновленню і розвитку бізнесу і мають бути усунені або мінімізовані зусиллями держави.

Український бізнес може здійснити відновлення завдяки активному партнерству між урядом, бізнесом та громадянським суспільством. Здатність адаптуватися до нових умов, пошук інноваційних рішень і спільні зусилля можуть сприяти відновленню та зміцненню українського бізнесу під час війни.

Список використаних джерел:

1. Длігач А. (2023) Стан та перспективи МСБ в Україні. Результати дослідження. *Економічна правда*. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/1/699634/

2. Дослідження стану бізнесу в Україні. 2023. Програма ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки ЄС. URL : https://drive.google.com/file/d/1l6_MoBlPd9Uh3c7bhLYMSXH4tL__iXhK/view

Колоколов Сергій Володимирович,
аспірант спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

PRINCIPLES OF INTERSECTORAL COOPERATION IN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM IN UKRAINE

Intersectoral cooperation in Ukraine is based on several fundamental principles that ensure effective cooperation between the public, private and civil society sectors. These principles help to create sustainable and productive partnerships, contributing to the implementation of social, economic and environmental projects. Here are the main principles of cross-sectoral cooperation:

1. The principle of partnership

Cross-sectoral engagement is based on partnerships between government,

business and civil society. Each sector has its own strengths and resources, and effective partnerships allow optimizing the use of these resources to achieve common goals. Cooperation implies equal participation of all parties in decision-making and project implementation.

2. The principle of trust

Trust between sectors is a key condition for successful cooperation. Open and transparent relations between government agencies, private companies and civil society organizations help to achieve agreed goals. Mutual trust helps to avoid conflicts and ensures more stable partnerships.

3. The principle of openness and transparency

Openness of information and transparency of processes are important aspects of cross-sectoral cooperation. This allows citizens, businesses and the state to see the results of cooperation, monitor processes and promote trust between all participants. Openness ensures that all parties have access to information about plans, resources and stages of implementation of joint projects.

4. The principle of subsidiarity

Subsidiarity implies that decisions should be made at the lowest effective level close to the citizens. This means that public authorities should involve the private sector and civil society in decision-making at the local level, contributing to the decentralization of power and increasing the efficiency of governance.

5. The principle of shared responsibility

All participants in cross-sectoral cooperation are responsible for achieving common goals and project results. This principle means that each sector assumes a certain share of responsibility, which increases the motivation for effective cooperation. Shared responsibility also refers to the risks and challenges faced by the participants in the interaction.

6. The principle of complementarity

The public, private and civil society sectors have different functions and resources, and their complementarity helps to achieve more comprehensive results. Each sector can use its specific strengths to address societal challenges. For example, the state provides regulatory support, business provides financial resources and innovation, and civil society provides social control and participation.

7. The principle of efficiency

Cooperation between sectors should be efficient and cost-effective. This implies rational use of resources and minimization of costs. Each participant

should work to maximize the impact of its efforts, ensuring the optimal use of human, financial and material resources.

8. The principle of innovation

Cross-sectoral interaction facilitates the implementation of innovative solutions. Cooperation between different sectors opens up opportunities to develop and implement new approaches to solving social problems. Innovations may include new forms of governance, technologies, and new models of social and economic interaction.

9. Citizen-centers approach

The citizen is at the center of cross-sectoral cooperation. All projects and initiatives implemented within the framework of cooperation should be aimed at improving the lives of citizens, ensuring their rights and improving the quality of service delivery. A citizen-centers approach helps to ensure that cross-sectoral cooperation is truly useful and effective for society.

10. The principle of sustainability

An important goal of cross-sectoral cooperation is to ensure long-term results. This means that projects should be sustainable in terms of economic, environmental and social outcomes. Cooperation between sectors should take into account the interests of future generations, ensuring a lasting effect of interaction.

In Ukraine, these principles are actively applied in the process of reforming public administration, implementing social projects and economic development. Decentralization processes are particularly important, as local communities increasingly cooperate with businesses and NGOs to solve local problems. In addition, public-private partnerships (PPPs) are actively developing, based on the principles of shared responsibility and complementarity.

These principles promote effective and sustainable cooperation between sectors, increasing the effectiveness of interaction and contributing to the sustainable development of Ukrainian society.

REFERENCE:

1. Dolishnii, M., Zlupko S., & Pysarenko, S. (2003). Rehionalna polityka ta mekhanizm yii realizatsii. Nats. akad. nauk Ukrainy, In-t rehion. doslidzhen. K. Naukova dumka, 503.

2. Rehiony Ukrainy: problemy ta priorytety sotsialno-ekonomichnoho rozvytku (2005). Monohrafiia / Varnalii Z. S., Mokii A. I., Novikova O. F. ta in. / Natsionalnyi in-t stratehichnykh doslidzhen. K. Znannia Ukrainy, 498.

3. Derzhavna rehionalna polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorytety

(2007). Monohrafiia / Za red. Z. S. Varnaliia. K. NISD, 820.

Мироненко Антон Іванович,
аспірант спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

PARTNERSHIP OF PUBLIC ADMINISTRATION ENTITIES AS AN INNOVATIVE APPROACH TO PUBLIC GOVERNANCE IN THE REGION

The region's development depends on many internal and external factors. These include the state's foreign and internal policy, the area's characteristics, its current position, the level of the administrative apparatus, and many others.

However, as is known, the task of regional development is assigned to the functions of managers in the public sector, who, through encouraging employees and representatives of the general public and individual organizations, work together to achieve results. The final result will depend on the tools, means, and approaches involved in the management process. That is why public management requires constant review and analysis of the technologies used in it and their improvement through the use of existing innovations and the development of their own. That is, regional development today requires the formation of a particular innovation culture in the management sector through the use of various kinds of innovations.

Analysis of existing developments in the field of public management [1] allowed us to identify the most common innovative technologies in the world that can be used in the public sector in Ukraine to increase regional development. One of the most effective methods is innovation and cooperation. Since one of the main tasks of managers is to involve the general public in collaboration, this type of innovation is currently predominant. Its role is significantly strengthened in the context of current reforms on the decentralization of power. Therefore, innovations in cooperation involve the following subspecies:

1. Cooperation with the population of the region. In this issue, the main thing is the transition to a new concept of management, where the citizen is a client of public services and an interested person.

2. Cooperation with enterprises. This direction involves the active involvement of private enterprises in the provision of public services. To a greater extent, this applies to small and medium-sized businesses, which, unfortunately, in our country do not act as a key filler of the budget (as is typical for economically developed countries of the world).

3. Cooperation with higher educational institutions. This direction of cooperation has long proven itself well in many countries.

4. Cooperation with non-profit, non-governmental organizations (civil organizations). In many developed countries, this cooperation helps solve many regional issues. Therefore, Ukraine should not be an exception.

5. Cooperation with the media. Today, regional government bodies are accustomed to implementing their information function to a greater extent through municipal media, although private ones have a larger audience. Therefore, it is advisable to actively use them to implement various forms of cooperation with the general public.

Literature

1. Лелеченко А. П. Світовий досвід формування регіональної політики сталого розвитку : монографія. Київ. МАУП, 2020. 120 с

Наукове видання

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Матеріали
VI Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Суми, 26 травня 2023 року)

Відповідальний за випуск *О. Кудріна*
Комп'ютерний набір *А. Кучук*
Комп'ютерна верстка *В. Замошнікова*

Підписано до друку 24.04.2023 р.
Формат 60×84/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк.ризогр. Ум. друк.арк. 9,24.
Ум. фарб.-відб. 9,24. Обл. вид. арк. 7,52.
Тираж 100. Вид. №13.

Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка
40002. м.Суми, вул. Роменська, 87
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

СумДПУ імені А.С. Макаренка
вул. Роменська 87, кафедра права
та МВП ауд. 434
40002, Сумська обл., м. Суми
Телефон: +38 (0542) 685-992
E-Mail: law@sspu.edu.ua
Сайт: law.sspu.edu.ua